

Omverdenen til norsk landbruk og matindustri

Rapport for 2022

Rapport nr. 7/2023
9.3.2023





Rapport: Omverdenen til norsk landbruk og matindustri

Dato: 9.3.2023

Utgiver: Landbruksdirektoratet

Kontaktperson: Harald Moksnes Weie

Rapport-nr.: 7/2023

Forsidebilde: Pixabay

Forord

Markedsrapporten, rapporten Omverdenen til norsk landbruk og matindustri, og Økologisk rapport er alle en del av Landbruksdirektoratets årlige innspill til Landbruks- og matdepartementet (LMD) i forkant av jordbruksforhandlingene. Rapportene er også utformet for å kunne gi andre interesserte en oversikt over både markedsutviklingen i Norge og i omverdenen til norsk landbruk og matindustri. Rapportene beskriver dagens situasjon og forventninger til utviklingen framover. Samlet sett bidrar rapportene til et grunnlag for å vurdere måloppnåelsen knyttet til produksjon og priser, og for å vurdere endringer i virkemiddelbruk for å nå de landbrukspolitiske målene.

Markedsrapporten gir en oversikt over hvordan tilgangen på viktige norske landbruksvarer var i året som gikk. Vi presenterer tall over norsk produksjon, import og eksport, og vurderer markeds- og prissituasjonen for korn og kraftfôr, melk og meieriprodukter, kjøtt og egg, sentrale varer i grøntsektoren, bearbejdede landbruksvarer (RÅK-varer) og skog.

Omverdenen til norsk landbruk og matindustri gjør rede for internasjonale rammevilkår, som produksjon, handel og prisutviklingen til sentrale landbruksvarer, som påvirker norsk landbruk og matindustri.

Økologisk rapport supplerer de to øvrige rapportene med en egen omtale av det økologiske markedet, både nasjonalt og internasjonalt. Rapporten bør leses sammen med SSBs artikkel om det økologiske produksjonsgrunnlaget, altså arealer og dyr.

Som et supplement til disse rapportene viser vi til andre publikasjoner fra Landbruksdirektoratet, Norsk Institutt for Bioøkonomi (NIBIO) og Statistisk Sentralbyrå (SSB) som gir nærmere omtaler av utviklingen i norsk landbruk og matindustri. Videre gir www.landbruksdirektoratet.no mer informasjon og tallmateriale om norsk landbruk, pris- og markedsutvikling for jordbruksvarer samt internasjonal handel.

God lesing!

Jørn Rolfsen

Innhold

Forord	2
Innhold	3
Ordliste	4
Sammendrag	5
1 Internasjonale rammebetingelser for jordbruksvarer	6
1.1 Økonomiske rammebetingelser	6
1.2 Handelspolitiske rammebetingelser	13
1.3 EUs nye jordbrukspolitikk iverksatt	15
2 Utvikling i markedene for landbruksvarer	16
2.1 Korn og kraftfôrråvarer	16
2.2 Melk	23
2.3 Kjøtt	32
2.4 Egg	49
2.5 Poteter, grønnsaker, frukt og bær	53
2.6 Blomster og planter	62
2.7 Skog	64
3 Norsk import og eksport av jordbruksvarer	66
3.1 Import	67
3.2 Eksport	76
4 Vedlegg	79
Referanser	81

Ordliste

CAP

Common Agricultural Policy. EUs felles landbrukspolitikk, etablert i 1962. EU-institusjonene ble i 2021 enige om en reform av CAP, som vil tre i kraft fra 2023.

EFTA

European Free Trade Association (Det europeiske frihandelsforbundet). Består av Island, Liechtenstein, Norge og Sveits.

EØS

Det europeiske økonomiske samarbeidsområde. Et samarbeid inngått mellom EU og tre av de fire medlemsstatene i EFTA, herunder Norge, Island og Liechtenstein. Samarbeidet har som formål å knytte landene til EUs indre marked.

FAO

Food and Agriculture Organization of the United Nations (FNs ernærings- og landbruksorganisasjon).

IGC

International Grains Council (Det internasjonale kornrådet). Mellomstatlig organisasjon som fremmer samarbeid om og åpenhet i handelen med korn, stabile kornmarkeder og matsikkerhet.

Mercosur

Mercado Común del Sur (Det søramerikanske fellesmarkedet). Består av Argentina, Brasil, Paraguay og Uruguay. EU og Mercosur fullførte forhandlinger om en frihandelsavtale i juni 2019. I august samme år ble EFTA-landene enige med Mercosur-landene om utkast til en frihandelsavtale, som vil bli den største i EFTAs historie.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris (PGE)

Planlagt gjennomsnittlig engrospris blir fastsatt av markedsregulator Nortura for egg, storfekjøtt og lam. Prisen står for et halvår om gangen, og det tas sikte på at akkumulert noteringspris for perioden skal ligge nær opptil planlagt gjennomsnittlig engrospris.

RÅK-varer

Bearbeidede landbruksvarer (bakervarer, sukkervarer, supper, sauser, pizza mv.). Denne typen varer er omfattet av en ordning med råvarepriskompensasjon (RÅK), der prisforskjellene på landbruksråvarer mellom Norge og utlandet blir kompensert. Slik skal næringsmiddelindustrien i Norge kunne produsere og omsette industrielt bearbeidede landbruksvarer basert på norskproduserte landbruksråvarer og samtidig være konkurransedyktig med utlandet. RÅK-ordningen er forankret i EØS-avtalens protokoll 3.

SACU

South African Customs Union. Består av Botswana, Namibia, Lesotho, Eswatini og Sør-Afrika. En frihandelsavtale mellom EFTA og SACU ble iverksatt i 2008. Avtalen har vært gjenstand for reforhandlinger siden 2018.

Utenlands bearbeiding (UB)

En ordning som gjør det mulig for norske bedrifter å sende norske jordbruksråvarer til utlandet for å produsere jordbruksvarer, uten at det blir ilagt toll for de norske råvarene når jordbruksvarene gjeninnføres til Norge.

WTO

World Trade Organization (Verdens handelsorganisasjon). Global organisasjon som regulerer handel mellom stater. Etablert i 1995.

Sammendrag

Internasjonale matvarepriser historisk høye i 2022

Globale matvarepriser steg i 2022 til det høyeste nivået som er registrert på FNs prisindeks. Hovedårsaken var at krigen i Ukraina førte til redusert tilgang på viktige råvarer og høye energipriser. I Norge ble prisveksten forsterket av at den norske kronen svekket seg mot både dollar og euro.

Økte priser på innsatsfaktorer

Prisene på olje og gass økte kraftig som følge av krigen i Ukraina. Dette bidro til at både mineralgjødsel og strøm ble mye dyrere i 2022. Kostnader til sjøfrakt gikk derimot ned fra toppnivået i 2021.

Korn og kraftfôr: høye priser, relativt stor tilgang

Verdensmarkedsprisene på korn og kraftfôrråvarer nådde nye rekordnivåer etter at Russland invaderte Ukraina. Stor produksjon har derimot gitt noe lavere priser i starten av 2023, og Norge blir mindre avhengig av import etter den gode norske kornhøsten.

Melk: kraftig prisøkning og -reduksjon i løpet av 2022

Global melkeproduksjon økte i 2021, mens den i EU gikk litt ned. Internasjonale priser på melk og meieriprodukter økte kraftig i første halvår 2022, mens de i andre halvår falt, med unntak for ost.

Kjøtt: lav produksjonsvekst og mindre handel

Kjøttproduksjonen økte i 2021 med 1,2 prosent, en betydelig lavere vekst enn året før. Samtidig bidro rekordhøye priser og økonomiske nedgangstider til en nedgang i handelen. Fugleinfluenta har skapt utfordringer for store produsent- og eksportørland av fjørfeprodukter og bidratt til prispress.

Egg: sterkt økte priser

Prisen på egg var rekordhøy i EU og USA grunnet økte produksjonskostnader og utfordringer med produksjonen grunnet fugleinfluenta.

Grønt: kostnadsvekst påvirker produksjonen

Markedet for grønnsaker, frukt og poteter er preget av økte kostnader til både produksjon og lagring. Dette påvirker både avlingsstørrelser og viljen til å satse på videre produksjon av samme vekster.

Skog: prisnedgang for trelast, oppgang for massevirke

Eksportprisene for trelast har falt kraftig i 2022, mens sagtømmerprisene holder seg på et høyt nivå. Stor etterspørsel har ført til økte priser på massevirke i andre halvår.

Import og eksport: ned i mengde, opp i verdi

I 2022 ble det importert jordbruksvarer for 102,9 mrd. kroner til Norge, en økning på 15 prosent fra året før. Samtidig ble det eksportert for 16,8 mrd. kroner, en økning på 18 prosent fra 2021. Målt i mengde gikk derimot både importen og eksporten ned i 2022.

1 Internasjonale rammebetingelser for jordbruksvarer

Globale matvarepriser nådde det høyeste nivået som er registrert i 2022. Planteoljer, korn og meieriprodukter drev prisøkningen.

Den norske kronen svekket seg mot amerikanske dollar i hele 2022. Kursen mot euro var mer stabil, men i andre halvår og inn i 2023 ble den kraftig svekket.

Energiprisene skjøt i været som følge av krigen i Ukraina. Både oljeprisen og spesielt gassprisen økte kraftig som følge av redusert tilgang fra Russland.

Internasjonale sjøfraktkostnader gikk ned i 2022 etter logistikk-krisen i 2021, med unntak av en midlertidig økning i forbindelse med Ukraina-krigen.

Verdensmarkedsprisene på mineralgjødsel økte kraftig fra høsten 2021 til våren 2022 før de gikk noe ned igjen. Hovedårsaken var økte gasspriser som følge av stans i tilbudet fra Russland.

EUs nye landbrukspolitikk trådte i kraft fra 1. januar 2023. Den nye politikken vektlegger miljøtiltak mer enn tidligere.

1.1 Økonomiske rammebetingelser

Etter to år der covid-19-pandemien har ført til redusert økonomisk aktivitet, høye priser og store logistikkproblemer, var det forventet at 2022 skulle bli et mer normalt år. I stedet ble fasiten nok et år med stor usikkerhet i det globale markedet for jordbruksvarer, preget av krig, ekstremvær og høy inflasjon.

24. februar 2022 invaderte Russland nabolandet Ukraina. Internasjonale kornpriser skjøt i været, og det samme gjorde olje-, gass- og gjødselprisene. Krigen førte til at eksporten av jordbruksvarer fra Ukraina stanset helt opp i en lang periode. I slutten av juli inngikk Russland og Ukraina en avtale om sikker eksport av korn fra ukrainske havner, etter forhandlinger koordinert av Tyrkia og FN. Dette bidro til at prisene gikk ned igjen. I oktober suspenderte Russland avtalen. I november ble partene enige om å videreføre avtalen i fire måneder.

Ekstremvær var den andre store utfordringen på tilbudssiden i 2022, spesielt for kornvarer. Tørke i både Europa, USA og Kina førte til reduserte avlinger i noen av de viktigste kornregionene. En rekke land, som Russland, Kasakhstan, Tyrkia og Indonesia, innførte eksportforbud for viktige jordbruksvarer. Høsten 2022 kom det gradvis signaler om store avlinger i Russland og Australia, og per februar 2023 er kornmarkedet mer balansert.

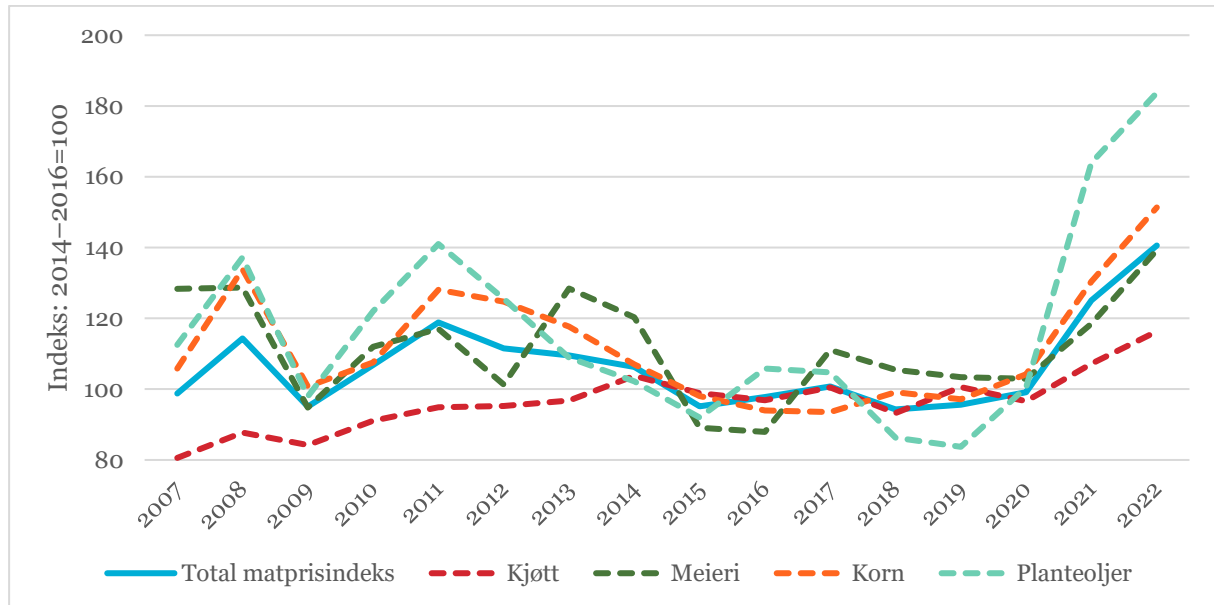
Krigen i Ukraina og utfordringene på tilbudssiden førte til økte råvarepriser, som igjen forsterket økende inflasjon i mange land. Prisene på både mat og energi steg kraftig over hele verden i 2022. Prisveksten bidro til at etterspørselen etter jordbruksvarer falt. Den høye inflasjonen førte til redusert kjøpekraft, spesielt i fattige land. Sentralbankene i verden responderte med en rekke rentehevinger i 2022. I starten av 2023 er det tegn til at tiltakene blant annet i Europa har hatt effekt, og prisveksten har avtatt.

Kina har ført en nulltoleransestrategi gjennom nesten hele covid-19-pandemien. Dette har bidratt til lavere økonomisk aktivitet i landet, og dermed har etterspørselen etter blant annet jordbruksvarer falt. I slutten av 2022 begynte myndighetene derimot å lempe på restriksjonene. Dette kan føre til at etterspørselen tar seg opp, men det kan også føre til kraftig smitteøkning og dermed redusert aktivitet i Kina.

Videre utvikling i 2023 er svært usikker. Fortsatt krigføring i Ukraina og høy inflasjon trekker i retning av høye matvarepriser, og for Norges del bidrar også en svak krone til økte priser for import. Samtidig har man sett at internasjonale matvarepriser har gått ned i mange måneder på rad. Dermed kan utviklingen gå i flere retninger. Dette kapitlet gir et overblikk over faktorene som vil bli viktige.

1.1.1 Internasjonale matvarepriser

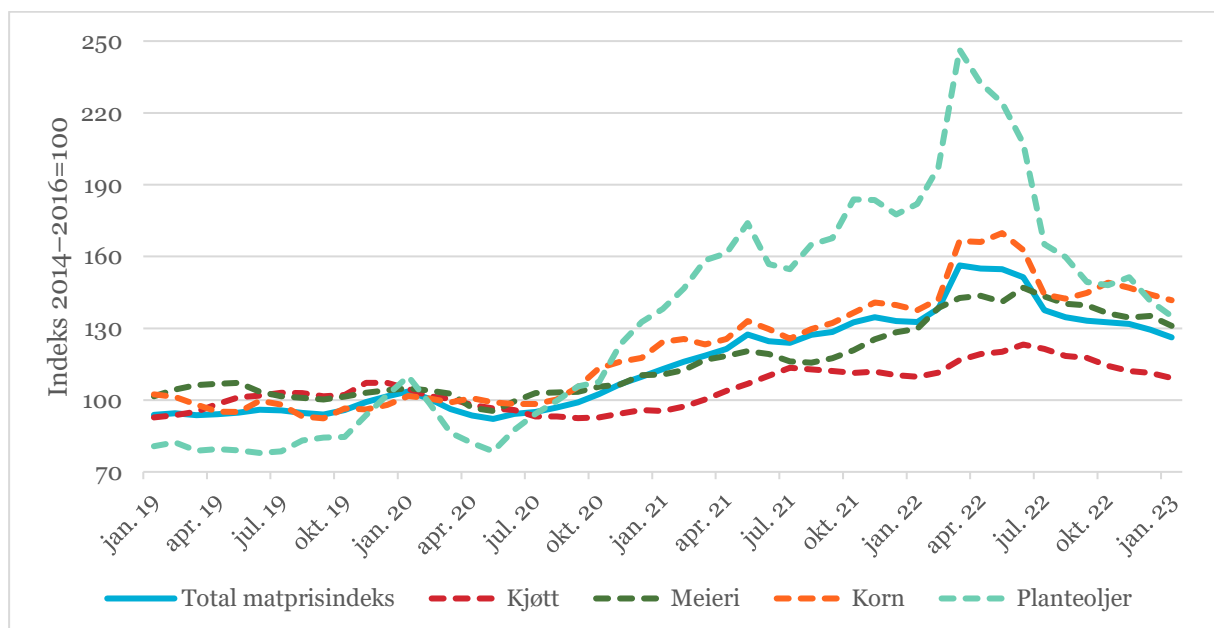
Figur 1 viser utviklingen i globale matvarepriser per år fra 2007 til 2022, justert for inflasjon. I 2022 nådde matvareprisindeksen til FNs landbruksorganisasjon (FAO) det høyeste nivået som er registrert, 12 prosent høyere enn i 2021. Meieriprodukter og korn økte mest i pris, mens planteoljer økte videre fra et allerede høyt nivå i 2021.



Figur 1: FAOs matvareprisindeks basert på årlige realpriser, 2007–2022. Indeks: 2014–2016=100

Kilde: FAO (2023a)

Figur 2 viser prisutviklingen per måned. Etter en pristopp i mars 2022, har den totale matvareprisindeksen gått forsiktig ned i ti måneder på rad. I januar 2023 var indeksen 19 prosent lavere enn den var på det høyeste. Prisene har falt mest for planteoljer.



Figur 2: FAOs matvareprisindeks (realpriser) per måned, januar 2019–januar 2023. Indeks: 2014–2016=100

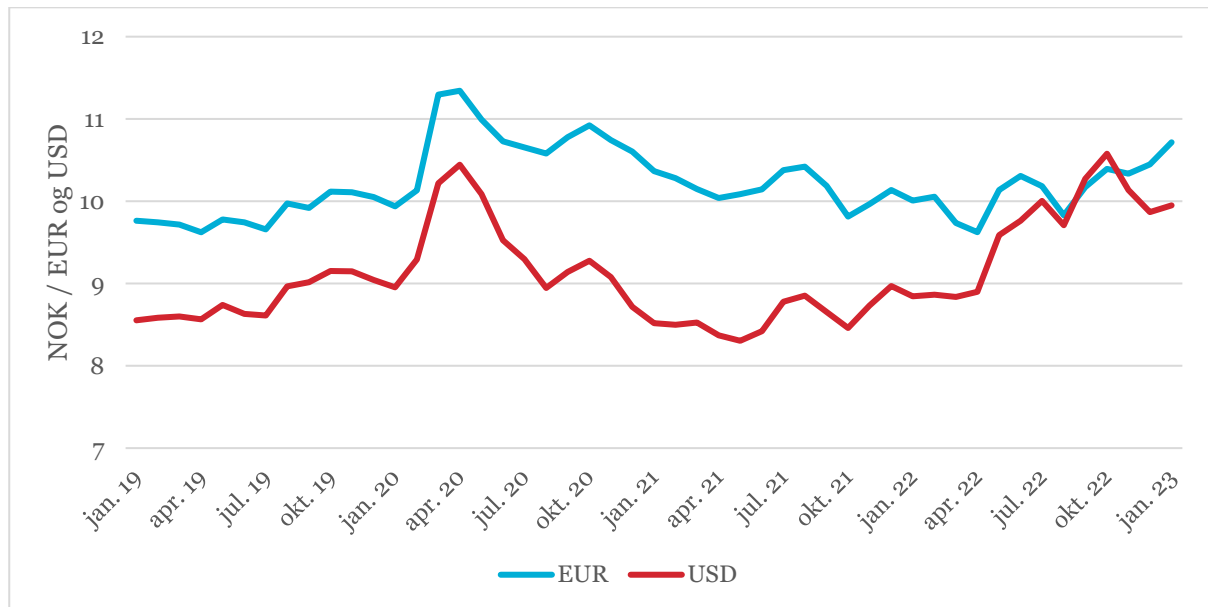
Kilde: FAO (2023a)

1.1.2 Faktorer som påvirker matvareprisene

Prisene på landbruksvarer påvirkes av en rekke faktorer, blant annet inflasjon og priser på innsatsfaktorer som energi, mineralgjødsel og strøm. I tillegg påvirkes prisen på importerte landbruksvarer av kronekurs og fraktkostnader. Nedenfor omtaler vi utviklingen for disse faktorene i 2022.

1.1.2.1 Valutakurser

Figur 3 viser hvordan den norske kronekursen har utviklet seg mot euro og amerikanske dollar.



Figur 3: Gjennomsnittlige valutakurser for euro og dollar mot norske kroner, januar 2019–januar 2023

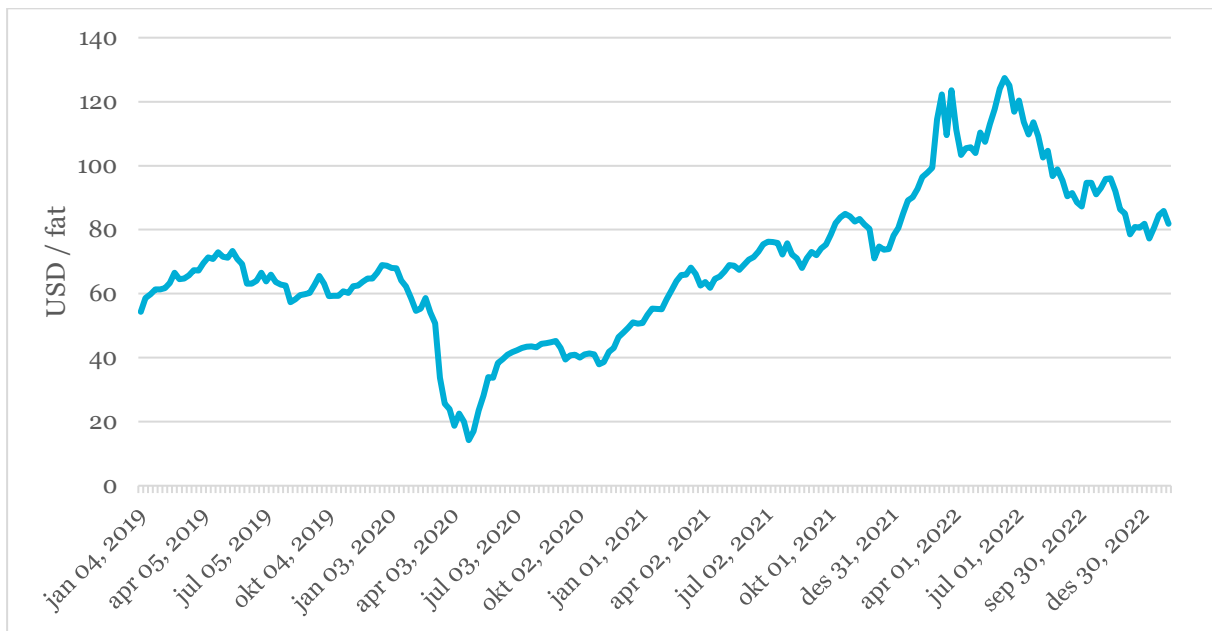
Kilde: Norges Bank (2023)

Kronen svekket seg betydelig mot dollar i 2022 sett under ett, mens kursen mot euro var mer stabil. Kursen mot dollar var svakest i oktober, før den styrket seg noe igjen. Kursen mot euro begynte å svekkes i fjerde kvartal. I starten av 2023 har kronen ligget mer stabilt mot dollar, mens kursen mot euro er betydelig svekket. Svekkelsen skyldes børsfall og forventninger om flere rentehopp i EU. Urolige markeder bidrar normalt til en svakere krone, mens en høy oljepris drar i motsatt retning.

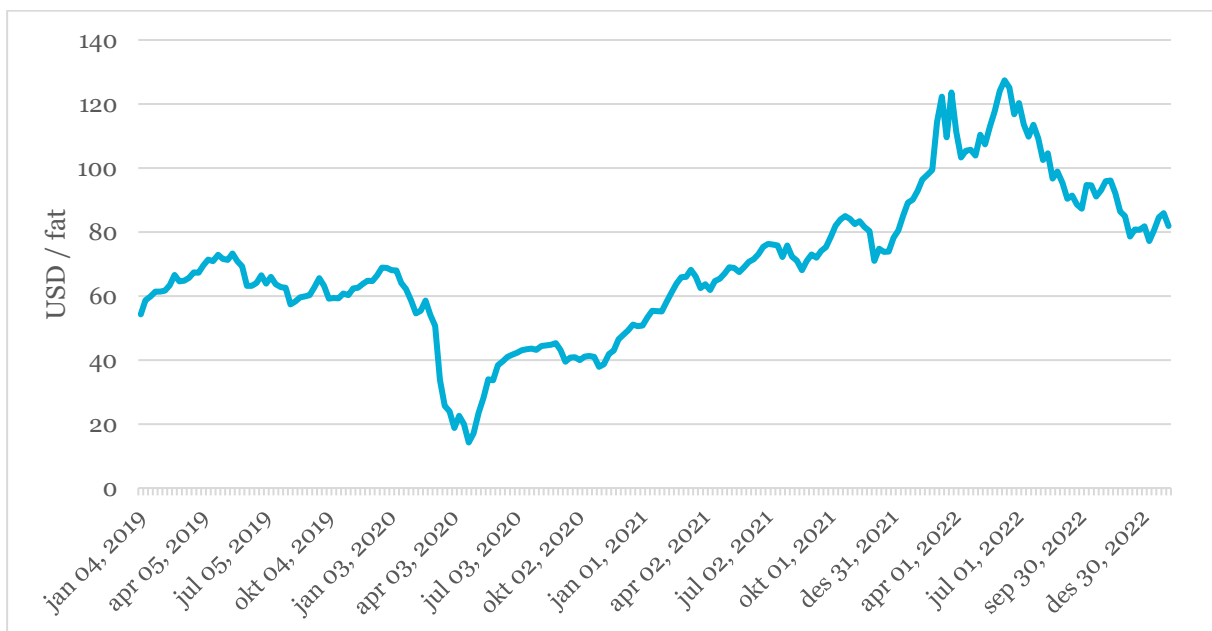
Høsten 2022 ble dollaren for første gang på 20 år like mye verdt som euroen. Krigen i Ukraina førte til spesielt stor usikkerhet i den europeiske økonomien. Høye gasspriser som følge av krigen bidro til at den økonomiske veksten i eurosonen falt kraftig. Den amerikanske sentralbanken var dessuten vesentlig tidligere ute med rentehevinger enn den europeiske.

En svak krone gjør det dyrere å kjøpe varer i utenlandsk valuta, samtidig som varer som er priset i norske kroner blir billigere å kjøpe på verdensmarkedet. Importvarer blir dyrere, noe som styrker tollvernet for norske produkter. De varene som Landbruksdirektoratet setter ned tollsatsen på, blir derimot lite påvirket av svingninger i valutakursene, ettersom valutakursen hensyntas ved fastsettelse av tollsats.

1.1.2.2 Energipriser



Figur 4 viser utviklingen i prisen på Nordsjøolje siden 2019.



Figur 4: Ukentlige oljepriser (Europa Brent Spot FOB), januar 2019–januar 2023. Amerikanske dollar per fat

Kilde: EIA

Da Russland invaderte Ukraina, passerte oljeprisen 100 dollar per fat for første gang på åtte år. Russland har lenge vært en viktig leverandør av olje og gass til Europa, og invasjonen førte til usikkerhet om tilgangen.

Krigen i Ukraina kom på toppen av et allerede stramt oljemarked, med reduserte lagre på grunn av økt økonomisk aktivitet globalt. I desember 2022 besluttet oljekartellet Opec+ å holde produksjonen uendret, etter å ha kuttet produksjonen i oktober for å løfte prisene.

Gassprisen økte enda mer enn oljeprisen som følge av krigen. I mars nådde den europeiske gassprisen (TTF) det høyeste nivået noensinne. Risikoen for at Russland skulle stanse eksporten av gass til Europa førte til frykt for gassmangel.

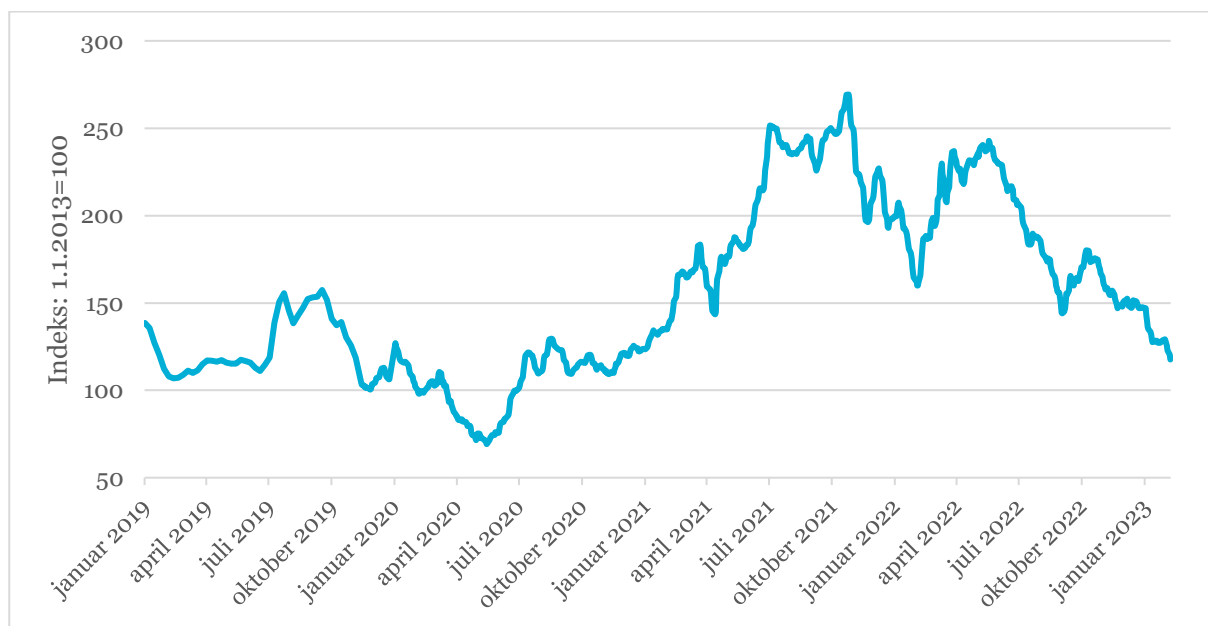
I slutten av mai ble EU-landene enige om delvis boikott av import av russisk olje. Som følge av dette nådde prisen på Nordsjøolje en topp i starten av juni. Deretter begynte den å synke, og i desember var den tilbake på nivået før krigen i Ukraina. I desember ble EU-landene også enige om et pristak på russisk olje på 60 dollar fatet.

Oljeprisen sank kraftig i starten av 2023 og la seg tilbake rundt 80 dollar per fat. Goldman Sachs spådde i starten av året at prisen vil øke gjennom året og passere 100 dollar fatet igjen innen fjerde kvartal. Det internasjonale pengefondet forventer derimot at oljeprisen vil falle i 2023, til rundt 70 dollar per fat.

Oljeprisen samvarierer normalt i stor grad med globale matvarepriser. Høye energipriser gjør at det blir dyrere å produsere mat, samtidig som betalingsvilligheten for jordbruksvarer til biodrivstoff øker.

1.1.2.3 Fraktkostnader

Figur 5 viser utviklingen i kostnader for frakt av korn med bulkskip siden 2019.



Figur 5: Indekserte daglige priser på frakt av korn og oljefrø med skip, januar 2019–februar 2023. 1.1.2013=100

Kilde: Det internasjonale kornrådet (IGC)

Pristoppen på bulkfrakt kom høsten 2021, som følge av den globale logistikk-krisen i forbindelse med covid-19-pandemien. Stengte havner, mangel på skip og på arbeidskraft og en plutselig vekst i etterspørselen førte til forsinkelser og kraftig økte priser. I starten av 2022 begynte prisene å falle, før de gikk kraftig opp igjen fra februar til mai som følge av krigen i Ukraina. I andre halvår hentet den globale skipstrafikken seg inn igjen, og prisene falt kraftig. Per februar 2023 er prisen på sjøfrakt tilbake på samme nivå som før logistikk-krisen.

Fraktkostnadene har historisk fulgt sykluser der prisene går opp en kort periode, før de faller igjen og forblir lave i flere år. Selv om prisene har gått ned de siste månedene, er det mulig at 2020-tallet kan bli en periode med varig høyere kostnader. Ifølge FNs handelsorganisasjon kan det bli dyrere å frakte varer i hele dette tiåret enn i det forrige, blant annet på grunn av fortsatt stor etterspørsel etter pandemien, lang ventetid på nye skip og nye miljøkrav til skipene som produseres (UNCTAD, 2022). Økonomisk aktivitet og etterspørsel etter varer, spesielt i Kina, vil bli viktig for den videre prisutviklingen.

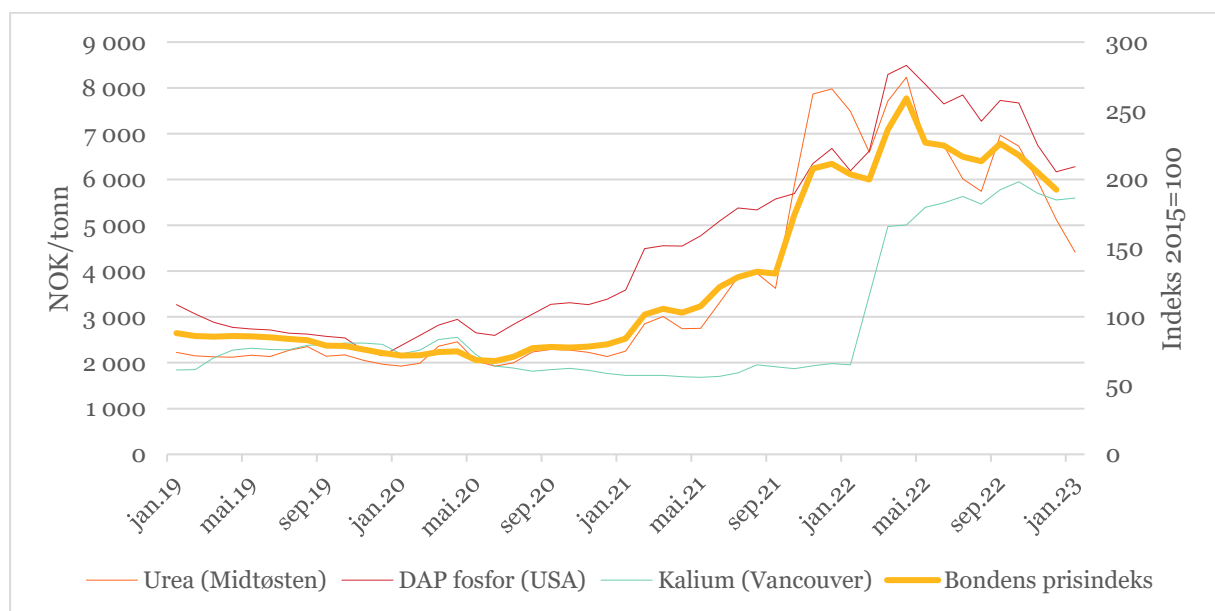
1.1.2.4 Gjødse priser

Mineralgjødse (også omtalt som kunstgjødse) er en viktig innsatsfaktor i planteproduksjon. Det globale forbruket har de siste årene ligget ganske jevnt rundt 215 mill. tonn, etter å ha økt raskt i mange tiår. I Norge forhandler gjødse grossistene med Yara om innkjøpspriser på NPK-gjødse (gjødsestype med en blanding av hovedstoffene nitrogen, fosfor og kalium). Innkjøpspriser på nitrogengjødse (N-gjødse) forhandles derimot månedlig.

Norske priser på mineralgjødse økte kraftig i 2022. Yara satte opp prisene sine ut til distributører i midten av mars, som følge av stans i råvaretilgangen fra Russland etter krigsutbruddet. Felleskjøpet Agri fulgte opp med prisøkninger på 15–45 prosent til produsent (Landbruk24, 2022). I mai gikk prisene på nitrogengjødse kraftig ned igjen, og i juni fulgte prisene på NPK-gjødse etter (Bondebladet, 2022).

I februar 2023 ble Yara og distributørene enige om fullgjødse priser for våren. Prisene gikk ned på nytt, som følge av at europeiske gasspriser var kraftig redusert. Dette skyldtes lavere gassforbruk og høyere temperaturer i Europa.

Figur 6 viser indekstert utvikling i gjødse priser siden 2019. Bondens prisindeks er en indeks som Agri Analyse har utviklet basert på internasjonale priser fra Verdensbanken (Agri Analyse, 2023). Figuren viser også noen av råvareprisene som indeksen bygger på, omregnet til norske kroner. Internasjonale priser er brukt ettersom offisiell prisstatistikk på gjødse i Norge ikke er tilgjengelig.



Figur 6: Internasjonale priser på mineralgjødse, januar 2019–januar 2023. NOK per tonn og indeks 2015=100

Kilde: Agri Analyse (2023), Verdensbanken (2023)

De viktigste faktorene som bestemmer prisen på mineralgjødse er prisen på energi og på viktige råvarer. Naturgass til å produsere ammoniakk utgjør den største kostnaden. Sanksjonene mot Russland førte til underskudd på gass i Europa, som igjen ga svært høye energipriser. Gjødseprisene påvirkes også av tilgang

og pris på de viktigste råvarene: nitrater, fosfor og kalium. Prisen på disse råvarene økte betydelig i 2022. Kina, som står for 30 prosent av global eksport av fosfor, innførte eksportkvoter i andre halvår av 2022. I tillegg avvirket Yara kjøp av kalium fra Belarus våren 2022, som følge av menneskerettighetssituasjonen i landet.

I starten av 2023 har internasjonale gjødselpriser gått ned, men prisnivået er fortsatt historisk høyt (Baffes & Koh, 2023). Flere land har iverksatt eksportrestriksjoner, og tilgangen er begrenset. Samtidig har etterspørselen gått ned, slik at markedet er mer balansert enn i midten av 2022.

1.1.2.5 Strømpriser

Også strømprisene lå på et svært høyt nivå i 2022. Høye strømpriser gjør det dyrere å produsere jordbruksvarer, særlig kraftintensive produksjoner som veksthusnæringen og svine- og fjørfeproduksjon. Prisene var allerede høye ved inngangen til 2022, men fortsatte å stige gjennom året som følge av stans i Europas gasstilførsel fra Russland. Strømprisene nådde toppen i august-september, før de gikk litt ned på høsten da det regnet mer i Norge og EU-landene gjenoppbygget gasslagrene.

I 2020 var gjennomsnittsprisen på Nordpool-børsen 11,6 øre per kilowattime, den laveste årsprisen som er registrert. I 2021 økte den kraftig til 63,4 øre per kWh, det høyeste som er registrert. I 2022 ble snittprisen på Østlandet mer enn doblet, til kr 1,94 per kWh. Strømprisene økte kraftig også på Sør- og sørvestlandet (fra kr 0,76 per kWh i 2021 til kr 2,13 per kWh i 2022) og i Bergensområdet (fra kr 0,75 per kWh i 2021 til kr 1,94 per kWh i 2022). I Midt-Norge med Sunnmøre lå prisene på samme nivå som i 2021 (kr 0,43 per kWh i 2022), mens i Nord-Norge gikk de noe ned fra fjoråret (kr 0,25 per kWh i 2022).

Stortinget har vedtatt en midlertidig ordning for strømstønning til jordbruks- og veksthusnæringen fram til 1. juli 2023. Ordningen er innrettet etter samme modell som stønningens ordning for husholdninger. For jordbruksnæringen er ordningen avgrenset til et maksimalt forbruk på 60 000 kWh i måneden per foretak. Ordningen for veksthusforetak har ingen maksimalavgrensning på forbruk per foretak.

1.2 Handelspolitiske rammebetingelser

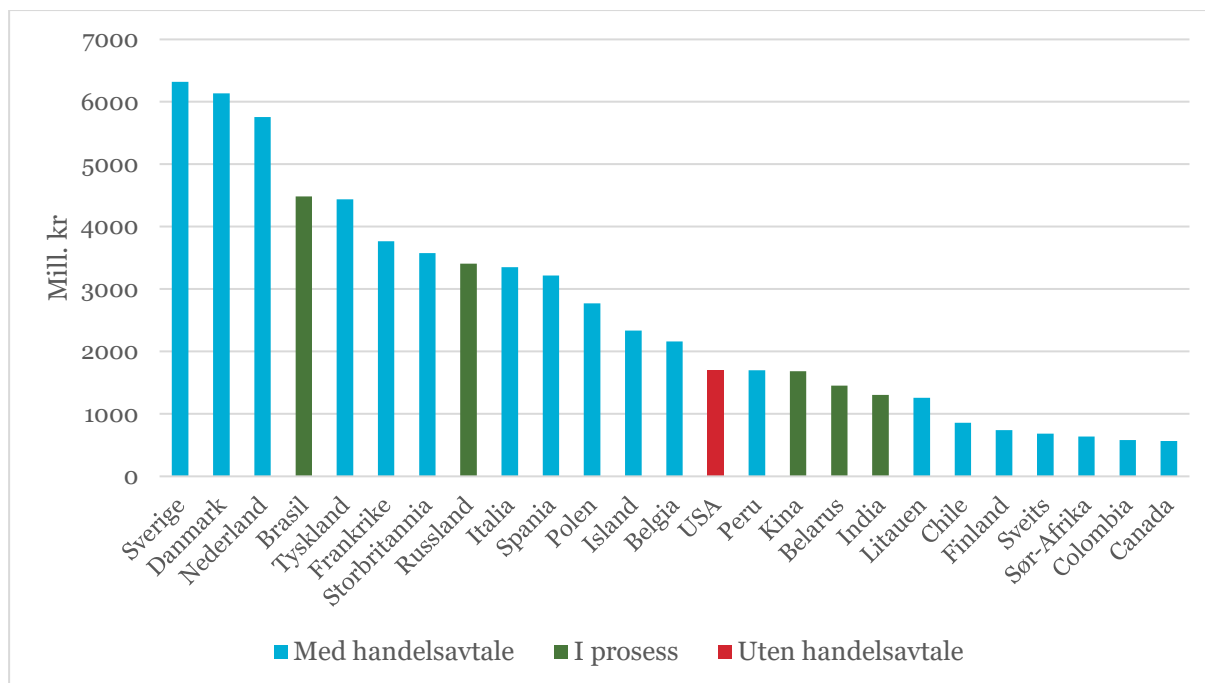
På ministermøtet i Verdens handelsorganisasjon (WTO) sommeren 2022 var det økt søkelys på pandemirespons og matsikkerhet, blant annet gjennom en erklæring knyttet til verdens matvareprogram. Det var også enighet om å opprette et arbeidsprogram i landbrukskomiteen som blant annet skal se på regelverk relevant for matsikkerhet og hvordan det virker inn på de minst utviklede landene og andre netto matvareimportører.

Medlemslandene er enige om at det er behov for å reformere WTO. Selv om ordinære møter i landbrukskomiteen går som normalt, ble det mellom sommeren 2022 og januar 2023 ikke avholdt møter i komiteens spesialsesjon. Det er her forhandlingene på landbruk finner sted. Det er heller ikke enighet om tvisteløsning og oppnevning av nye dommere til ankeorganet. Neste ministermøte er planlagt avholdt i Abu Dhabi i februar 2024.

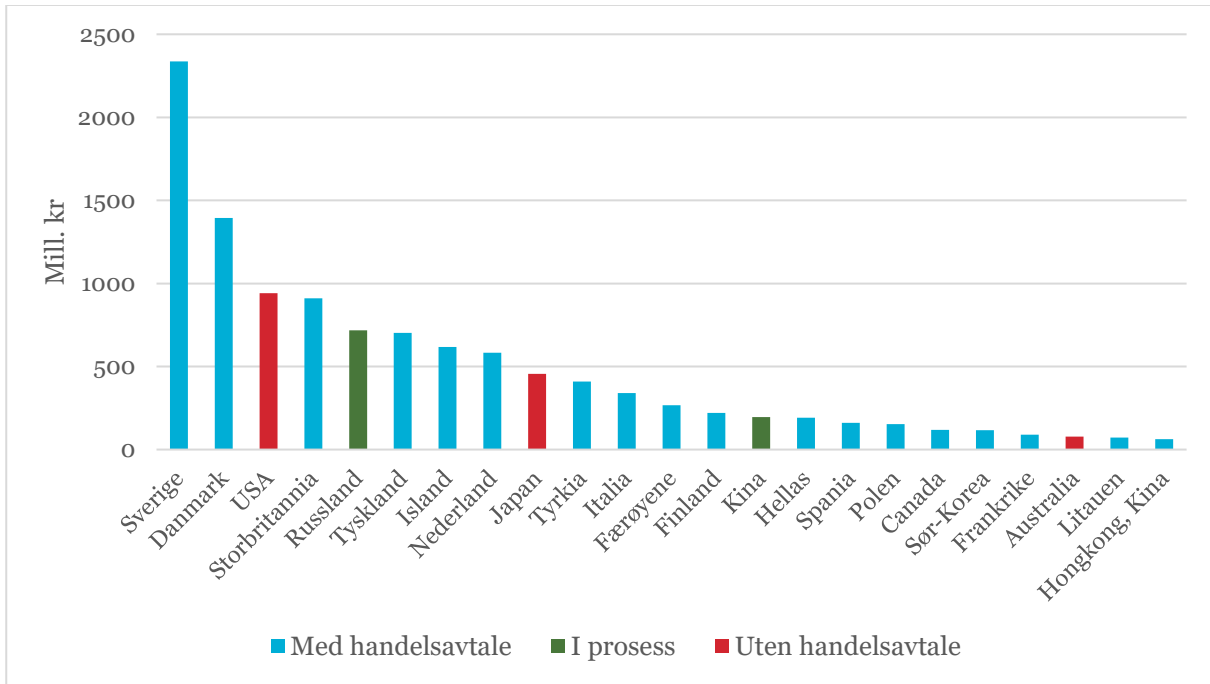
Frihandelsavtaler sikrer blant annet norske bedrifter markedsadgang og likebehandling med næringen i avtalelandet. Norge har sammen med de andre medlemsstatene i Det europeiske frihandelsforbund (EFTA) inngått 30 frihandelsavtaler med i alt 41 land.

I tillegg har Norge alene inngått avtaler med EU, EFTA, Færøyene og Grønland. Storbritannias uttreden av EU medførte at Norges forhold til Storbritannia ikke lenger var regulert av EØS-avtalen, men gjennom en egen frihandelsavtale mellom på den ene siden Island, Liechtenstein og Norge og Storbritannia.

Norge, som en del av EFTA, forhandler i dag med blant annet Thailand, Kosovo, India, Malaysia, Moldova og Vietnam, og bilateralt med Kina. Det foregår også i større eller mindre grad en reforhandling av avtalene med SACU, Chile, Egypt, Mexico og Palestinske selvstyremyndigheter. Avtalen med Guatemala er signert, men ikke iverksatt. En handelsavtale med Mercosur ble i prinsippet ferdigforhandlet i august 2019, men er ikke signert. Handelen med de landene Norge har avtale med, inkludert EØS-avtalen, eller har startet opp forhandlinger med, utgjør rundt 98 prosent av importverdien og 87 prosent av eksportverdien av jordbruksvarer.



Figur 7: Norges viktigste handelspartnere med jordbruksvarer rangert etter importverdi, 2022. Mill. kroner



Figur 8: Norges viktigste handelspartnere med jordbruksvarer rangert etter eksportverdi, 2022. Mill. kroner

1.3 EUs nye jordbrukspolitikk iverksatt

EUs nye landbrukspolitikk (CAP) trådte i kraft fra 1. januar 2023. Omtrent 30 prosent av EUs totale budsjett skal gå til dette formålet. En viktig del av politikken er at medlemslandene får mer ansvar for å iverksette tiltak nasjonalt for å nå felles mål.

Det har vært omfattende forhandlinger de siste årene for å tilpasse politikken til de strategiske planene skissert i «*Farm to fork*»-strategien, som setter miljø og bærekraft høyt. Strategien henger tett sammen med «*European Green Deal*», EUs miljøstrategi, som har som mål å gjøre unionen klimanøytral innen 2050.

Hovedpunktene i strategien er:

- Bærekraftig matproduksjon
- Bærekraftig prosessering og distribusjon av mat
- Bærekraftig matforbruk
- Forebygging av ressurstap og matsvinn

Den nye politikken skal bidra til å utvikle et mer bærekraftig og rettferdig matsystem. Blant målene til EU er å:

- Redusere bruken av plantevernmidler med 50 prosent
- Redusere bruken av antibiotika med 50 prosent
- Redusere bruk av gjødsel med 20 prosent
- Bruke markedsføringsmidler til å påvirke forbrukernes innkjøp

Disse tiltakene vil gjøre jordbruket i EU mer miljøvennlig, men også at jordbruksproduksjonen blir dyrere. Konsekvensen kan bli at EU blir mindre konkurransedyktig både på hjemmemarkedet og på eksportmarkedet. For å redusere effekten av dette er mange medlemsland svært opptatt av at land som eksporterer jordbruksvarer til EU må tilfredsstillende EUs nye standarder for produksjon av jordbruksvarer. Kommisjonen meddelte derfor landbruksministrene i Rådet sommeren 2022 at de vil drøfte spørsmål om likebehandling av importerte jordbruksvarer med EUs standarder for produksjon av jordbruksvarer i WTO og i bilaterale handelsavtaler.

Selv om EU taper noe konkurransekraft på eksportmarkedet, mener Kommisjonen at det fortsatt skal være mulig for EU å være verdens største eksportør av jordbruksvarer. Dette skal skje ved å selge produkter med gode miljø- og klimastandarder til forbrukere som er villig til å betale en økt pris for produktene.

EU forventer likevel at produksjonen av flere jordbruksvarer vil gå ned som følge av den nye politikken. Unionen er generelt selvforsynt og er i tillegg verdens største eksportør av jordbruksvarer. Fram mot 2032 forventer EU at produksjonen av både plantevekster, melk og kjøtt vil bli noe redusert.

Den nye landbrukspolitikken til EU vil ikke påvirke norsk landbruk direkte, ettersom landbruket ikke er del av EØS-avtalen. Derimot kan nytt regelverk på bestemte områder og endringer i EUs konkurransekraft på verdensmarkedet påvirke det norske landbruket, for eksempel på grøntområdet (se avsnitt 2.5.1).

2 Utvikling i markedene for landbruksvarer

2.1 Korn og kraftfôrråvarer

Den globale produksjonen av både hvet, soya og raps blir rekordstor i sesongen 2022–2023, mens produksjonen av mais blir betydelig mindre enn i forrige sesong.

For norsk matmel- og kraftfôrindustri har råvaretilgangen stort sett vært normal i 2022, selv om det er utfordringer på roesnitte og vitaminer/mineraler til kraftfôr. Disse problemstillingene vil vedvare i 2023, men det samlede behovet for import blir mindre på grunn av den gode norske kornhøsten.

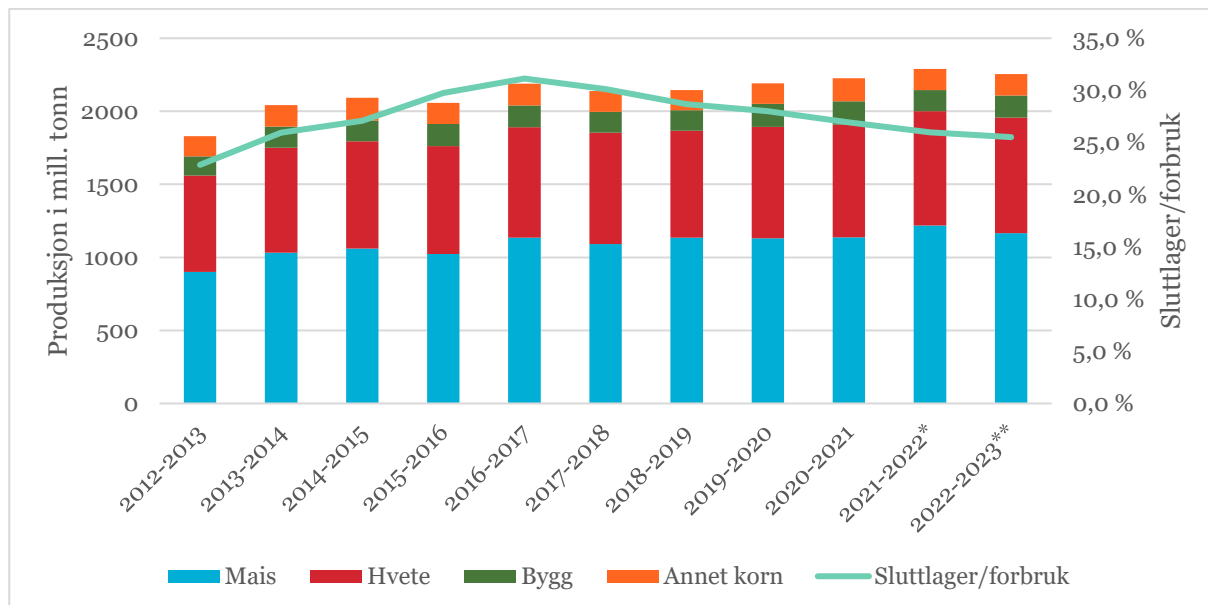
Verdensmarkedsprisene har vært høye og uforutsigbare i 2022 som følge av krigen i Ukraina. Ved inngangen til 2023 har prisene nærmet seg norsk prisnivå, men de vil fortsatt være tett knyttet til den videre utviklingen i krigen.

2.1.1 Produksjon

2.1.1.1 Korn

Søylene i figur 9 viser utviklingen i verdens samlede kornproduksjon siden avtaleåret 2012–2013. Det internasjonale kornrådet (IGC) anslår at produksjonen i 2022–2023 går litt ned sammenlignet med forrige sesong, fra 2 289 til 2 255 mill. tonn.

Den grønne linja viser utviklingen i sluttlager som andel av etterspørsel. Denne størrelsen viser hvor mye korn som finnes i verden i forhold til hvor mye vi forbruker og er derfor en grunnleggende forutsetning for internasjonal prisutvikling. Andelen har sunket år for år siden 2017–2018. I inneværende avtaleår anslår IGC at den synker med et halvt prosentpoeng fra 26 til 25,5 prosent. Verdensmarkedet for korn generelt ser altså fortsatt ut til å bli strammere. Tilbudssiden klarer ikke å holde følge med etterspørselssiden.



Figur 9: Global kornproduksjon, og sluttlager som andel av forbruk, 2012–2013 til 2022–2023. Mill. tonn og prosent

*Estimat

**Prognose

Kilde: IGC

Hovedårsaken til nedgangen i samlet kornproduksjon, er mindre produksjon av mais. I USA og EU, verdens største og femte største maisprodusent, faller produksjonen til sammen med nesten 50 mill. tonn fra sesongen 2021–2022. I EU ble mange områder rammet av tørke sommeren 2022, slik at produksjonen faller med hele 27 prosent. I tillegg gjør den pågående krigen at den ukrainske produksjonen faller med 16 mill. tonn fra fjorårets rekord.

Produksjonen av hvete øker med 15 mill. tonn. I Kina ser produksjonen ut til å øke for fjerde år på rad, og Kina går dermed forbi EU som verdens største hveteprodusent i 2022–2023. Den største økningen skjer imidlertid i Russland, som får en historisk stor avling på 95 mill. tonn.

2.1.1.2 Oljefrø

De viktigste oljefrøene er soyabønner og rapsfrø. Produksjonen av begge disse råvarene ser ut til å bli rekordstor i 2022–2023.

Produksjonen av soyabønner anslås til 385 mill. tonn. I Brasil ser det ut til å bli en rekordavling av soyabønner på 149 mill. tonn, og Brasil står med det for det aller meste av økningen. Den brasilianske avlingen høstes på våren.

Produksjonen av rapsfrø anslås til 85 mill. tonn. Produksjonen øker over hele verden som følge av større sådde arealer og høyere avlingsnivåer. Økningen er spesielt stor i Canada, hvor avlingen var svært dårlig i 2021. Canada er den viktigste eksportøren av rapsfrø.

Bruk av oljefrø

Produksjonen av oljefrø er viktig for tilgang og prisutvikling på både protein og fett. Når oljefrøene knuses, ekstraheres oljen til produksjon av både matolje til humankonsum, fett til dyrefôr og biodrivstoff. Den såkalte oljekaken som blir igjen, males til mel og brukes som proteinråvare i dyrefôr.

Tabell 1: Verdens fem største produsenter av hvete, mais og soyabønner i 2022–2023. Mill. tonn

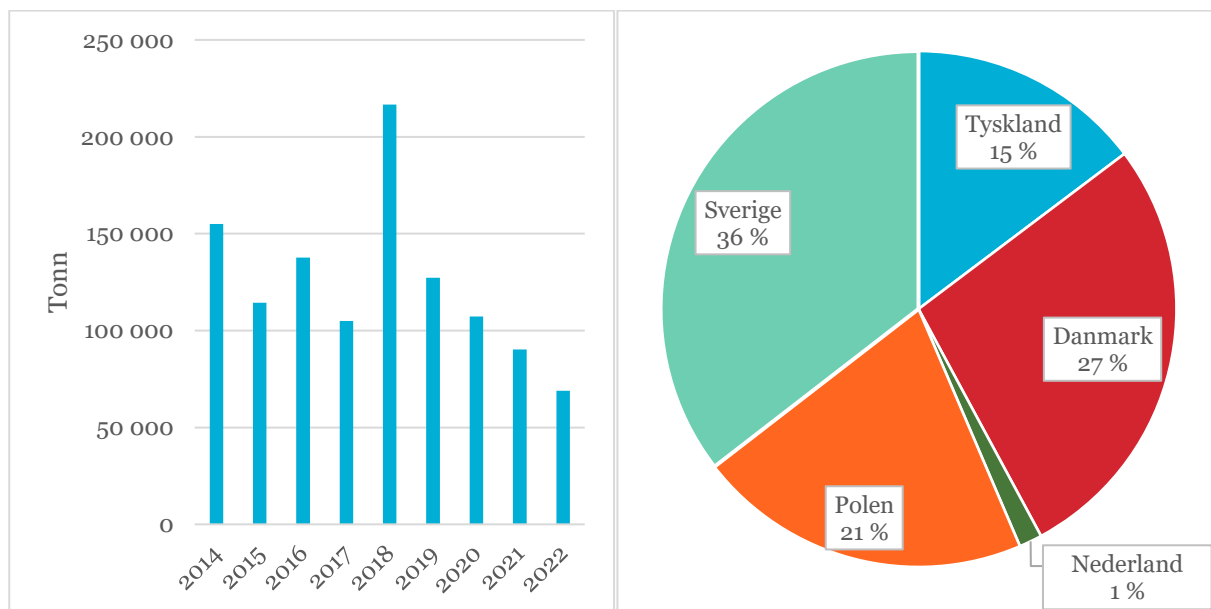
Hvete		Mais		Soya	
Land/område	Mill. tonn	Land/område	Mill. tonn	Land/område	Mill. tonn
Kina	138	USA	354	Brasil	149
EU	134	Kina	277	USA	118
India	107	Brasil	123	Argentina	42
Russland	95	Argentina	56	Kina	20
USA	45	EU	52	India	13
Verden total	796	Verden total	1 161	Verden total	385

Kilde: IGC

2.1.1.3 Viktige importmarkeder for Norge

2.1.1.3.1 Matkorn

Siden tørkeåret 2018 har norsk import av mathvete sunket hvert år. I 2022 var importen til matmøllene på nesten 69 000 tonn. Figuren til venstre viser utviklingen i årlig import av mathvete siden 2014, og figuren til høyre viser hvor industrien importerte fra i 2022.



Figur 10: Matmøllenes import av mathvete 2014–2022, og andel per opprinnelsesland i 2022. Tonn og prosent

Kilde: Landbruksdirektoratet

Som i 2021 var Sverige, Danmark, Polen og Tyskland de viktigste opprinnelseslandene for mathvete som ble importert til Norge. Sammensetningen av disse opprinnelsene endret seg imidlertid mye fra 2021 til 2022. Andelen import fra Sverige og Danmark økte fra 26 til 62 prosent, mens andelen fra Polen og Tyskland sank fra 70 til 36 prosent.

Hveteproduksjonen i alle disse landene ser ut til å øke svakt i 2022–2023. Produksjonen i Sverige har de tre siste årene vært stabilt i overkant av 3 mill. tonn, og det ser ut til å fortsette slik i 2022–2023. I Danmark blir avlingen omtrent gjennomsnittlig, på litt over 4 mill. tonn. Det samme gjelder i Tyskland med 22,6 mill. tonn. I Polen ser avlingen ut til å bli den største noensinne, med 13,3 mill. tonn. Tilgangen på mathvete fra disse opprinnelsene er altså minst like god som i 2021–2022.

2.1.1.3.2 Kraftfôrråvarer

Av et totalt råvareforbruk til kraftfôr på litt under 2 mill. tonn i 2022, var omtrent 900 000 tonn (46 prosent) import.

Karbohydrater

De viktigste importerte karbohydratråvarene var også i 2022 fôrhvete, mais, roesnitter og melasse. Importbehovet for fôrhvete varierer med norsk produksjon, mens de tre andre råvarene er rene importvarer.

Tabell 2: Forbruk av importert fôrhvete, mais, roesnitter og melasse til kraftfôr i 2022. Tonn

Vare	Forbruk i tonn
Fôrhvete	120 558
Mais	102 575
Roesnitter	66 986
Melasse	61 765

Kilde: Landbruksdirektoratet

Fôrhvete og mais er det god tilgang på fra verdensmarkedet, selv om maisproduksjonen på verdensbasis blir mindre enn i 2021–2022. Norsk kraftfôrindustri importerer det aller meste av mais fra Polen og det meste av fôrhvete fra Baltikum, Sverige og Danmark.

Tilgangen på roesnitter og melasse har vært mer problematisk i 2022, og forbruket av begge varene har gått markant ned fra 2021. Årsaken er at Russland er den klart største tilbyderen av disse varene på verdensmarkedet. Melasse fra sukkerroer kan erstattes med melasse fra sukkerrør, mens roesnitter er det vanskeligere å finne en god erstatning for. Roesnitter er blant råvarene som det er definert et minimumsbehov for import av. Det vil si at det hvert år må gis importkvoter som dekker forbruket av disse varene, uavhengig av hvor stor den norske produksjonen av fôrkorn måtte være.

At roesnitter er så viktig for kraftfôrindustrien har ført til at det aller meste av forbruket har blitt importert fra Russland også i 2022. Industrien har unnlatt å importere roemelasse fra Russland, men det ble importert 16 000 tonn fra Belarus. En større del av melasseimporten ble dreid over på rørmelasse fra India.

Prisnedskrivning av importerte karbohydratråvarer til kraftfôr

Fra og med juli 2022 har prisen på importerte karbohydratråvarer blitt skrevet ned til norsk referansepris. Ordningen har til hensikt å begrense veksten i norske kraftfôrpriser i en situasjon hvor verdensmarkedsprisene er høyere enn norsk prisnivå. I praksis fungerer prisnedskrivningen som «motsatte tollavgiftssatser».

Protein

Behovet for protein til kraftfôr har de siste årene blitt dekket stadig mer av rapsmel, på bekostning av soyamel. Denne trenden har fortsatt i 2022. Disse to varene står til sammen for nesten 80 prosent av det totale forbruket av proteinråvarer i 2022. Av dette var 196 000 tonn rapsmel og 113 000 tonn soyamel.

Rapsmel importeres fra Baltikum og våre tre nordiske naboland. IGC anslår at rapsproduksjonen i alle disse landene er større i 2022–2023 enn i 2021–2022, med unntak av Latvia.

I 2022 ble det meste av ferdig prosessert soyamel importert fra Kina, fulgt av Brasil og India. Tilgangen på soyamel til norsk kraftfôr avhenger imidlertid først og fremst av den brasilianske produksjonen av GMO-frie soyabønner. Den brasilianske produksjonen av soyabønner generelt ser ut til å bli historisk høy i 2022–2023. Avlingen blir høstet fra mars til mai. Non-GMO-produksjonen ser ut til å bli omtrent som i forrige sesong, men den globale etterspørselen har falt som følge av svært høye premier i 2022. Tilgangen i 2023 ser dermed ut til å bli bedre, og man kan anta at premiene vil falle noe.

Proteinrikt mel av oljekaker

De to viktigste proteinråvarene i Norge er rapsmel og soyamel. Begge er pelletert mel av oljekaker. Oljekakene er det som blir igjen etter at frøene er knust og oljen er ekstrahert. Det er ingen norsk industri som produserer mel av rapskake i stor skala, selv om vi har norsk produksjon av rapsfrø- og olje. Det meste av soyamelet kommer fra importerte soyabønner som prosesseres i Norge.

I tillegg til de to nevnte råvarene, er det en betydelig import av åkerbønner og maisgluten. Åkerbønner importeres fra nærområdene (Baltikum, Storbritannia og Danmark). Over halvparten av maisglutenet kommer fra Kina, resten kommer fra forskjellige opprinnelser i Europa. Her har det vært utfordringer knyttet til båttransport fra Kina under covid-19-pandemien, men denne situasjonen har bedret seg i løpet av 2022.

Fett, vitaminer og mineraler

Norsk kraftfôrindustri importerer relativt små mengder fett, vitaminer og mineraler, sammenlignet med karbohydrater og protein. Fett utgjorde to prosent, og vitaminer og mineraler utgjorde seks prosent av råvareimporten i 2022.

Verdensmarkedet for vitaminer og mineraler har, i likhet med andre kraftfôrråvarer, vært preget av krigen i Ukraina i 2022. De importerte vitaminene og mineralene kommer i stor grad fra Øst-Asia, og forsynings situasjonen har derfor fremdeles vært preget av covid-19-pandemien. Begge deler har ført til kraftig økte kostnader også i denne industrien, og et svært usikkert og nervøst marked. Kostnadsøkningene har ført til knapphet på visse mineraler. Situasjonen ser ikke ut til å bli mer stabil i 2023.

Det importerte fettet er produkter basert på vegetabilsk olje. Markedet for fett har vært utfordrende i 2022. Krigen i Ukraina har ført til høye priser spesielt på solsikkeolje. Tørke i Sør-Amerika førte til dårlige soyaavlinger våren 2022 (altså i kornåret 2021–2022), som kom på toppen av at den canadiske rapsavlingen sviktet høsten 2021. I tillegg valgte Indonesia, verdens største produsent av palmeolje, å innføre eksportforbud i april 2022. Den globale produksjonen av soya og raps ser som nevnt svært god ut i 2022–2023, noe som skulle tilsi god tilgang på vegetabilsk fett i 2023.

2.1.2 Internasjonal prisutvikling**2.1.2.1 Prisene preget av krigen i 2022**

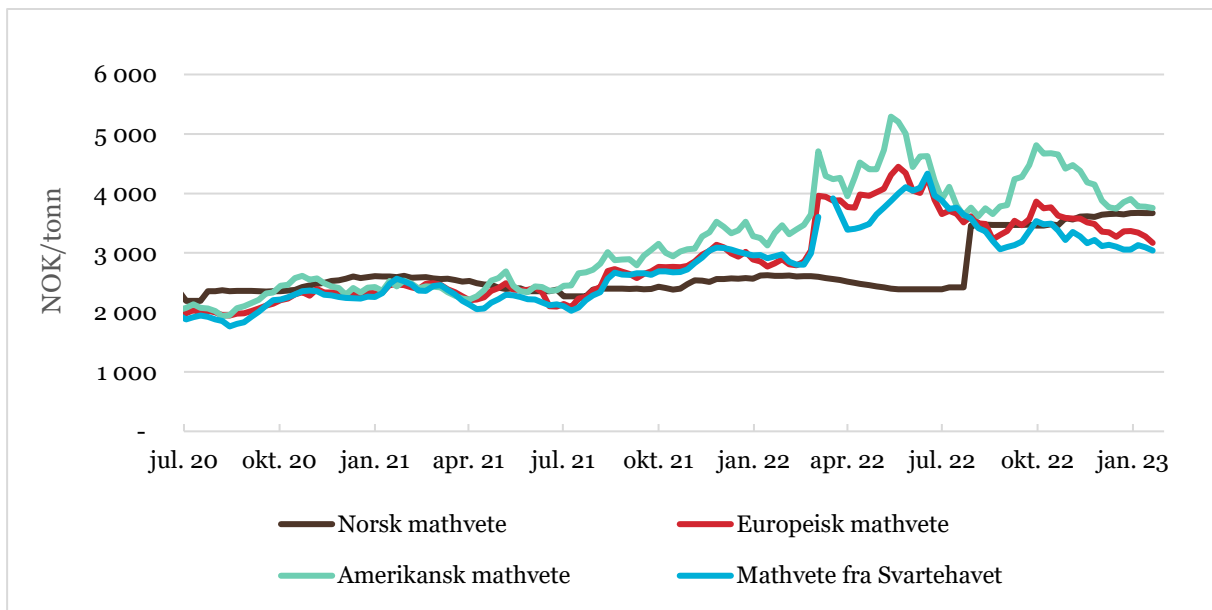
Høsten 2021 oversteg de fleste verdensmarkedsprisene norsk referanseprisnivå, som medførte at så godt som alle tollavgiftssatser ble satt til null. Ved inngangen til 2022 var altså prisnivået allerede svært høyt. Etter den russiske invasjonen av Ukraina i februar steg prisene ytterligere, og de har gjennom hele 2022 vært sterkt påvirket av krigsforløpet.

Figur 11, 12 og 13 viser den internasjonale prisutviklingen på henholdsvis hvete, mais og soyabønner i perioden juli 2020 til januar 2023. I 2022 har utviklingen vært nokså lik for hvete og mais. Prisene responderte umiddelbart på den russiske invasjonen i februar. I mai nådde de et historisk høyt nivå, blant annet fordi India innførte eksportforbud og fordi hveteproduksjonen i 2022–2023 ikke så lovende ut på det tidspunktet. I september og oktober kom det en ny pristopp på grunn av usikkerhet rundt avtalen som sørger for at Ukraina kan eksportere korn via tre av havnene i Svartehavet. Siden har prisene falt ned mot norsk prisnivå.

Utviklingen har vært noe annerledes for soyabønner. Prisene var i sterk vekst allerede før invasjonen, og de fikk ikke en like tydelig topp på høsten.

Felles for alle disse prisene er at de har svingt mye og vært uforutsigbare som følge av en generell usikkerhet i verdensmarkedene.

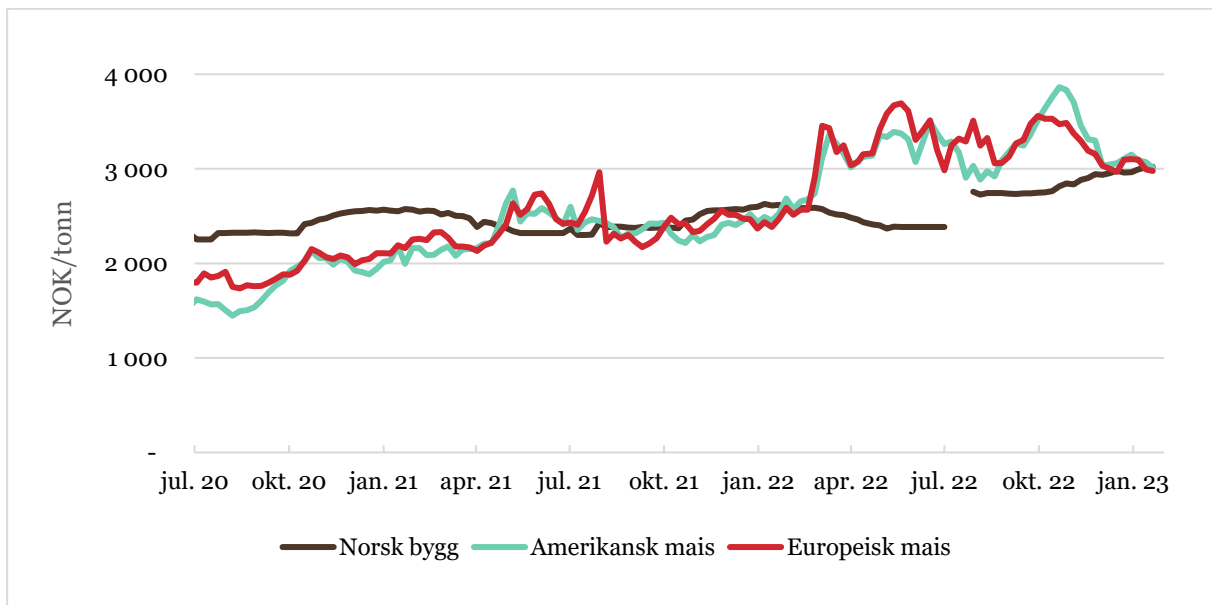
Hvete



Figur 11: Internasjonal prisutvikling på mathvete, juli 2020–januar 2023. Kr per tonn

Kilde: IGC og Landbruksdirektoratet

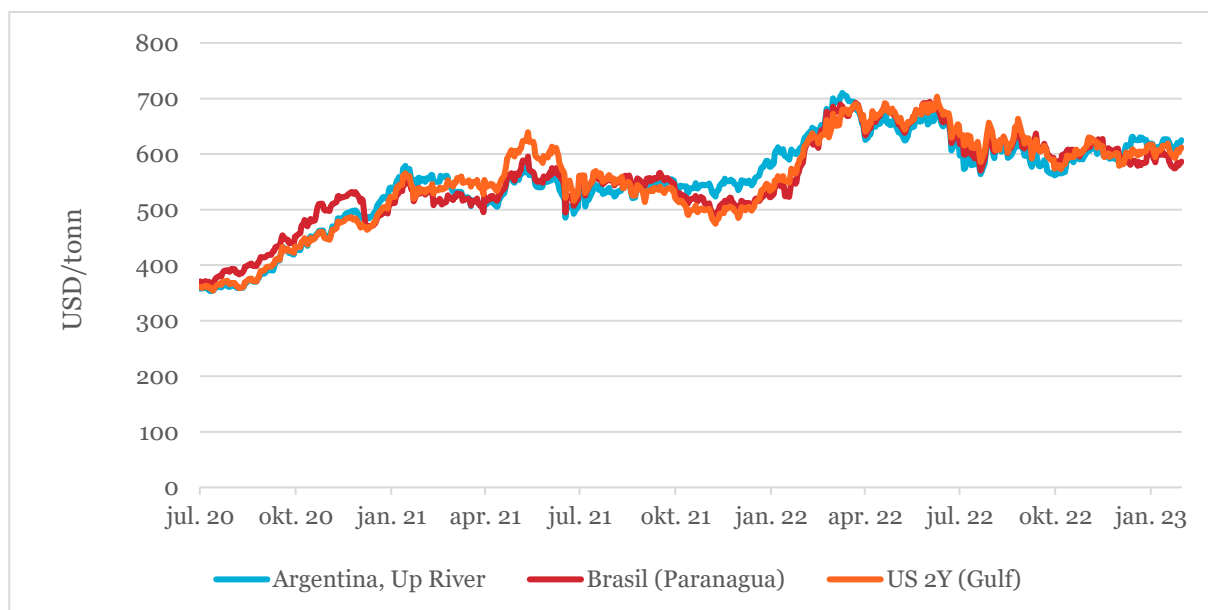
Mais



Figur 12: Internasjonal prisutvikling på mais, juli 2020–januar 2023. Kr per tonn

Kilde: IGC og Landbruksdirektoratet

Soya



Figur 13: Internasjonal prisutvikling på soyabønner, juli 2020–januar 2023. USD per tonn

Kilde: IGC

2.1.2.2 Fremtidsutsikter

På kort sikt vil prisutviklingen avhenge av det videre krigsforløpet. Ukrainas evne til å produsere og eksportere hvete, mais og solsikke har stor påvirkning på verdensmarkedene. Derfor er det av stor betydning at havnene i Svartehavet holdes åpne. Krigshandlingene i seg selv kan også påvirke råvareprisene, ettersom de signaliserer om krigen intensiveres eller ikke. Det samme gjelder uttalelser fra statslederne, spesielt president Putin. Disse faktorene har ført til raske prissvingninger i 2022.

Selv om det er håp om mer stabile priser i 2023, tilsier de grunnleggende forutsetningene at prisene fortsatt vil være høye. Befolkningsvekst og heving av levestandard sørger for at forbruket av korn og kraftfôrråvarer stiger minst like raskt som produksjonen. Dermed krymper den globale lagerbeholdningen av korn, selv om produksjonen av hvete og soya er såpass stor at lagrene av disse varene øker denne sesongen.

2.1.3 Hvordan påvirker verdensmarkedet Norge?

Gjennom hele 2022 har verdensmarkedsprisene vært såpass høye at det har vært null toll på alle korn- og kraftfôrråvarene som Landbruksdirektoratet administrerer tollsatsen på. Prissvingningene har dermed hatt en direkte effekt på kostnadsnivået i norsk matmel- og kraftfôrindustri, og dette har bidratt til kraftig prisvekst på disse varene. Fra og med juli har prisveksten på norsk kraftfôr imidlertid blitt noe dempet av at man har skrevet ned prisen på importerte karbohydratråvarer til norsk prisnivå.

Høye priser på verdensmarkedet har samtidig gitt beskyttelse til norsk korn, kraftfôr og mel. Konkurransen er altså opprettholdt selv om den norske råvareprisen også har steget kraftig.

2.2 Melk

Melkeproduksjonen økte i 2021. India er landet med størst melkeproduksjon, med EU og USA på henholdsvis andre- og tredjeplass.

Andelen av melken som det handles med internasjonalt er om lag 10 prosent av global melkeproduksjon. Den internasjonale handelen med meieriprodukter domineres av få eksportørland. Eksporten fra EU, New Zealand og USA utgjør to tredeler. Import av meieriprodukter er fordelt på flere land. Kina er størst av disse og sto for 15 prosent av importen i 2021.

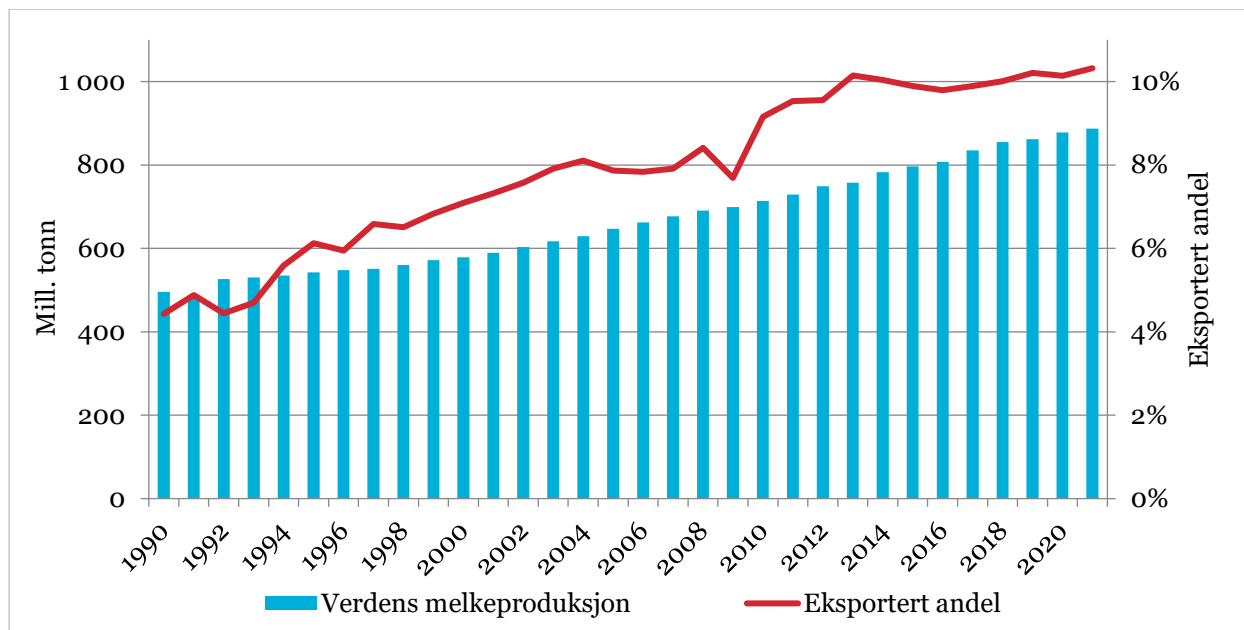
Prisene steg for alle meieriprodukter i første halvår av 2022. Mot slutten av 2022 sank prisene på smør og melkepulver, mens ostepriene i hovedsak fortsatte å stige. Det er ventet nedgang i produksjonen av melk i Oseania i første halvår 2023. For hele 2023 venter man i EU en liten nedgang, mens man i USA venter en liten oppgang i melkeproduksjonen.

Det norske markedet for meieriprodukter er først og fremst påvirket av det internasjonale markedet gjennom importen av ost fra EU.

2.2.1 Melkeproduksjonen globalt

Her gir vi et overblikk over global melkeproduksjon. Vi bruker tall fra OECD og FAOs rapport *Agricultural Outlook*, der de siste tilgjengelige tallene er for 2021. Videre beskriver vi markedsutviklingen i de store eksportlandene i 2022, i tillegg til trender for etterspørsel. De store eksportlandene påvirker det internasjonale markedet for meieriprodukter mest, og de er dermed mest relevante for det markedet som «omgir» norske melkeprodusenter og norsk meierinæring.

Global melkeproduksjon har siden 1990 nesten doblet seg. I 2021 ble det produsert 887 mill. tonn melk. Produksjonen økte med 9 mill. tonn fra 2020 (OECD-FAO, 2022). De landene hvor produksjonen økte mest fra 2020 til 2021 var India, Pakistan, USA og New Zealand. I EU gikk produksjonen litt ned. Norsk melkeproduksjon utgjorde ca. 1,5 mill. tonn eller under 0,2 prosent av verdens melkeproduksjon i 2021.

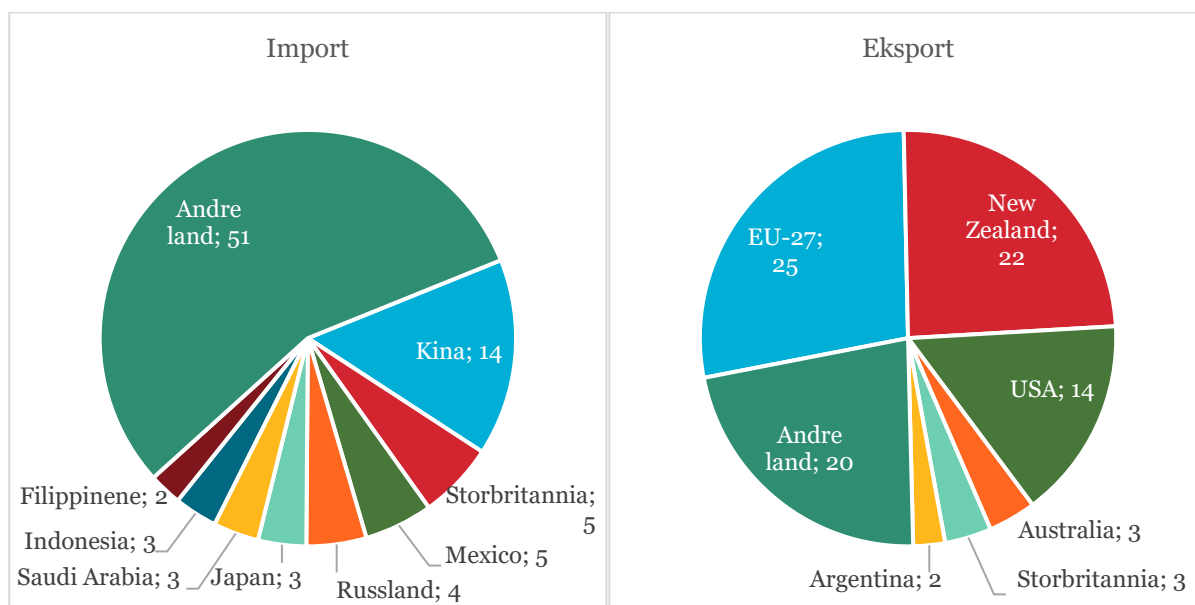


Figur 14: Utvikling i verdens melkeproduksjon og andel av den som eksporteres (2021 er foreløpige tall). Mill. tonn

Kilde: OECD-FAO (2022)

Melk har kort holdbarhet og må foredles til meieriprodukter kort tid etter at den er innsamlet. Ferske meieriprodukter, som det globalt sett konsumeres mest av, har også kort holdbarhet. Ost, smør og melkepulver har lengre holdbarhet enn de ferske, og er de meieriproduktene som det handles med på det internasjonale markedet. I figur 14 ser vi at andelen av verdens melkeproduksjon som er eksportert i 2021 er litt over 10 prosent.

India, EU og USA var de landene hvor det ble produsert mest melk i 2021. Til sammen var produksjonen i disse landene 452 mill. tonn melk, rundt halvparten av verdens produksjon. OECD og FAO forventer en vekst i melkeproduksjonen på 1,8 prosent årlig frem mot 2031 (OECD-FAO, 2022), både basert på en avdråttøkning og flere dyr. Et skift i EU mot mer bærekraftig og økologisk produksjon, samt beitebaserte produksjonssystemer, gjør at en forventer at veksten i EU går saktere enn i USA. EU-kommisjonen vektlegger mange av de samme faktorene som OECD-FAO, men forventer over de neste ti årene en stabil til avtagende produksjon (EU-kommisjonen, 2022a). De forventer at produksjonen i India og Pakistan vil stå for mer enn halvparten av veksten på 1,8 prosent. Andelen av ferske meieriprodukter i verdens konsum av meieriprodukter antas å øke i det kommende tiåret. De viktigste driverne for dette er velstandsutvikling og befolkningsvekst.



Figur 15: Import og eksport av meieriprodukter (ekskl. smør) i 2021 fordelt på land omregnet til mengde melk. Mill. tonn

Kilde: Landbruksdirektoratets beregninger basert på OECD-FAO (2022)

De største eksportørlandene av meieriprodukter, EU, New Zealand, USA og Australia, står for en tredel av verdens melkeproduksjon, men de har en adskillig større andel av melken som handles internasjonalt. For 2021 viser direktoratets beregninger at disse landene eksporterte meieriprodukter tilsvarende 72 prosent av melken som ble omsatt internasjonalt gjennom bearbejdede meieriprodukter.

Tabell 3: Produksjonen av melk totalt og av ulike meieriprodukter, samt eksportandel i de 15 landene med størst melkeproduksjon og i Norge i 2021. Tusen tonn

Land/ Område	Total melke- prod.	Prod. av ferske meieri prod.	Smør		Ost		SMP		HMP	
			Prod.	Eksport andel	Prod.	Eksport andel	Prod.	Eksport andel	Prod.	Eksport andel
India	195 430	130 428	4 988	0 %	-		317	14 %	-	
EU-27	153 985	37 798	2 342	11 %	10 836	13 %	1 414	56 %	684	44 %
USA	102 603	22 272	956	5 %	6 207	7 %	1 177	76 %	63	73 %
Pakistan	59 457	46 090	1 123	0 %	-		-		-	
Kina	38 696	27 947	94	0 %	212	0 %	22	0 %	1 200	0 %
Brazil	36 937	16 699	112	0 %	792	0 %	163	0 %	598	0 %
Russland	32 322	16 832	313	0 %	571	6 %	93	0 %	59	29 %
Tyrkia	24 511	17 389	276	0 %	268	15 %	59	100 %	-	
New Zealand	22 589	547	441	95 %	400	91 %	364	98 %	1 650	100 %
Storbritannia	14 793	7 383	150	30 %	498	35 %	87	100 %	53	100 %
Mexico	13 084	3 429	207	0 %	327	0 %	45	0 %	230	0 %
Argentina	10 873	1 618	31	0 %	451	14 %	39	54 %	187	64 %
Canada	10 774	2 700	118	0 %	499	0 %	97	18 %	-	
Australia	9 041	3 112	76	0 %	392	42 %	150	86 %	48	79 %
Ukraina	8 871	6 265	76	0 %	150	0 %	91	14 %	-	
Norge	1 493	322	16	0 %	93	0 %	19	4 %	-	
Verden	887 157	443 861	12 478	8 %	25 255	14 %	4 494	61 %	5 420	52 %

Kilde: OECD-FAO (2022)

Tall fra EU-kommisjonen viser at i 2022 har melkeproduksjonen i EU vært lik som i 2021. For perioden januar til november har produksjonen gått ned med 0,1 prosent i 2022 sammenlignet med samme periode i 2021 (EU-kommisjonen, 2023b).

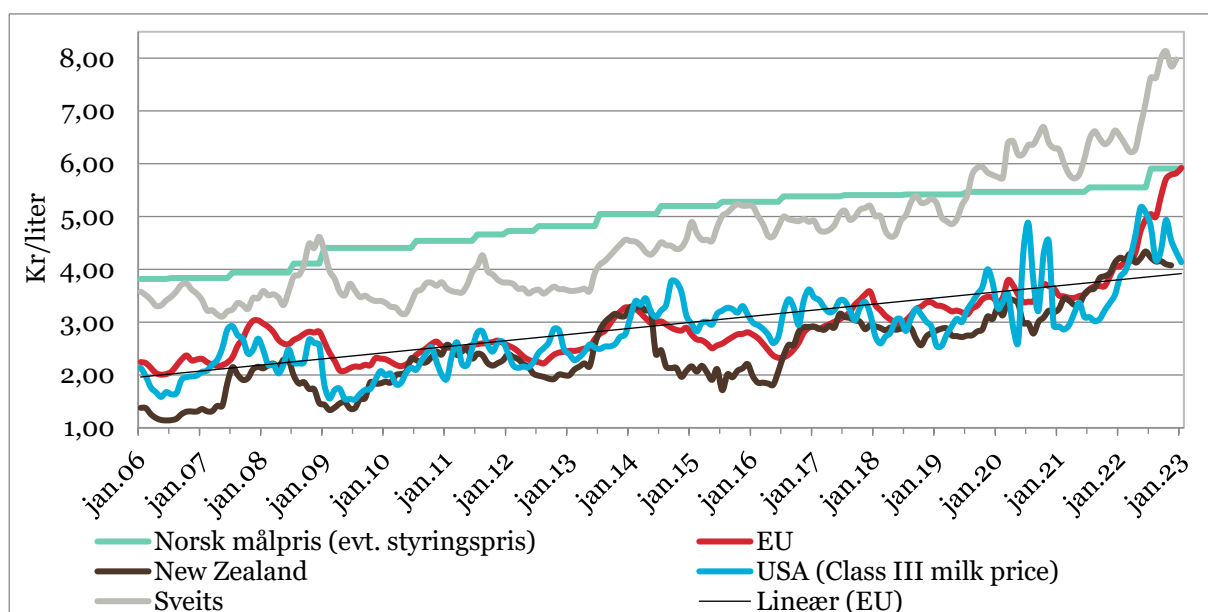
I USA viser tilsvarende tall en produksjonsøkning på 0,1 prosent fra perioden januar til november 2021 til samme periode i 2022 (EU-kommisjonen, 2023b). USDA anslår at økningen i melkeproduksjonen i USA fra 2022 til 2023 vil være om lag 2,2 prosent (USDA Economic Research Service, 2023).

Melkeleveransene i Oseania viser per november 2022 en nedgang på 3,1 prosent på New Zealand og nedgang på 6,7 prosent i Australia sammenlignet med sesongen 2020–21 (EU-kommisjonen, 2023b). I New Zealand har beiteforholdene vært relativt dårlige hittil i sesongen. Dette har ført til mindre mengder melk. Departementet for primærnæringer på New Zealand venter at blant annet nedgang i antall dyr, dårlig vær, høye produksjonskostnader og mangel på arbeidskraft, vil kunne føre til en nedgang på 2 prosent i produksjonen i sesongen 2022–23 i forhold til sesongen 2021–22 (Ministry for Primary Industries NZ, 2022). I Australia har de, på tross av god økonomi i produksjonen, også hatt utfordringer med beiteforhold, vær, høye produksjonskostnader og mangel på arbeidskraft (Dairy Australia, 2022). Den underliggende trenden fortsetter mot færre bruk, med flere dyr og større produksjon.

2.2.2 Prisene på melk og meieriprodukter i 2022

2.2.2.1 Rå melk

Prisene på rå melk internasjonalt har vært høye siden 2017, men i løpet av 2021 og 2022 har de steget til nye høyder. Figur 16 viser norsk målpris på melk sammenlignet med pris til produsent i EU, New Zealand, Sveits og USA. I inneværende jordbruksavtaleår er målprisen på melk kr 5,91 per liter. Den økte med 36 øre per liter fra 1. juli 2022. Siden 2006 har den økt med kr 2,09 per liter. Tines noteringspris har de siste årene vært lik målprisen. Den lineære trendlinjen som er lagt inn i figur 16 for EU-prisen viser en økning fra kr 2 per liter til kr 4 per liter i perioden 2006 til 2022, som er litt mindre enn for norsk målpris i samme periode. I gjennomsnitt var EU-prisen i 2006 kr 2,18 per liter, noe som var kr 1,65 per liter lavere enn gjennomsnittet for den norske målprisen da. I løpet av 2022 økte EU-prisen kraftig, og den var i gjennomsnitt kr 4,92 per liter, 81 øre lavere enn gjennomsnittlig målpris i 2022. I desember 2022 var EU-prisen oppe på kr 5,82 per liter, mens et foreløpig anslag for prisen i januar 2023 viser kr 5,92 per liter.

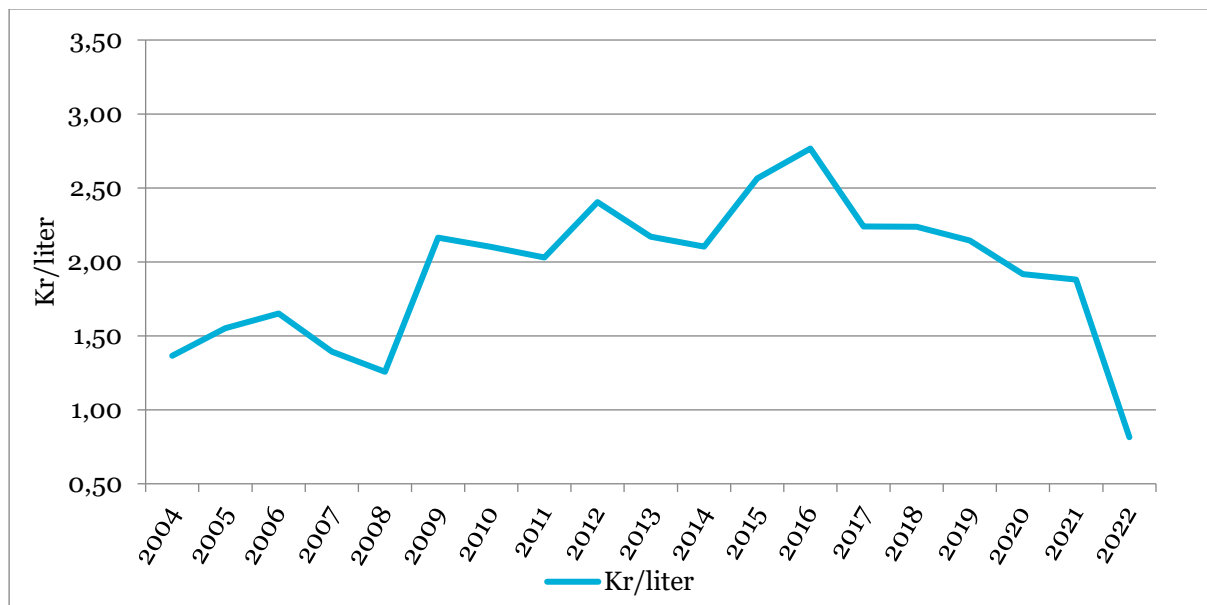


Figur 16: Utvikling i melkepris til produsent internasjonalt og norsk målpris. 2006–januar 2023. Kr/liter

Kilde: ZuivelNL (2023), EU-kommisjonen (2023b), Clal.it (2023)

Internasjonale priser er oppgitt i euro per kg og er omregnet til kr per liter ved hjelp av valutakurs fra Norges Bank

Forskjellen mellom norsk melkepris og melkeprisen i EU økte frem til 2016. I årene etter har forskjellen blitt mindre. Figur 17 viser utviklingen i forskjellen. Forskjellen i 2016 var kr 2,77 per liter. I 2022 var den relativt mye mindre, med en forskjell på 81 øre per liter.

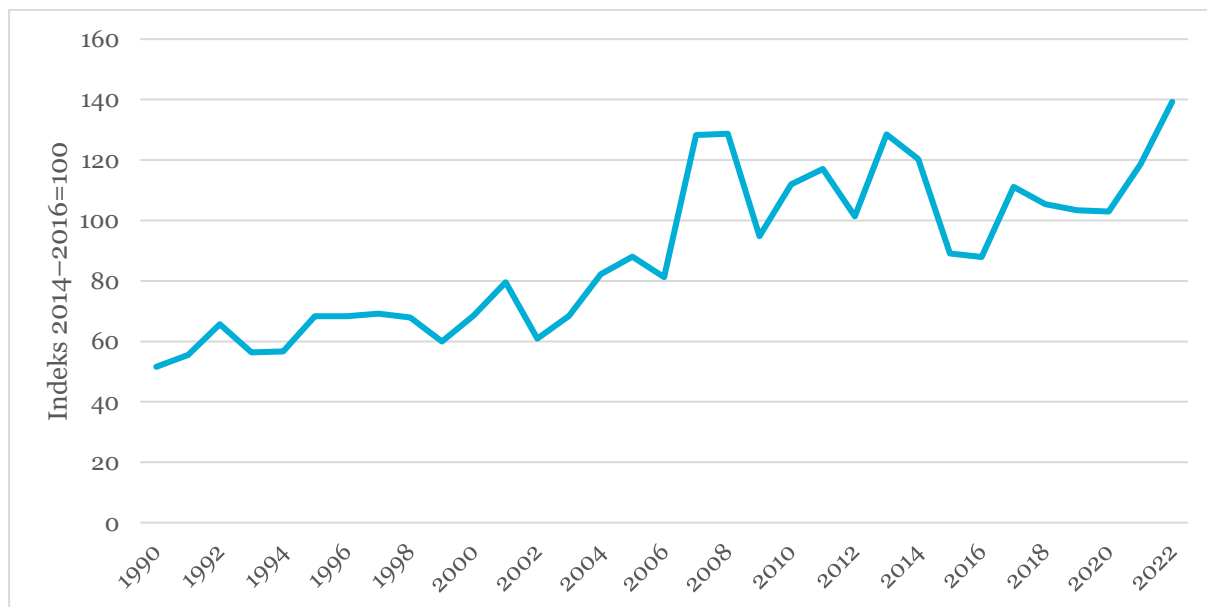


Figur 17: Utvikling i gjennomsnittlig differanse per år mellom norsk målpris for melk og melkepris til produsent i EU. Kroner per liter

Kilde: Landbruksdirektoratets beregninger basert på EU-kommisjonen (2023e) og valutakurser fra Norges Bank

2.2.2.2 FAOs prisindeks for meieriprodukter

FAOs prisindeks for meieriprodukter viser utviklingen i priser på meieriprodukter som omsettes internasjonalt. Figur 18 viser årlige tall fra indeksen justert for inflasjon. Den viser at prisene på meieriprodukter i 2022 var rekordhøye.



Figur 18: FAOs inflasjonsjusterte prisindeks for meieriprodukter, 1990–2022. 2014–2016=100

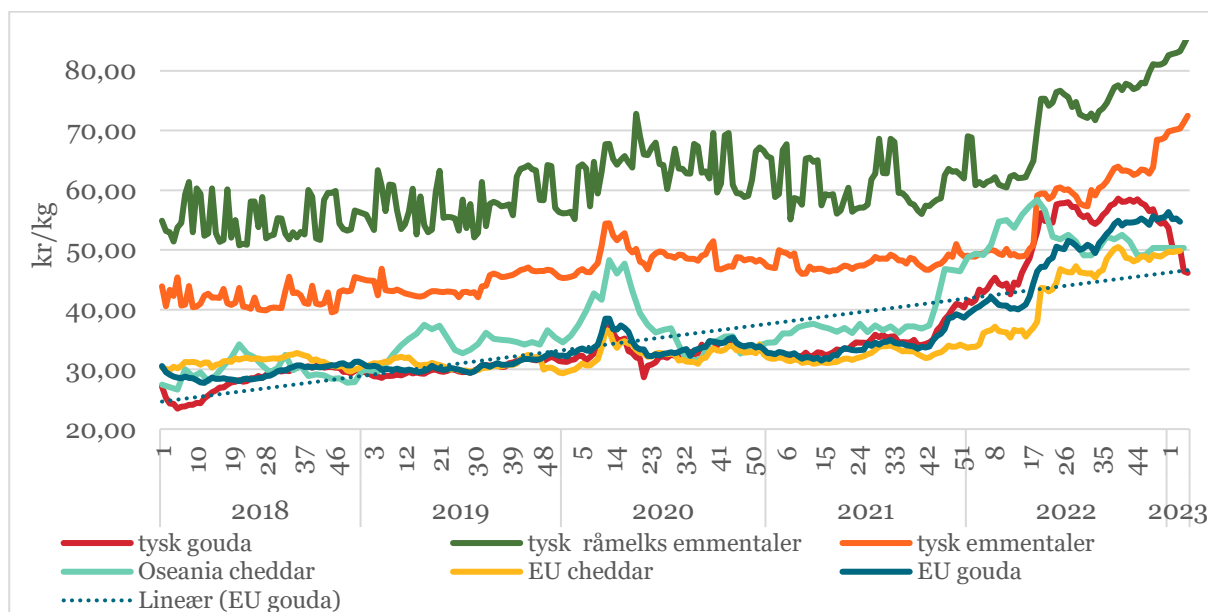
Kilde: FAO (2023a)

Månedstallene fra indeksen viser, med et par unntak, økning i prisene fra mai 2020 til juni 2022. I andre halvår 2022 viser månedsindeksen at prisene har gått ned. I januar 2023 viste indeksen 131 poeng, noe som var 16 poeng lavere enn i juni 2022.

2.2.2.3 Prisutvikling på ost

Prisene på ost økte fra slutten av 2021 og gjennom nesten hele 2022. Unntakene er tysk gouda og cheddar fra Oseania. Prisen på tysk gouda sank mot slutten av 2022. Cheddar fra Oseania hadde en pristopp på våren 2022 nær kr 60 per kg, og etter det har den sunket i pris. De andre ostetyperne vi følger har siden høsten 2021 hatt en prisstigning på om lag kr 20 per kg.

Generisk ost brukes om harde hvite oster som er relativt like, og som omsettes i store kvanta internasjonalt. Tidligere har vi sett at prisene på de generiske ostene, som gouda, cheddar og edamer, ofte samvarierer. I løpet av 2022 har denne samvariasjonen ikke vært like tett som den har vært tidligere år.

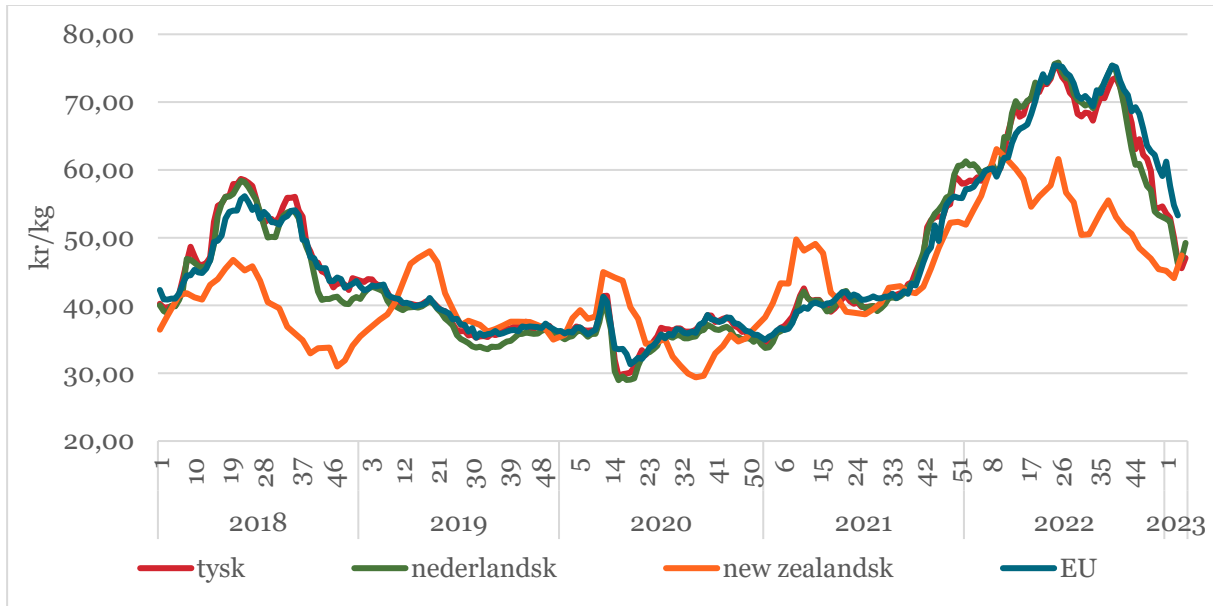


Figur 19: Utvikling i engrospris på ost internasjonalt, 2018–uke 6 2023. Kr per kg

Kilde: Süddeutsche Butter- und Käse-Börse e.V. Kempten (2023), Milchland Niedersachsen (2023), EU-kommisjonen (2023) og USDA Agricultural Marketing Service (2023)

2.2.2.4 Prisutvikling på smør

Prisen på smør i EU doblet seg nesten fra høsten 2021 til sommeren 2022, da den var på det høyeste nivået vi har observert. I løpet av høsten og så langt i vinter har prisene gått ned igjen med nesten kr 30 per kg fra toppen på kr 75 per kg. I Oseania fulgte smørprisen samme mønster som smørprisen i EU frem til mars 2022, da den i motsetning til prisen i EU begynte å gå ned. Ved inngangen til 2023 har også smørprisen i Oseania gått vesentlig ned igjen, og prisene i EU og Oseania var omtrent på samme nivå.

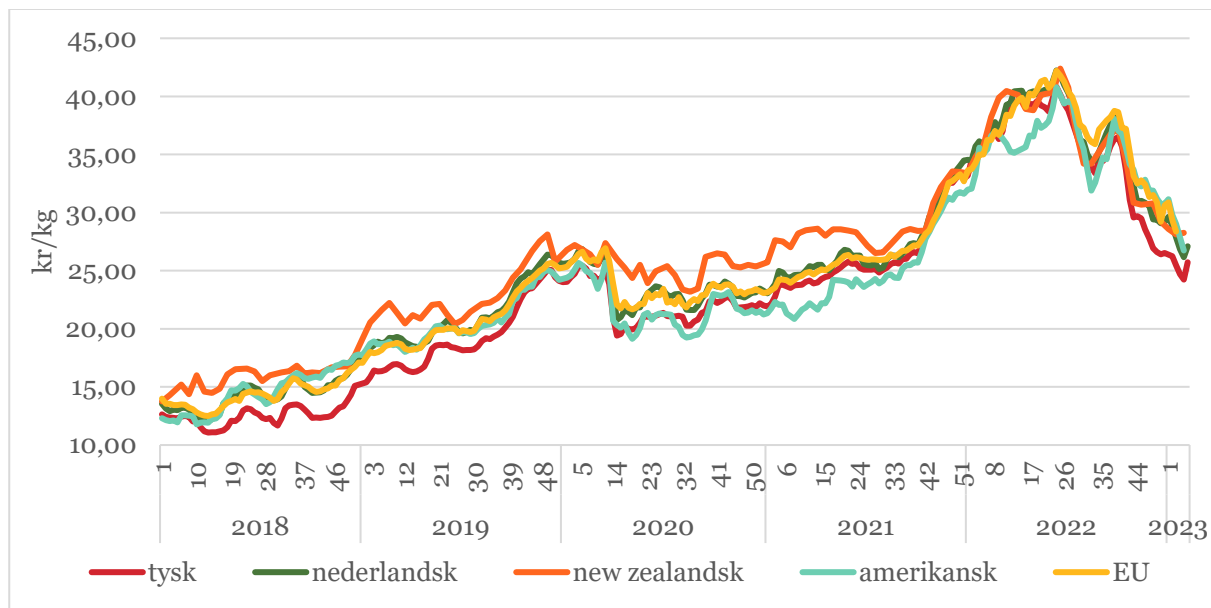


Figur 20: Utvikling i engrospris på smør internasjonalt, 2018–uke 6 2023. Kr per kg

Kilde: Süddeutsche Butter- und Käse-Börse e.V. Kempten (2023), EU-kommisjonen (2023j), ZuivelNL (2023) og GlobalDairyTrade (2023)

2.2.2.5 Prisutvikling på skummetmelkpulver

Prisen på skummetmelkpulver økte kraftig i første halvår 2022. Den fortsatte økningen som har pågått helt siden starten av 2018. EU og USA er de største eksportørene av skummetmelkpulver, og man kan se at prisene i Oseania i større grad følger prisene derfra enn hva de gjør for smør og helmelkpulver. I andre halvår av 2022 har prisene gått ned igjen til et mer «normalt» nivå. Det er rapportert at kjøpere har dekket sine umiddelbare behov og avventer. Samtidig viser tall EU-kommisjonen har publisert at eksporten av skummetmelkpulver fra EU og USA har sunket med henholdsvis 12 og 7 prosent i perioden januar til november i 2022, sammenlignet med samme periode i 2021 (EU-kommisjonen, 2023b). Kina har i samme periode redusert importen av skummetmelkpulver fra 406 000 tonn i 2021 til 306 000 tonn i 2022.

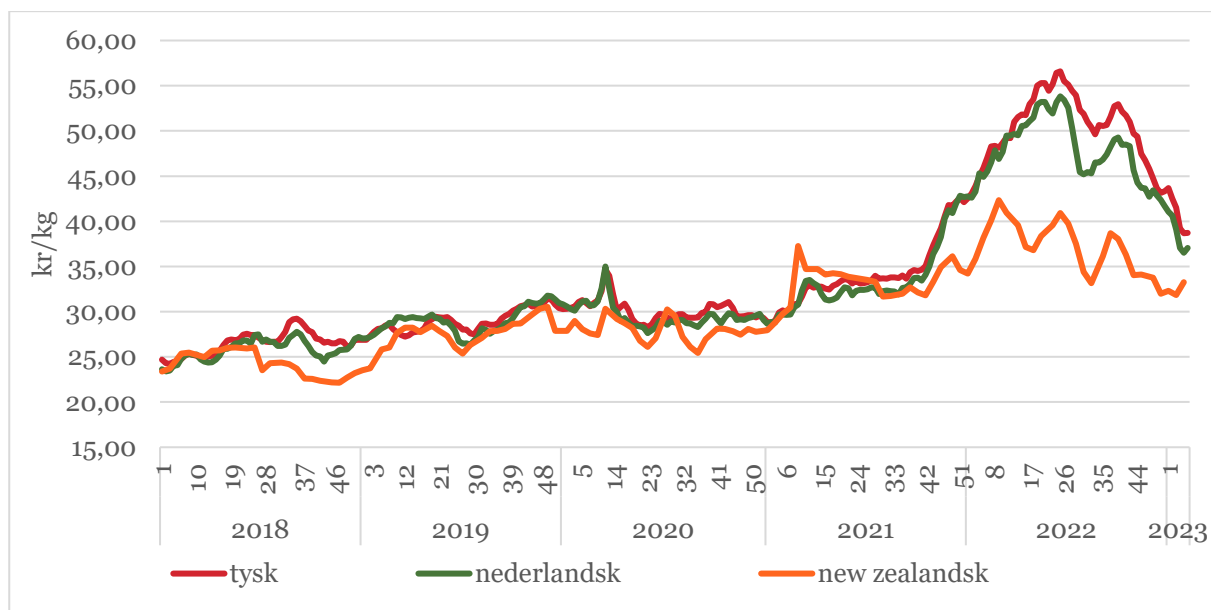


Figur 21: Utvikling i pris på skummetmelkpulver internasjonalt, 2018–uke 6 2023. Kr per kg

Kilde: Süddeutsche Butter- und Käse-Börse e.V. Kempten (2023), ZuivelNL (2023), EU-kommisjonen (2023j), GlobalDairyTrade (2023) og USDA (2023a)

2.2.2.6 Prisutvikling på helmelkpulver

Den største produsenten og eksportøren av helmelkpulver er New Zealand. Prisene i New Zealand var ikke like høye gjennom 2022 som de var i EU. I perioden januar til november 2022 sank eksporten av helmelkpulver fra New Zealand med 17 prosent, ned til 1 192 000 tonn. I EU gikk produksjonen av helmelkpulver ned med 5,3 prosent i samme tidsrom, samtidig som eksporten fra EU sank med 19 prosent til 211 000 tonn (EU-kommisjonen, 2023b). Kina har i samme periode redusert importen av helmelkpulver fra 817 000 tonn i 2021 til 662 000 tonn i 2022.



Figur 22: Utvikling i pris på helmelkpulver internasjonalt, 2018–uke 6 2023. Kr per kg

Kilde: Süddeutsche Butter- und Käse-Börse e.V. Kempten (2023), ZuivelNL (2023) og GlobalDairyTrade (2023)

2.2.3 Det norske markedet for meieriprodukter påvirkes av markedet internasjonalt

Det internasjonale markedet for meieriprodukter påvirker den norske omsetningen av melk og meieriprodukter. Gjennomgangen av prisutviklingen ovenfor viser stor prisøkning første halvår og et skift i markedet mot lavere priser og mer avventende kjøpere andre halvår. Produksjon av ost har historisk sett gitt en bedre avkastning per liter melk enn til andre anvendelser. Dette gjør at ost ikke blir så berørt av etterspørselsskiftet internasjonalt andre halvår, som smør og melkepulver.

På verdensbasis blir 10 prosent av melken som produseres eksportert. I Norge er import og eksport av meierivarer generelt relativt begrenset. Dette skyldes blant annet importvernet på importsiden og de større kostnadene i norsk melkeproduksjon på eksportsiden. Unntakene er ost, hvor vi over mange år har hatt redusert eksport og økende import, samt yoghurt og smaksatt søtmeik, hvor importen er merkbar for de norske aktørene på markedet. Vi har også en vesentlig eksport av myseproteinkonsentrat.

Importen av ost var 19 307 tonn i 2022, inkludert utenlands bearbeiding. Vi har verdens største osteeksportør som nærmeste nabo, og markedsandelen til importert ost i det norske markedet har økt jevnt og trutt. I 2022 var den 15,9 prosent, i 2021 var den 15,8 prosent og i 2020 var den 14,4 prosent. De importerte ostene kommer i all hovedsak fra EU, og omtrent halvparten av dette er knyttet opp til importkvoter. Det norske tollvernet skjermer norske melkeprodusenter og meierier mot internasjonal konkurranse. Prisene i Norge har vært forutsigbare og stabile. Når det skjer endringer, er det stort sett kun endringer i priser som følge av endring i målprisen på melk. I 2022 har økte kostnader knyttet til energi, gjødsel, og kraftfôr bidratt til høyere priser på meierivarer nasjonalt og internasjonalt. Figur 16 og Figur 17 viser at norske melkeprodusenters konkurransekraft styrket seg sammenlignet med produsenter i EU.

Den delen av det norske markedet for meieriprodukter som er mest utsatt for importkonkurranse, er den som omfattes av protokoll 3 til EØS-avtalen. Denne omfatter smaksatte yoghurter, smaksatt søtmeik og mange varer hvor meieriprodukter inngår som ingredienser (RÅK-varer). Gjennom denne avtalen har meieriprodukter et lavere tollvern når de importeres som ingrediens i en RÅK-vare enn når de importeres som meieriprodukter. Meierisektoren og matindustri som bruker ingredienser fra melkeproduksjonen, merker konkurransen ved at utenlandske produsenter av bearbeidede produkter har lavere råvarepris enn det norske produsenter har. Norske myndigheter følger prisutviklingen og utligner råvareprisforskjeller gjennom prisnedskrivningstilskudd til norske råvarer.

2.3 Kjøtt

Kjøttproduksjonen økte i 2022 med 1,2 prosent, en betydelig lavere vekst enn året før. Den lavere produksjonsveksten forklares med lavere økonomisk vekst, høye priser på innsatsfaktorer, utbrudd av fugleinfluensa, og tørt vær som har gitt dårlige beiteforhold.

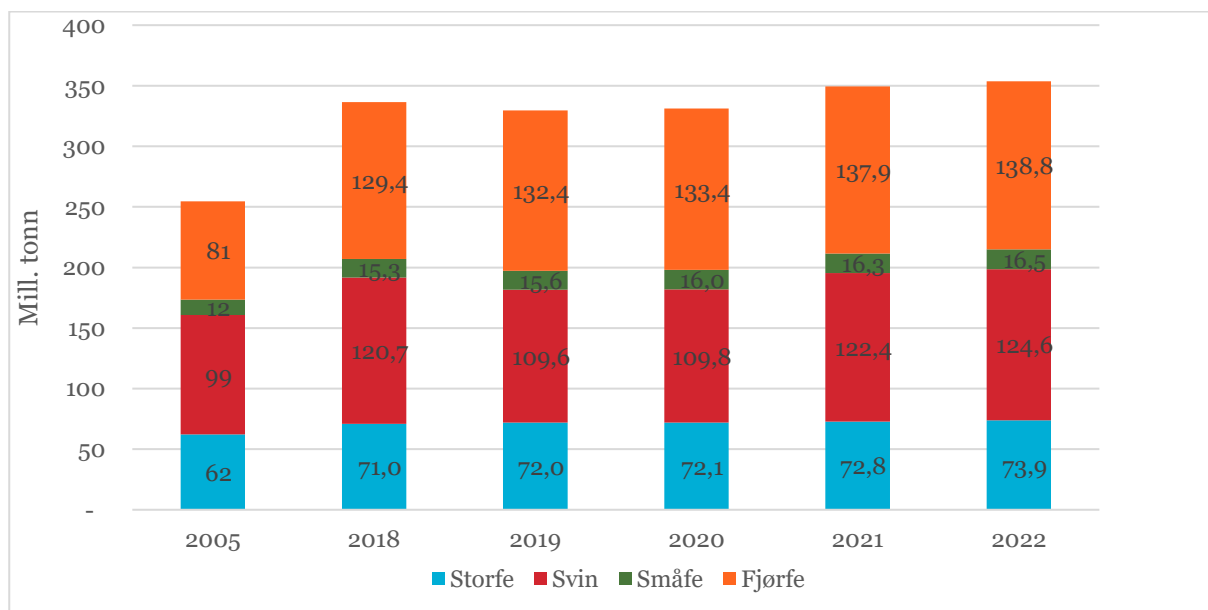
Storfeproduksjonen økte med rundt 1,4 prosent, først og fremst drevet av økt produksjon i Sør-Amerika. I Kina øker svineproduksjonen fortsatt, men mindre intensivt enn i 2021. Samlet endte svineproduksjonen på 124,6 mill. tonn i 2022, opp 1,8 prosent fra året før. Også produksjonen av saue- og lammekjøtt økte i 2022, med rundt 0,9 prosent.

Rekordhøye priser og økonomiske nedgangstider bidro til en nedgang i handelen. De siste anslagene viser en eksport av kjøtt i 2022 på 41,6 mill. tonn, som var 0,8 prosent lavere enn året før.

2.3.1 Lav produksjonsvekst og mindre handel

Ifølge FAOs estimater fra november 2022 økte kjøttproduksjonen i 2022 med 1,2 prosent fra året før, og endte på rundt 360,1 mill. tonn (FAO, 2022b). I Kina har gjenoppbyggingen av svinekjøttproduksjonen, etter nedslaktning som følge av utbruddet av svinepest fortsatt, og produksjonen økt betydelig. I tillegg har det vært en økt produksjon av både storfe og fjørfe, spesielt i Sør-Amerika. Samtidig har produksjonsveksten blitt noe dempet av høye priser på innsatsfaktorer, utbrudd av fugleinfluensa, og tørt vær som har gitt dårlige beiteforhold.

Figur 23 viser verdens kjøttproduksjon fordelt på de ulike kjøttslagene de siste årene, samt i 2005.



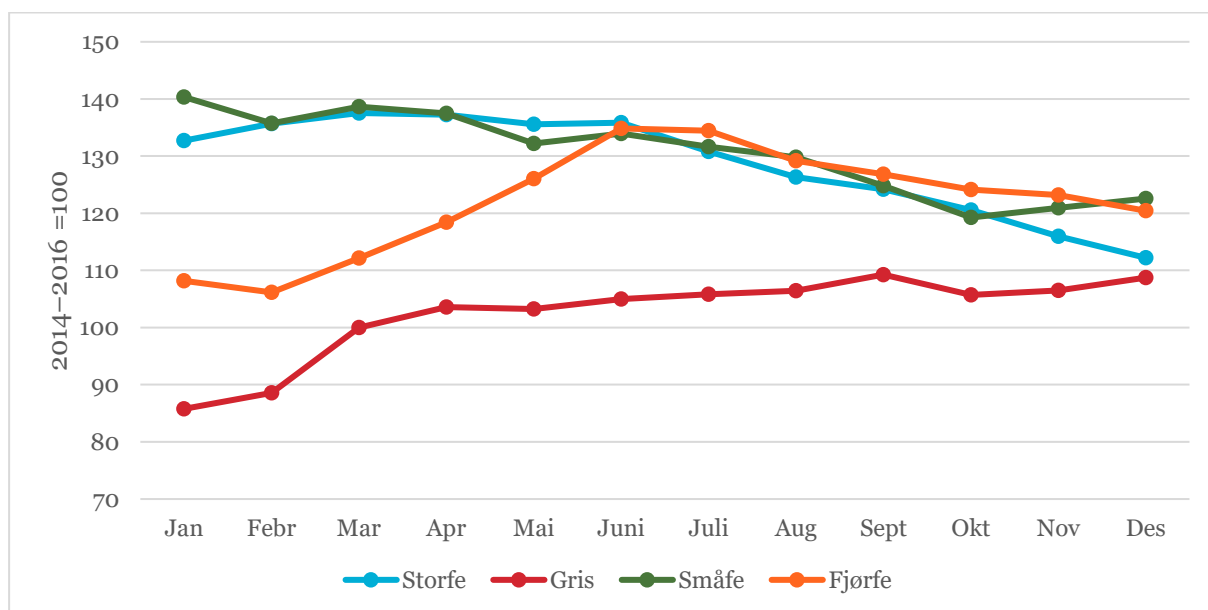
Figur 23: Verdens produksjon av kjøtt fordelt på dyreslag, i 2005 og siste fem år. Mill. tonn

Kilde: FAO (2022b) * Estimat/prognose fra november 2022. Inkluderer ikke alle kjøttslag.

Etter flere år med vekst, anslår FAO at verdenshandelen med kjøtt gikk ned med 0,8 prosent i 2022. På tross av mindre restriksjoner som følge av covid-19, har den samlede importetterspørselen på verdensmarkedet gått ned. En betydelig bidragsyter til dette var mindre etterspørsel fra Kina, både på grunn av økt innenlands produksjon, men også lave priser nasjonalt spesielt på starten av året. Også høye priser internasjonalt og dårlige økonomiske utsikter bidro til mindre etterspørsel på verdensmarkedet.

FAOs prisindeks viser at det var et rekordhøyt prisnivå på kjøtt i 2022, med stigende priser frem til sommeren. Prisveksten kom som følge av høye fôrkostnader, høye priser på energi, og knapphet på

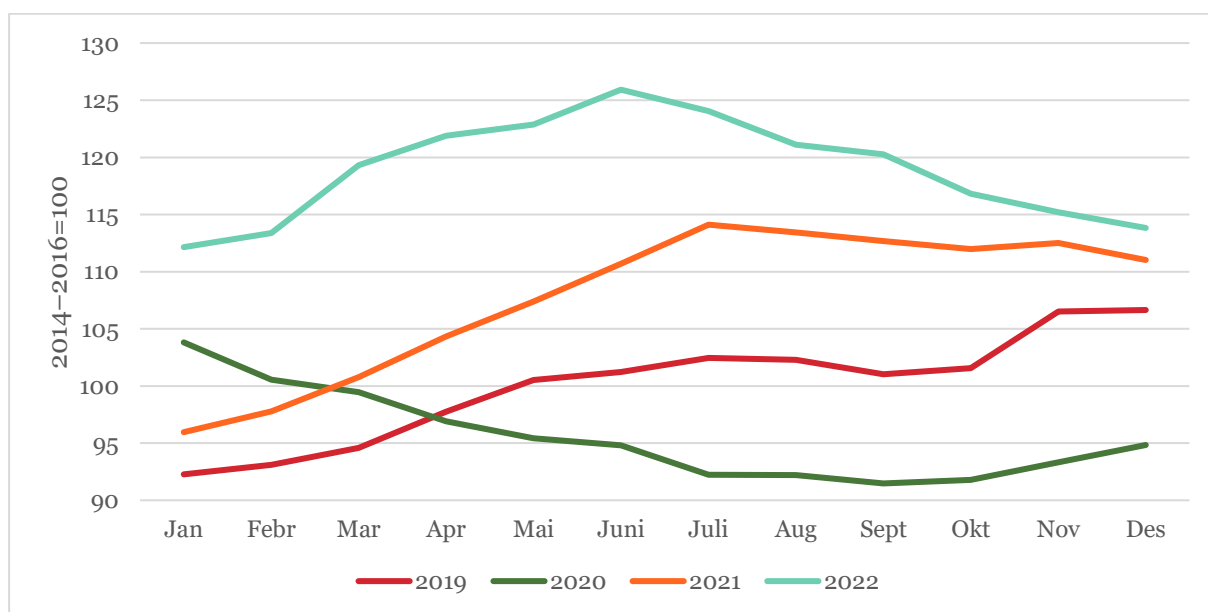
arbeidskraft – en kostnadsvekst som ble ytterligere forsterket med krigen i Ukraina. Samtidig har etterspørselen holdt seg stor. I tillegg har det vært flere utbrudd med fugleinfluensa i regioner med stor produksjon, noe som har skapt produksjonsutfordringer. Som vist i figur 24 var det veksten i prisen på fjørfe og svin i første halvår som dro indeksen opp.



Figur 24: FAOs prisindeks i 2022, ulike kjøttslag (2014–2016=100)

Kilde: FAO (2022a)

Selv om prisene gikk ned for de fleste kjøttslagene og totalt i andre halvår 2022, ligger disse fortsatt på et høyt nivå sammenlignet med de foregående årene. Generelt høye priser i markedet, både på innsatsfaktorer og arbeidskraft, holder prisene oppe.



Figur 25: FAOs prisindeks for kjøtt, 2019–2022 (2014–2016=100)

Kilde: FAO (2022a)

Generelle fremtidsutsikter for kjøtt

Covid-19-pandemien endret forbruksmønsteret vesentlig. Flere spiste hjemme og etterspørselen i serveringsmarkedene gikk drastisk ned. I takt med opphevelse av restriksjonene har denne utviklingen i stor grad blitt reversert, selv om enkelte land fortsatt sliter med pandemi og utbrudd. Pandemien endret hvilke typer kjøttslag som ble etterspurt og hvilke kanaler de ble solgt gjennom, noe som ga en vridning i etterspørselen fra eksklusive stykningsdeler til mer prisgunstige alternativer som svin og fjørfe. Trenden med vridning mot rimeligere alternativer fortsetter trolig også i 2023, forsterket av de høye prisene.

OECD-FAO prognoserer vekst i verdens produksjon av kjøtt i årene frem mot 2031. Samtidig forventes veksten å bli lavere enn i foregående tiårsperiode. Veksten fremover vil i stor grad bli drevet av økte tilførsler som følge av større besetninger, da spesielt i Kina, sammen med økt produktivitet i kjøttproduksjonen. Også produksjonen i de store produsentlandene USA, Brasil og India er forventet å øke. Økte kostnader, økt søkelys på helse og klima, sammen med svakere konkurransevne på verdensmarkedet, vil imidlertid trekke produksjonen i EU nedover i årene frem mot 2031.

Den totale etterspørselen etter kjøtt på lengre sikt vil først og fremst drives av økt inntekt og befolkningsvekst, noe som spesielt trekker opp forbruket i lavinntektsland. Dette vil også påvirke handelen på verdensbasis. Sammenlignet med gjennomsnittet for perioden 2019–2021, anslår OECD-FAO en økning i forbruket av kjøtt på 4,4 prosent, til 35,6 kg. Av de ulike kjøttslagene er det fjørfe som fortsatt først og fremst driver etterspørselsveksten. I lavinntektsland drives veksten av den lave prisen på fjørfekjøtt sammenlignet med andre kjøttslag. I høyinntektsland er det først og fremst det at fjørfe er lett å tilberede, samt at det anses som mer helsemessig gunstig enn øvrige kjøttslag, som bidrar til økningen i forbruket (OECD-FAO, 2022).

I EU vil bærekraft spille en stadig mer fremtredende rolle både for forbrukerne og for produsentene, og det vil bli et større fokus på dyrevelferd og klima i produksjonsprosessene. Blant annet vil den nye landbrukspolitikken i EU, herunder «Farm to Fork» strategien, sette strengere krav til dyrevelferd i produksjonen.

Forbruket av storfekjøtt og svinekjøtt i EU forventes å gå ned på grunn av økt oppmerksomhet rundt bærekraft, helse, redusert antall innbyggere i EU og en aldrende befolkning som generelt spiser mindre kjøtt. Samtidig vil etterspørselen etter fjørfekjøtt øke. EU-kommisjonen anslår kjøttforbruket per innbygger i EU til 66 kg i 2032, ned 2,2 prosent fra gjennomsnittlig forbruk i 2020–2022 (EU-kommisjonen, 2022a).

2.3.2 Storfe

Produksjon

Ifølge anslag fra FAO endte verdens storfeproduksjon i 2022 på nærmere 73,9 mill. tonn, opp 1,4 prosent fra 2021. Mens storfeproduksjonen gikk ned i EU, økte den mye i Sør-Amerika.

I Brasil, landet med verdens nest største produksjon av storfekjøtt, økte produksjonen med mer enn 5 prosent i 2022. Med en produksjon på 10,3 mill. tonn stod Brasil dermed for hele 14 prosent av verdens storfeproduksjon. Produksjonsveksten kommer som følge av effektivisering og oppbygging av besetningene i landet, mye med bakgrunn i de økte mulighetene for eksport på verdensmarkedet de senere årene, blant annet til Kina.

I USA, landet med verdens største produksjon av storfekjøtt, gikk produksjonen kun marginalt opp fra året før. Høye fôrkostnader og perioder med tørke førte til økt slakting, men tilførslene ble trukket ned av lavere slaktevekter.

Se oversikt over de største produsentlandene med anslått produksjon i 2022 i tabell 4.

Tabell 4: Produksjon av storfekjøtt, 2022. Mill. tonn

Land / landområde	Mill. tonn
USA	12,8
Brasil	10,3
Kina	7,1
EU	6,8
Argentina	3,1
Øvrige	33,7
Totalt	73,9

Kilde: FAO (2022c)

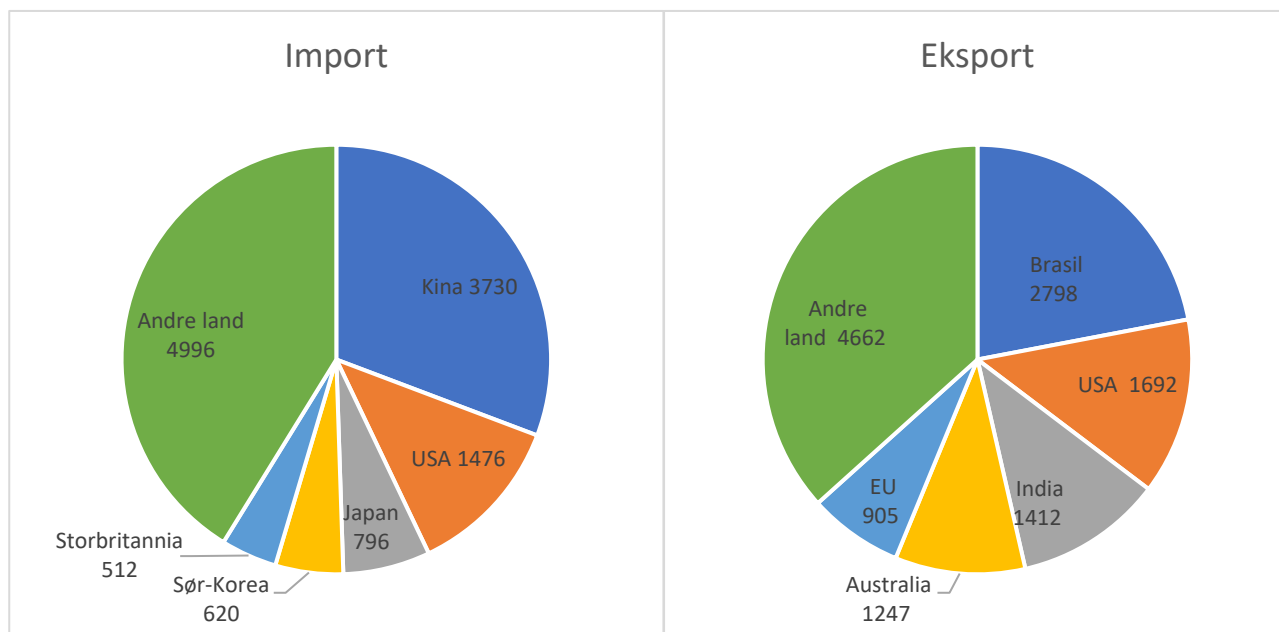
I EU har produksjonen av storfe gått ned siden toppnivået i 2018 (EU-kommisjonen, 2023a). EU-kommisjonen anslår en nedgang i storfeproduksjonen på 0,6 prosent fra 2021. Selv om slaktingen økte i første halvår, ble denne oppveid av en nedgang i slaktevekter (EU-kommisjonen, 2022c). Som følge av flere år med nedgang i besetningene gikk produksjonen videre ned i de største produsentlandene Frankrike og Tyskland. Samtidig økte produksjonen i både Spania, Italia og Irland. Økte produksjonskostnader og mindre fôrtilgang øker slakteintensiteten, men samtidig er markedet preget av de siste års nedgang i besetningene.

Handel

De siste estimatene fra FAO viser en vekst i verdenshandelen med storfe, målt i eksport, på 5,2 prosent i 2022.

Eksporten fra Brasil, verdens største eksportør av storfekjøtt, gikk opp med hele 20 prosent i 2022 (FAO, 2022b). Enkelte kilder hevder imidlertid at veksten er enda større enn dette (USDA, 2022b). En stor del av denne veksten kan forklares med et lavt utgangspunkt i 2021. Kina, hvor mer enn halvparten av Brasils storfeeksport går til, innførte i 2021 et tre måneder langt importforbud mot storfekjøtt fra Brasil, grunnet funn av såkalte atypiske BSE-tilfeller (kugalskap) i Brasil. Dette trakk ned eksporten av storfekjøtt fra Brasil dette året. I 2022 har importen tatt seg betraktelig opp igjen. For Brasil, hvor markedet har vært preget av lavt innenlands salg og høy inflasjon, har den økonomiske veksten i Kina, og høy importtettersspørsel i 2022, vært svært gunstig (CEPEA, 2022).

Veksten i import til Kina fortsatte i 2022 og er anslått til over 3,7 mill. tonn, opp 8 prosent fra året før. I tillegg til storfekjøtt fra Brasil, har også importen fra USA gått opp. USA har de siste årene tatt over mye av Australias markedsandel i Kina. Blant annet har kombinasjonen av mindre tilgjengelig vare fra Australia de senere årene grunnet tørke, sammen med inngåelsen av «Phase one agreement» mellom USA og Kina, bidratt til den økte handelsstrømmen mellom disse landene (USDA, 2023c).



Figur 26: Import og eksport av storfekjøtt fordelt på land, 2022. Tusen tonn

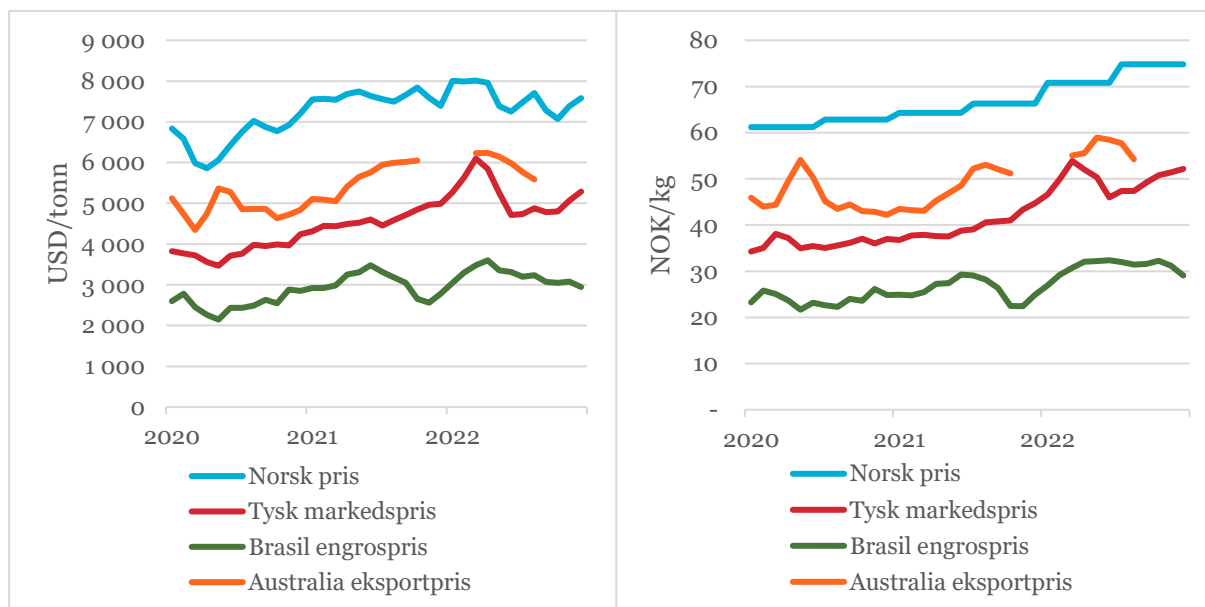
Kilde: FAO (2022b)

I første halvår 2022 var det en nedgang i storfeeksporten fra EU på 2,4 prosent sammenlignet med samme periode året før. Nedgangen forklares med både mindre tilførsler internt i EU, samt høye priser og kostnader. Importen til EU gikk derimot kraftig opp i 2022, drevet av gjenåpningen etter pandemien og økt eksport fra spesielt Storbritannia og Brasil. EU-kommisjonen anslår at økningen i importen av storfe til EU var på hele 25 prosent i 2022. Importen tilsvarte med det rundt 5,6 prosent av forbruket i EU (EU-kommisjonen, 2022c).

Priser

Storfekjøtt er det dyreste kjøttslaget av de fire som er omtalt. De internasjonale prisene på storfe begynte for alvor å stige sommeren 2020, og de fortsatte å stige til det høyeste på flere år i mars 2022. Prisveksten var først og fremst drevet av mindre tilførsler på verdensmarkedet.

Figur 27 viser markedspriser i Norge (planlagt gjennomsnittlig engrospris) og i utvalgte land de siste årene. Brasil engrospris er engrospris på forpart av okse, Sao Paulo Brasil. Australia eksportpris er eksportpris på fryst storfeknoke fra Australia til USA. Tyskland markedspris er markedspris på ung okse inn til slakteri, EU-kommisjonens noterte markedspriser for ung okse klasse R (AR-3). Prisene er ikke direkte sammenlignbare, men gjenspeiler utviklingen over tid. Norsk pris er planlagt gjennomsnittlig engrospris.



Figur 27: Internasjonale markedspriser på storfekjøtt, 2020–2022. USD per tonn og NOK per kg

Kilde: Landbruksdirektoratet, Mintec (2022), EU-kommisjonen (2023f)

I EU fortsatte prisene å stige fra året før og holdt seg høye ut året. Gjennomsnittet for året endte om lag én euro over gjennomsnittsprisen året før. Veksten drives i stor grad av de lavere tilførselene i markedet, sammen med høye kostnader og fortsatt vedvarende stor etterspørsel som følge av gjenåpningen etter covid-19-pandemien.

Fremtidsutsikter for storfe

OECD-FAO forventer en økning i den globale storfeproduksjonen frem mot 2031. Veksten vil være prosentvis størst i Afrika, men den største absolute veksten er forventet i Asia. De store driverne er produksjonen i Pakistan og Kina som til sammen vil stå for en vekst fra gjennomsnittlig produksjon i 2019–2021 på henholdsvis 26 og 7 prosent de neste ti årene (OECD-FAO, 2022). Oppgangen er drevet av økt innenlands etterspørsel sammen med økt etterspørsel fra Midtøsten.

Det har vært en nedgang i verdens forbruk av storfekjøtt målt per innbygger de siste årene. Denne trenden vil fortsette også fremover. Det er imidlertid store forskjeller mellom land og verdensdeler. I Asia vil forbruket øke, drevet av økonomisk vekst og økt velferd. Både i EU, Oseania og Russland vil det totale storfekjøttforbruket gå ned. OECD-FAO anslår at etterspørselen per innbygger i Kina vil gå opp med rundt 10 prosent i perioden fram mot 2031.

I EU er produksjonen av storfekjøtt forventet å gå ned med om lag 0,2 prosent i 2023 (EU-kommisjonen, 2022c). Nedgangen forklares blant annet med en betydelig reduksjon i storfebestanden i flere av de store produsentlandene. Også på lengre sikt er produksjonen av storfekjøtt i EU forventet å gå ned. Nedgangen kommer som følge av mindre besetninger, økt effektivisering i melkesektoren som gir færre dyr til slakt, og mindre og endret innenlands etterspørsel.

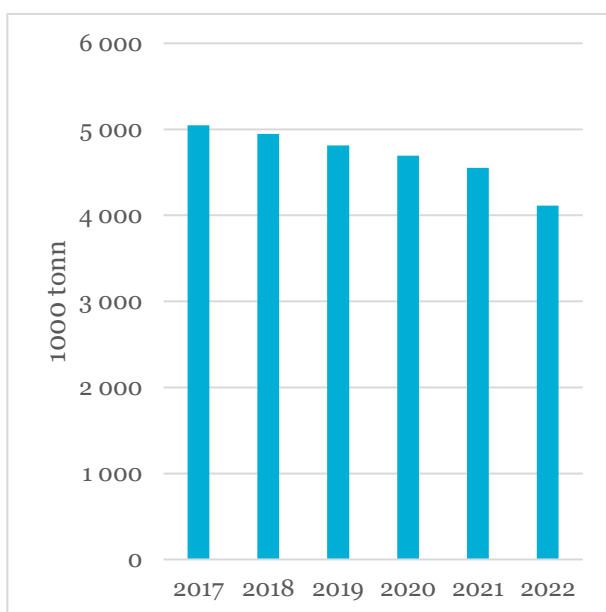
I etterkant av pandemien har storfeforbruket i EU fortsatt nedover, drevet blant annet av høye priser. EU-kommisjonen forventer at denne utviklingen vil fortsette og gi et gjennomsnittlig forbruk per innbygger i 2032 på 9,5 kg, mot 10,3 kg i 2022 (EU-kommisjonen, 2022a).

2.3.3 Svin

Produksjon

FAOs foreløpige anslag for 2022 viser en samlet svineproduksjon i verden på 124,6 mill. tonn. Dette er en vekst på 1,8 prosent fra 2021. Som året før ble også veksten i 2022 drevet av Kina, verdens største produsent av svinekjøtt, hvor FAOs anslag viser en produksjonsvekst på nærmere 7 prosent fra 2021.

Kina har de siste årene vært sterkt preget av utbruddet av svinepest i 2018. Dette førte til en kraftig nedgang i produksjonen i 2018 og 2019 og stor etterspørsel etter svinekjøtt på verdensmarkedet. I løpet av 2021 og videre inn i 2022 har Kina bygget opp sine svinebesetninger og økt produksjonen, som nå tilnærmet er tilbake på nivået før ASF-utbruddet. Selv om produksjonen har økt, har det kinesiske markedet også i 2022 vært preget av omfattende covid-19-restriksjoner og høye førkostnader, noe som kan ha dempet besetningsveksten. Dette kan påvirke produksjonen fremover.



Figur 28: Slakt av svin i Tyskland, (jan–nov, 2017–2022)
Kilde: Destatis (2023)

utfordringer med ASF i form av tapte eksportmuligheter, har både før- og energikostnadene økt kraftig, noe som eskalerte med krigen i Ukraina.

Afrikansk svinepest

Afrikansk svinepest (ASF) er en svært smittsom og alvorlig virussykdom hos svin. Både ville og tamme svin kan rammes, men viruset smitter ikke til mennesker. Sykdommen gir høy feber, nedsatt allmenntilstand, opphørt matlyst, misfarging og blødninger i huden. Griser kan dø raskt uten at en har observert særlige symptomer på forhånd, men de fleste griser dør etter 2 til 10 dager.

Det har vært flere utbrudd i Europa av svinepest de siste årene, spesielt i Øst-Europa. Det er foreløpig ikke påvist tilfeller i Skandinavia (Mattilsynet, 2023)

Også flere andre land har hatt suksess med gjenoppbygging av sine besetninger. Samtidig fortsatte utbrudd av ASF å prege det internasjonale markedet for kjøtt. Både Filippinene og Thailand er viktige produksjonsland hvor produksjonen gikk ned i 2022 som følge av dette. Også i EU har det vært flere utbrudd av ASF i løpet av året, mest omfattende i Tyskland og Sør-Europa. Sammen med vedvarende høye førkostnader bidrar dette til å dempe produksjonen av gris i Europa, og EU-kommisjonen anslår en nedgang i svinekjøttproduksjonen i 2022 på 5 prosent.

Spesielt har produksjonen gått mye ned i Tyskland, som er det landet Norge importerer mest svinekjøtt fra. Tall fra Tysklands offisielle statistikkbyrå (Destatis) viser at slaktingen av gris, oppalet i Tyskland, i perioden januar til november, lå nesten 10 prosent under slaktingen tilsvarende periode i 2021 (se figur 28).

De siste par årene har det vært en utfordrende situasjon i det tyske svinemarkedet. I tillegg til

Tabell 5: Produksjon av svinekjøtt, 2022. Mill. tonn

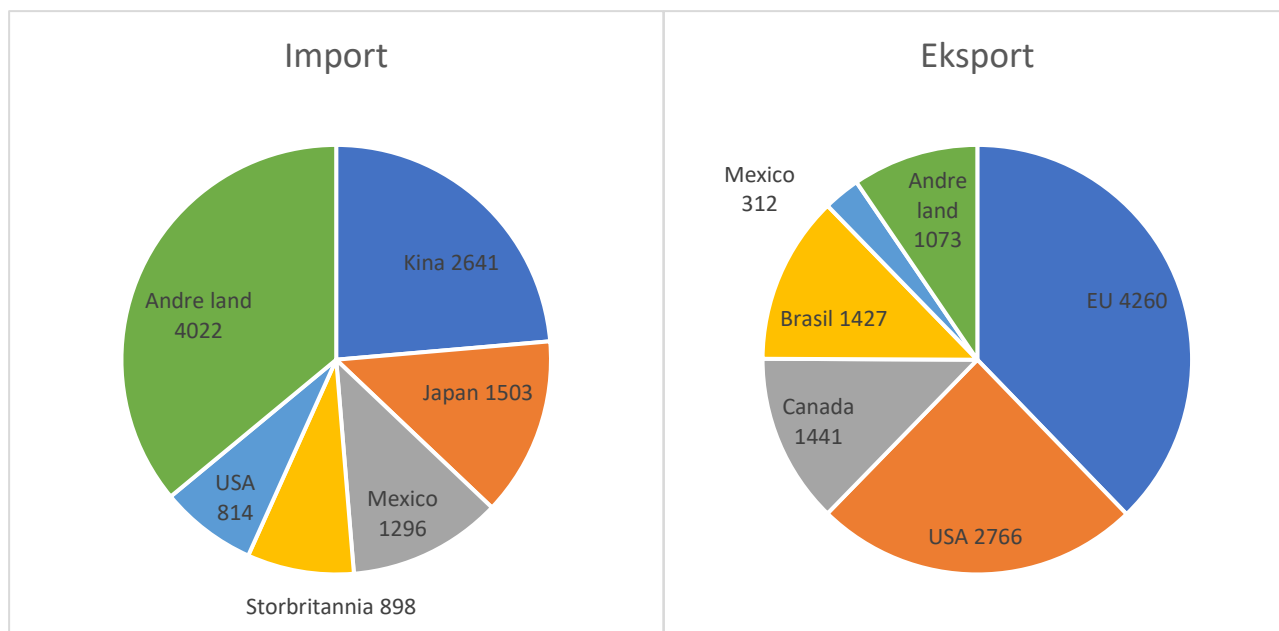
Land / landområde	Mill. tonn
Kina	57,6
EU	22,4
USA	12,3
Brasil	5,0
Russland	4,4
Andre	22,9
Totalt	124,6

Kilde: FAO (2022c)

Handel

FAO anslår nå en samlet eksport av svinekjøtt på verdensmarkedet på 11,3 mill. tonn i 2022, en nedgang på hele 11,3 prosent fra 2021. Nedgangen er først og fremst drevet av en nedgang i import til Kina.

I takt med den økte produksjonen av svinekjøtt i Kina, har selvforsyningsgraden økt og dermed dempet etterspørsel fra Kina på verdensmarkedet. I 2022 anslår FAO at kinesisk import endte omtrent 45 prosent lavere enn året før. Det var spesielt lite import i første halvår, da prisene på svinekjøtt i Kina var svært lave. Som verdens største importør av svinekjøtt, hadde dette en stor innvirkning på det internasjonale markedet. Samtidig fortsetter Kina å bygge opp sine lagre av svinekjøtt. Ifølge Kinas offisielle statistikkbyrå økte lagrene av svin med 0,7 prosent i 2022 (National Bureau of Statistics of China, 2022).



Figur 29: Import og eksport av storfekjøtt fordelt på land, 2022. Tusen tonn

Kilde: FAO (2022b)

Samtidig som importen til Kina gikk ned, økte importen til flere andre store importland. I USA økte importen av svinekjøtt med om lag 25 prosent i 2022, og landet sto dermed for rundt 7 prosent av den totale importen. Også i Japan, Mexico og Storbritannia gikk importen av svinekjøtt opp i 2022.

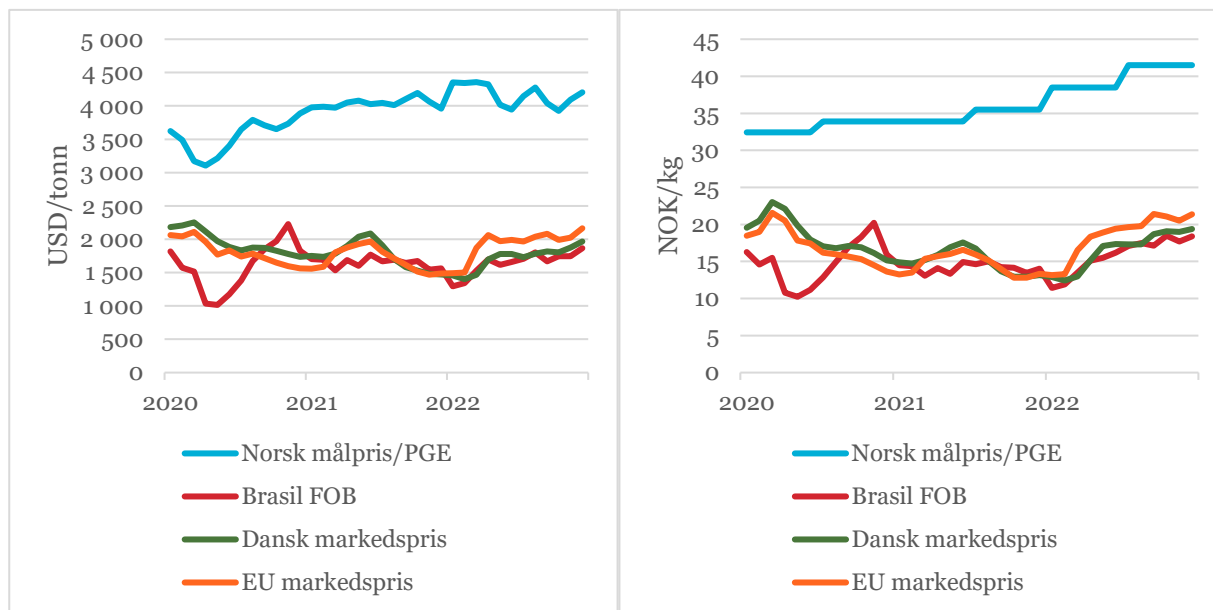
Eksport av svinekjøtt fra EU og USA sto for mer enn 60 prosent av de totale eksportmengdene i 2022. Både fra USA og fra EU var eksporten lavere i 2022, samtidig som også produksjonen var mindre.

Lave tilførsler og sterk etterspørsel har preget svinemarkedet i EU det siste året, og det har også bidratt til et relativt høyt prisnivå i 2022. Dette har gjort svinekjøtt fra EU mindre konkurransedyktig internasjonalt, noe som sammen med mindre etterspørsel fra Kina har dempet eksporten.

Priser

Etter en nedgang i prisene i andre halvår av 2021, økte prisene i starten av 2022 på grunn av økte produksjonskostnader og stigende etterspørsel. Etterspørselen holdt seg stor utover våren, og mindre produksjon av svinekjøtt i EU minsket de totale tilførslene på verdensmarkedet. Selv om prisutviklingen var noe varierende, bidro dette til å holde prisene på et høyt nivå gjennom året. Samlet viser FAOs gjennomsnittlige prisindeks for svinekjøtt i 2022 en økning på 8,4 prosent sammenlignet med året før (FAO, 2022a).

Figur 30 viser markedspriser fra utvalgte land fra 2020 til 2022. Brasil FOB er pris på svin uten fraktkostnader («free on board») Sao Paulo, Brasil. Den danske prisen viser markedspris for svin, og EU-prisen viser gjennomsnittlig pris i EU på slakt i klasse E. Prisene er ikke direkte sammenlignbare, men gjenspeiler utviklingen over tid.



Figur 30: Utvalgte internasjonale markedspriser på svinekjøtt, 2020–2022. USD per tonn og NOK per kg

Kilde: Landbruksdirektoratet, Mintec (2022), EU-kommisjonen (2023f)

Fremtidsutsikter svin

Ifølge OECD-FAO vil forbruket av svinekjøtt vil øke med nærmere 7 prosent fra 2022 til 2031. Veksten i svinekjøttforbruket vil dermed stå for omtrent en tredjedel av veksten i det totale kjøttforbruket frem mot 2031. Veksten blir drevet av økt forbruk først og fremst i utviklingsland, spesielt i Asia og Latin-Amerika.

Hva som skjer på verdensmarkedet for svin er tett knyttet til hva som skjer i Asia og spesielt Kina. I Kina har markedet endret seg mye de siste årene, og produksjonen har tatt seg opp igjen til nivået før utbruddene av ASF. Ifølge Rabobank vil markedet her gå inn i en ny «svinesyklus» preget av mindre prisvolatilitet, mer politikk, økt statlig overvåking, høyere grad av vertikal integrering og mer oppmerksomhet på bærekraft (Rabobank, 2022). OECD-FAO anslår en vekst i svineproduksjonen i Kina på nærmere 10 prosent fra 2022 til 2031. Også andre store produsentland i Asia vil øke sin produksjon. OECD-FAO forventer eksempelvis en vekst i produksjonen i Vietnam, som har blitt hardt rammet av ASF, fra 2022 til 2031 på nesten 20 prosent (OECD-FAO, 2022).

EU-kommisjonen forventer en nedgang i EUs svinekjøttproduksjon på rundt 1 prosent årlig frem mot 2032. Markedet vil fortsatt være preget av svinepestutbrudd, noe som vil dempe produksjonen. I tillegg vil eksporten bli begrenset i takt med at produksjonen øker i Asia. I samme periode forventer EU-kommisjonen en nedgang i eget forbruk av svinekjøtt med rundt 0,5 prosent årlig, drevet av et økt fokus på dyrevelferd, helse og miljø (EU-kommisjonen, 2022a).

2.3.4 Småfe

Produksjon

Småfe, her definert som sau, lam og geit, er en liten husdyrproduksjon i verdenssammenheng, og utgjorde i 2022 knappe 5 prosent av verdens samlede produksjon av kjøtt. Prognoser fra FAO viser at global produksjon av saue- og lammekjøtt i 2022 økte med 0,9 prosent fra året før, til 16,5 mill. tonn (FAO, 2022c). Rundt 62 prosent av produksjonen var i Asia, hvorav halvparten av dette var i Kina. De siste ti årene har produksjonen av småfekjøtt i Asia gått opp med rundt 27 prosent.

Den største eksportrettede produksjonen av sau og lam skjer på New Zealand og i Australia, og eksport fra disse landene dominerer verdenshandelen. I Australia økte produksjonen med 3,9 prosent i 2022, drevet av større besetninger de siste årene og økt etterspørsel. Samtidig ligger produksjonen her fortsatt under nivået fra før pandemien.

Tabell 6: Produksjon av småfekjøtt, 2022. Tusen tonn

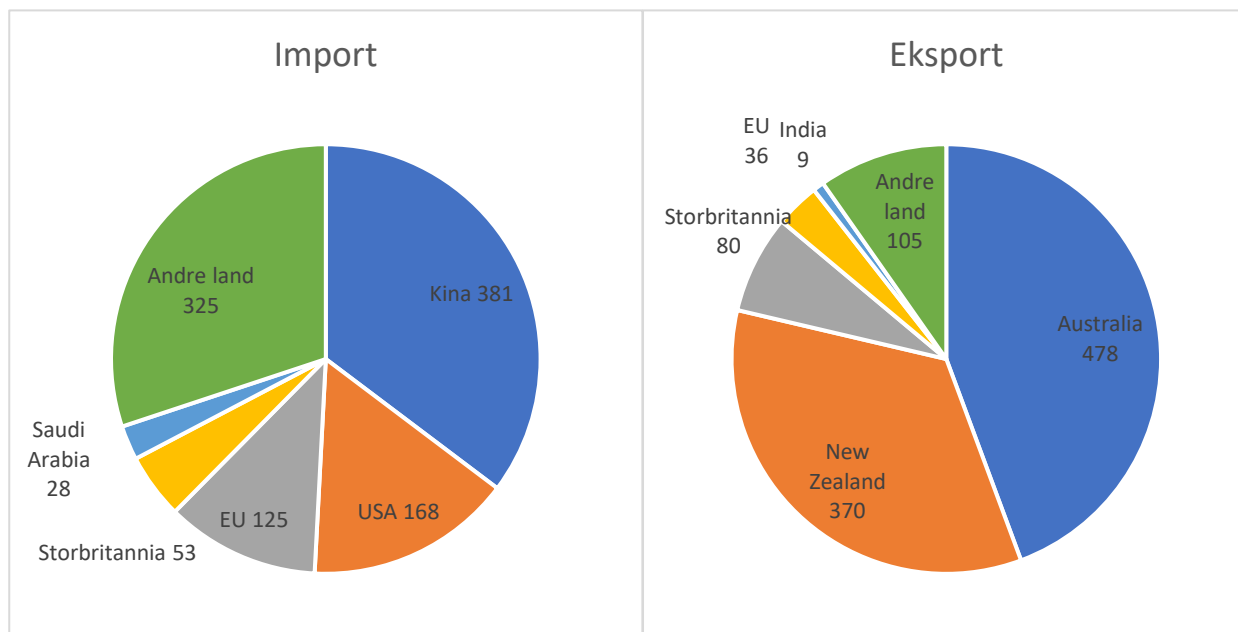
Land / landområde	Tusen tonn
Kina	5 179
EU	840
India	782
Australia	711
Pakistan	582
Øvrige	8 380
Totalt	16 474

Kilde: FAO (2022c)

I EU har besetningene av sau og lam gått nedover i flere år, noe som begrenser produksjonsveksten. Tall fra EU-kommisjonen til og med oktober viser en nedgang i slaktingen av sau og lam på 0,7 prosent fra året før, mens tilsvarende for geit viser en vekst på 3,0 prosent (EU-kommisjonen, 2023i). Kommisjonen anslår en økning i den samlede produksjonen av småfekjøtt i EU til 0,5 prosent i 2022 (EU-kommisjonen, 2022c).

Handel

Det ble eksportert rundt 1,1 mill. tonn småfekjøtt til verdensmarkedet i 2022. Nesten 80 prosent av denne eksporten kom fra Australia og New Zealand, som vist i figur 31.



Figur 31: Import og eksport av småfekjøtt, 2022. Tusen tonn

Kilde: FAO (2022c)

Australias største eksportmarkeder er Kina og USA. Importetterspørselen i Kina falt kraftig i 2022, og med det også eksport fra Australia til Kina. Dette har blitt kompensert med en større diversifisering av eksportmarkeder for australsk småfekjøtt. I tillegg til at eksporten av lam til USA har økt, har det også blitt mer salg av lam i andre og mindre markeder, slik som Sør-Korea, Papua Ny-Guinea, Fiji, Sveits og Ghana (MLA, 2023). FAO anslår at Australias eksport gikk opp med rundt 5,1 prosent i 2022.

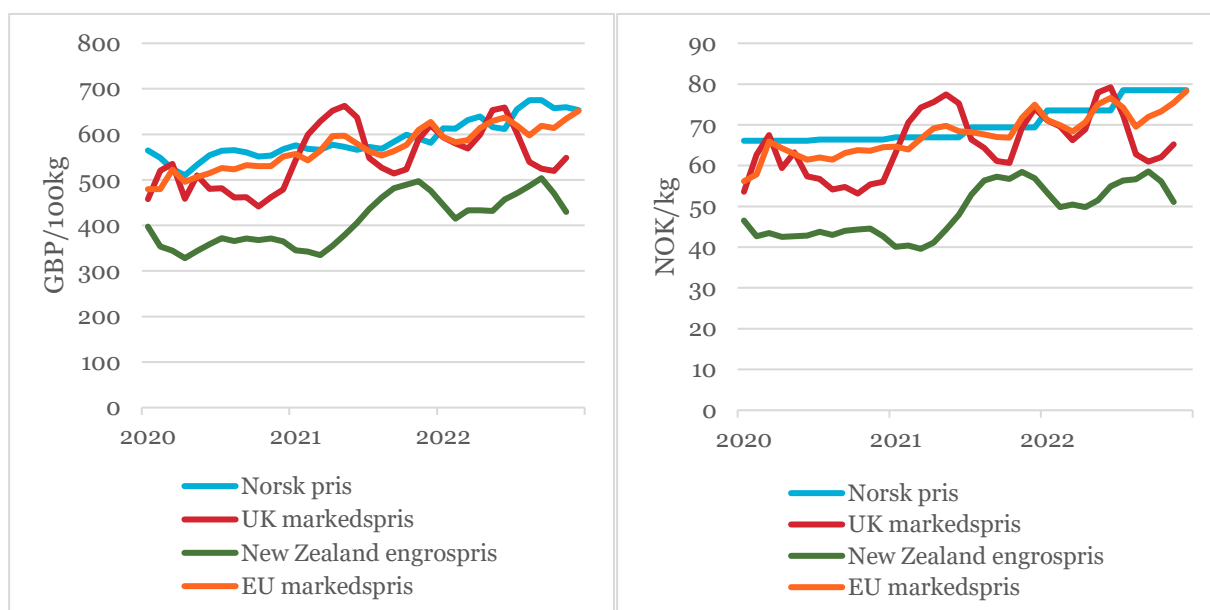
Både mindre produksjon, høye transportkostnader og mindre importetterspørsel, spesielt fra Kina, har dempet eksporten fra New Zealand det siste året. Noe av nedgangen i eksporten til Kina har trolig blitt kompensert med økt eksport til EU, men ikke nok til å veie opp for nedgangen. Ifølge FAO ble det eksportert 370 000 tonn småfekjøtt fra New Zealand i 2022, en nedgang på 6,8 prosent fra året før.

I EU har importen av småfekjøtt økt mye det siste året, mens eksporten har gått noe ned. De siste tallene fra EU-kommisjonen viser at det har blitt importert betydelig mer småfekjøtt fra New Zealand enn tidligere, i perioden til og med oktober var det en vekst på nærmere 27 prosent. Det var også en økning i import til EU fra Storbritannia (EU-kommisjonen, 2023i). Samlet for året anslår EU-kommisjonen at importen i 2022 var rundt 10 prosent høyere enn året før (EU-kommisjonen, 2022c).

Priser

Etter et rekordhøyt prisnivå på verdensmarkedet i 2021, gikk prisene noe ned i 2022. FAOs prisindeks viser en nedgang i gjennomsnittsprisen for året på 7,1 prosent fra året før. Til sammenligning økte prisene i 2021 med nærmere 20 prosent. Nedgangen i 2022 skyldes først og fremst mindre etterspørsel fra Kina.

Figur 32 viser prisutviklingen de siste fem årene. Norsk pris er planlagt gjennomsnittlig engrospris (PGE). New Zealand engrospris er pris på lammeslakt. UK markedspris er pris på lam fra AHDB (AHDB, 2023). Prisene er ikke direkte sammenlignbare, men gjenspeiler utviklingen over tid.



Figur 32: Utvalgte internasjonale priser på småfekjøtt, 2020–2022. USD per tonn og NOK pr kg

Kilde: Landbruksdirektoratet, EU-kommisjonen (2023f), Mintec (2022)

Det er store avvik mellom prisene i EU og i New Zealand og Australia, forklart med lavere produksjonskostnader i de sistnevnte. Dette bidrar til at EU-markedet også er attraktivt for eksportører fra både New Zealand og Australia, og eksporten herfra til EU har gått opp det siste året.

Selv om prisene i EU har variert noe gjennom året, ligger de fortsatt på et høyt nivå. Prisene holdes oppe av en stabil etterspørsel etter småfekjøtt i EU, sammen med en nedgang i produksjonen.

Fremtidsutsikter småfe

På kort sikt forventer EU-kommisjonen at de høye prisene internt i EU vil dempe eksporten av småfekjøtt fra EU. På kort sikt vil importen øke noe, mens den på lengre sikt vil gå ned i takt med at de store eksportørlandene, Australia og New Zealand, i større grad vil fokusere på det asiatiske markedet.

EU-kommisjonen forventer en liten økning i småfeproduksjonen i EU i årene fremover. Forbruket vil holde seg på et relativt stabilt nivå, rundt 1,3 kg per innbygger per år.

OECD-FAO forventer at forbruket av verdens småfeproduksjon i 2031 vil ligge på rundt 18,1 mill. tonn, fra en gjennomsnittlig produksjon i årene 2019–2021 på 15,7 mill. tonn.

2.3.5 Fjørfe

Produksjon

Produksjonen av fjørfe har økt sterkt i mange år, som vist i figur 23, og fjørfe er det kjøttslaget det er størst produksjon av. Globalt var produksjonsveksten fra 2021 til 2022 betydelig lavere enn tidligere, anslått til 0,6 prosent av FAO i deres siste markedsrapport fra november 2022. Den reduserte produksjonsveksten skyldes flere forhold. Tilbudte mengder har gått ned grunnet økte kostnader til fôr og energi, det har vært knapphet på kvalifisert arbeidskraft, og ikke minst har det vært omfattende smitteutbrudd av fugleinfluenza i flere store produsent-regioner, inklusiv i Europa og Nord-Amerika. Det

var også utbrudd av fugleinfluensa i Latin-Amerika og Karibien mot slutten av 2022, noe som kan dempe produksjonen globalt ytterligere framover (FAO, 2022b). Landene med størst produksjon av fjørfekjøtt i 2022 var Kina, USA, Brasil og EU rett bak, jf. tabell 7.

Tabell 7: Produksjon av fjørfe, 2022. Mill. tonn

Land / landområde	Mill. tonn
Kina	24,6
USA	23,7
Brasil	15,2
EU	13,2
Russland	4,8
Andre land	57,8
Totalt	138,8

Kilde: FAO (2022c)

Den økende fjørfeproduksjonen over mange år har blitt drevet av stor etterspørsel, spesielt fra Kina. Etterspørselen fra Kina ble forsterket fra 2018 og 2019, da ASF reduserte svineproduksjonen betydelig. Produksjonen i Kina anslås å gå tilbake i 2022 med nærmere 2 prosent, grunnet mindre innenlands etterspørsel etter fjørfe, knyttet til mer tilgang på svinekjøtt (FAO, 2022c).

USA hadde særlig utfordringer med fugleinfluensasmitte i kalkunbesetninger i 2022, men totalt for fjørfeproduksjon var det en økning. FAO anslo i sin november-rapport at USAs produksjon økte med 2,2 prosent i 2022. Nyere tall, fra USAs landbruksdepartements siste Outlook-rapport (fra januar 2023), viser at produksjonen økte med ca. 3 prosent i 2022, og veksten kom fra august og ut året (USDA, 2023b).

Fjørfeproduksjonen i Brasil har økt raskt i de senere årene grunnet stor etterspørsel globalt. FAO anslår en liten produksjonsvekst på 0,6 prosent i 2022.

Produksjonen av fjørfekjøtt i EU har økt over mange år fram til 2020, mens det var en liten nedgang både i 2021 og 2022 (foreløpige tall) ifølge EU-kommisjonens anslag. Årsaken er trolig sammensatt. Etterspørselen gikk ned i 2021 da medlemslandene var stengt ned grunnet koronasmitte. I tillegg har fugleinfluensasutbrudd blitt et økende problem og ført til perioder med produksjonsstans for berørte produsenter. Slaktekylling utgjør ca. 83 prosent av total fjørfeproduksjon i EU. Landene med størst produksjon av fjørfekjøtt, målt i slaktemengde, er Polen, Frankrike, Spania, Tyskland, Italia og Nederland, og produksjonen i disse seks medlemslandene står for ca. 73 prosent av EUs produksjon. Endelige produksjonstall for hele 2022 er ikke klare i skrivende stund, og det er usikkerhet rundt hvor mye fugleinfluensa, samt andre faktorer som økte kostnader i produksjonen og videreført prisøkning ut til forbrukerne, har påvirket produksjonsnivået. FAOs november 2022-rapport anslo at EUs fjørfeproduksjon gikk tilbake med 0,9 prosent i 2022. EUs siste markedsrapport (fra januar 2023) viser at produksjonen falt med 1,7 prosent fra oktober 2021 til oktober 2022. Medlemslandene som har hatt størst produksjonsnedgang i denne perioden var Italia og Ungarn (begge med nedgang på hele 13 prosent), etterfulgt av Frankrike, Danmark, Sverige, Irland, Tsjekkia, Tyskland og Belgia. Andre medlemsland har totalt for året hatt produksjonsvekst (EU-kommisjonen, 2023g).

Handel

Kina, verdens største importør av fjørfekjøtt, forventes å redusere sin import i 2022 og øke sin eksport grunnet økt produksjon og god dekning innenlands. Eksporten av fjørfekjøtt fra Brasil har økt betydelig i senere år, og landet har blitt en større eksportør enn USA og EU.

FAO forventet nedgang i fjørfeeksporten fra USA og EU i 2022 grunnet de ekstraordinært høye prisene på fjørfekjøtt, fugleinfluensa og at flere importørland, hovedsakelig fra Asia, har innført importforbud på fjørfekjøtt fra EU og USA grunnet fugleinfluensasmitten. Samtidig, og grunnet produksjonsutfordringene, forventet FAO at både USA og EU ville øke sin import i 2022.

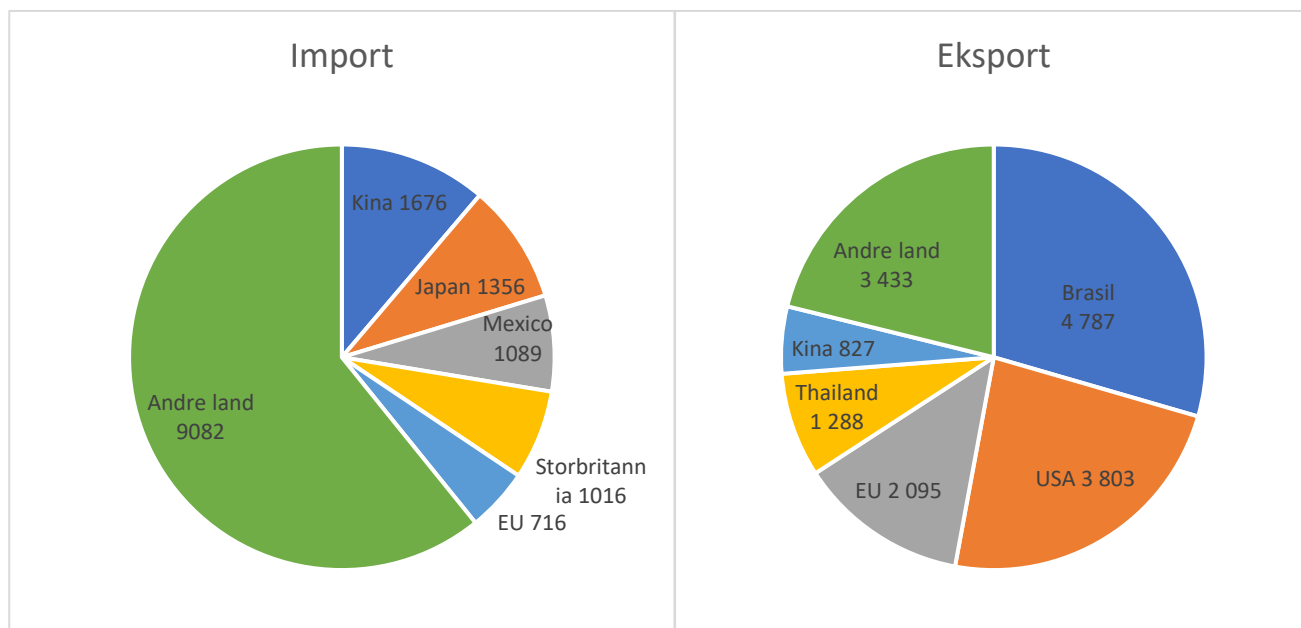
Eksporten av fjørfekjøtt fra EU har gått ned de siste tre årene, viser tall fra EU-kommisjonen. Nedgangen var på 5 prosent i 2020, 11 prosent i 2021 og nærmere 15 prosent i 2022 (t.o.m. november). Importen til EU er betydelig lavere enn eksporten, som vist i figur 33, men den har økt med hele 29 prosent til 2022 (t.o.m. november mot samme periode året før) trolig grunnet redusert produksjon i EU. Eksporten til EU kom i stor grad fra Brasil, Ukraina og Thailand i 2022 (EU-kommisjonen, 2023g).

Figur 33 viser de største importørlandene og eksportørlandene av fjørfe, basert på FAOs november 2022-rapport. Asia er den største importør-regionen av fjørfekjøtt, med total forventet import på 7,4 mill. tonn i 2022, en økning på 3 prosent fra året før. Derimot viser FAOs prognose at Kina, som er det største importørlandet globalt, vil redusere sin import i 2022. Dette skyldes at svineproduksjonen har tatt seg opp igjen og dekker mer av innenlands etterspørsel etter animalske proteiner, og derfor går både Kinas produksjon og import av fjørfekjøtt noe ned. Andre store importørland er Japan, Mexico og Storbritannia.

Alvorlig høyt omfang av fugleinfluensa

Fugleinfluensa (HPAI – highly pathogenic avian influenza) er en alvorlig smittsom sykdom som har økt i omfang globalt de siste årene.

Smitten i Europa har typisk vært sesongpreget knyttet til store villfugltrekk på høsten, vinteren og våren. Utbruddene i sesongen 2021–2022, fra oktober 2021 til september 2022, har vært de mest omfattende registrert i EU. Fugleinfluensa rammet ville fugler, fjørfe og annet hold av fugler i 25 EU-medlemsland. Det har vist seg vanskelig å holde smitten vekk fra kommersielt fjørfehold når den har spredt seg i områder med høy konsentrasjon av fjørfeproduksjon. Smitten etablerte seg i flere store områder i Frankrike, Italia og Østerrike m.fl. (EU-kommisjonen, 2023d)



Figur 33: Import og eksport av fjørfe, 2022. Mill. tonn

Kilde: FAO (2022c)

Priser

Som vist innledningsvis i figur 24, har prisene på fjørfe globalt økt sterkt i den første delen av 2022. Prisene har gått noe ned fra sommeren og ut året, men ligger fortsatt på et svært høyt nivå. Prisene på kylling har vært eksepsjonelt høye i EU og USA i 2022. Etterspørselen etter brasiliansk kylling har økt, noe som har presset prisen noe opp.

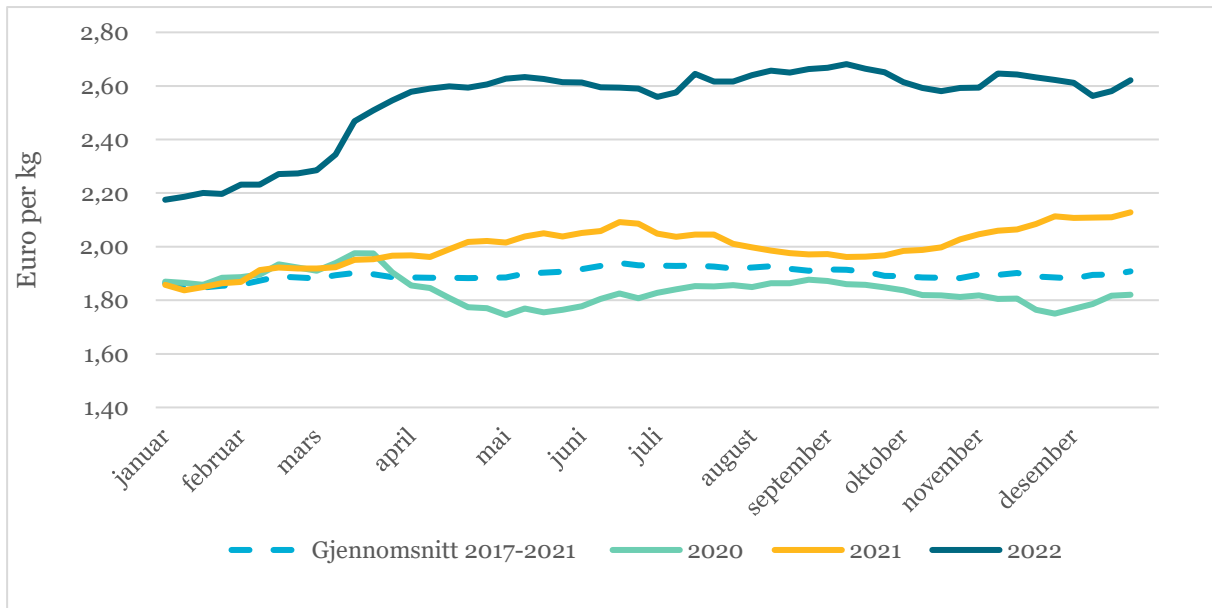
Det sterke prispresset ble drevet av stramt tilbud og økte kostnader. Det har vært produksjonsutfordringer blant annet i USA og EU grunnet fugleinflensa, med produksjonsavbrudd og perioder med reduserte mengder tilbudt markedene både innenlands og til eksport. I tillegg har sterkt økte priser på svært viktige innsatsfaktorer i fjørfeproduksjonen, fôr og energi, også bidratt til å presse opp prisene.

I USA var det en sterk prisstigning på begynnelsen av året og fram til mai, før prisen falt og flatet ut på et høyt nivå ved utgangen av året, som vist i figur 35. USDAs markedsrapport for 2022 viser at det også var en sterk prisvekst på detaljstnivå (CPI consumer price index) i 2022. Detaljistprisene på fjørfe økte med 5,1 prosent i 2021 sett mot 2020, og prisveksten økte til hele 14,6 prosent i 2022 sett mot 2021 (USDA, 2023b).

I EU steg prisen på kylling fram til våren for så å flate ut på et historisk høyt nivå ut året, som vist i figur 34. Prisen i EU på 'fersk rå kylling på engrosnivå' har økt med hele 29 prosent fra 2021 til 2022 (gjennomsnitt per år). EU-prisen er et gjennomsnitt av nasjonale priser innrapportert fra medlemslandene, vektet etter produksjonsstørrelse per land. Ser man på EU-prisen for desember 2022, var denne 25,7 prosent høyere enn samme måned året før (EU-kommisjonen, 2023g).

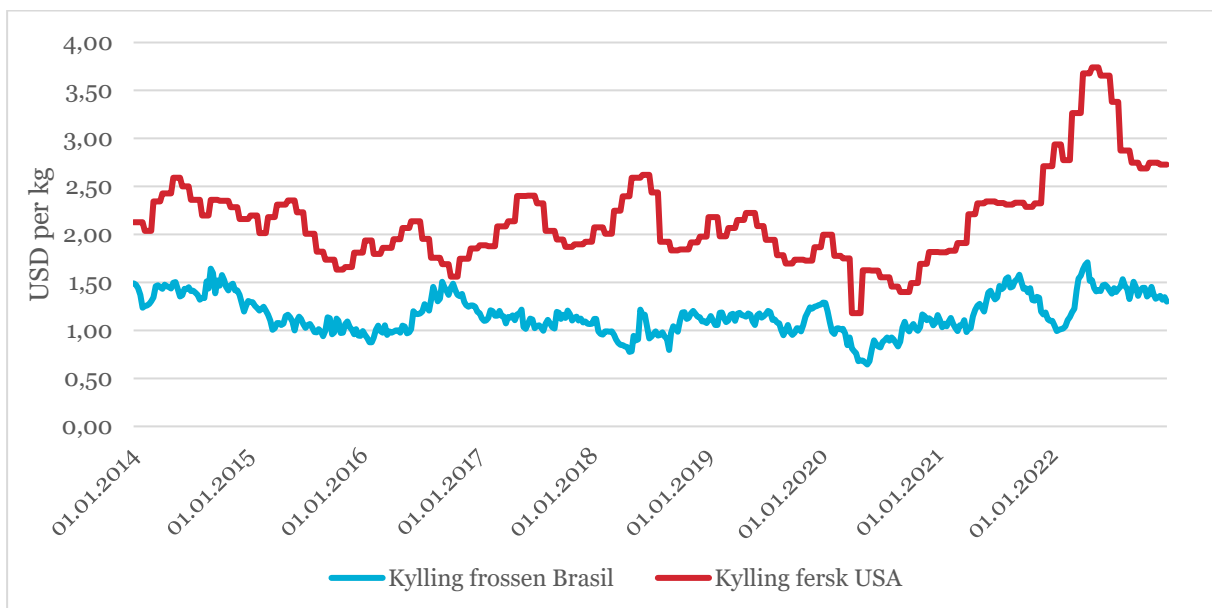
Mens fjørfeprisen i EU økte med 25,7 prosent i desember 2022, så økte fjørfeprisen globalt mer moderat, med 1,2 prosent siste året og med nedgang på 0,5 prosent siste måneden. Til sammenligning økte prisen på storfe i EU med 17 prosent og svin med hele 55 prosent i desember 2022 sett mot samme måned året før. Globalt gikk prisen på storfe ned med 18,2 prosent i desember 2022 sett mot samme periode året før, og ned med 6,4 prosent siste måneden. Prisen på svin globalt gikk opp med 33,3 prosent, men ned med 6,7 prosent den siste måneden. Prisveksten på engrosnivå for kjøtt i EU bidrar til prisvekst videre for kjøttvarer på forbrukernivå. Konsumprisen for kjøtt samlet i EU for desember 2022 viste en økning på hele 17 prosent

for hele året, mens prisveksten var mer dempet på slutten av året med 0,7 prosent den siste måneden (EU-kommisjonen, 2023h).



Figur 34: Prisutvikling på kylling i EU, euro per kg

Kilde: EU-kommisjonen. Broiler kylling, slaktevekt, engrospris, vektet gjennomsnitt fra EU medlemsland.



Figur 35: Prisutvikling på kylling fra USA og Brasil, 2014–2022, USD per kg

Kilde: Mintec. Pris på broiler kylling, slaktevekt, frossen, engrospris, Sao Paulo, Brasil. Broiler kylling, slaktevekt, free on board, 12 byer gjennomsnitt, USA.

Fremtidsutsikter fjørfe

Alt tyder på at omfanget av fugleinfluensa vil fortsette å være høyt i 2023. Dette vil kunne skape uforutsigbare produksjonsavbrudd og forstyrrelser i distribusjonskjeder for fjørfekjøtt innad i land og endre på handelsstrømmer.

EU-kommisjonen anslår en svak nedgang i produksjonen av fjørfekjøtt totalt i 2023. Produksjonen estimeres til 13 176 000 tonn i 2022 og prognosen er på 13 122 000 tonn i 2023, ned ca. 0,4 prosent (EU-kommisjonen, 2023g).

USDA forventer at kyllingproduksjonen vil gå noe ned i første kvartal 2023 fra et høyt nivå i fjerde kvartal 2022, basert på nedgang i klekketallene mot slutten av 2022. Deretter forventes produksjonsvekst, på totalt 1,4 prosent for året. Videre forventes eksporten i 2023 å bli noe redusert grunnet svekket konkurransekraft. Det forventes også at det høye produksjonsnivået av kylling vil føre til at prisene går noe ned (USDA, 2023b).

Det forventes at fjørfekjøtt vil fortsette å være den sterkeste driveren for veksten i kjøtt samlet globalt, og fjørfekjøttproduksjonen forventes å øke med 13 prosent fra 2022 til 2031, ifølge OECD-FAOs tiårsprognose. Dette skyldes både den gunstige kjøtt-til-fôr prisrelasjonen i sammenligning med drøvtyggere, og en kort produksjonssyklus, som gjør at fjørfeprodusenter raskt kan respondere på markedssignaler og samtidig raskt kan gjøre forbedringer med hensyn til genetikk, dyrehelse og fôringspraksis. Det forventes økt produksjon fra vedvarende produktivetsgevinster i Brasil, Kina, India, Indonesia og USA. Det er også forventet økninger i fjørfeproduksjonen i Asia videre på kortere (medium) sikt grunnet skiftet vekk fra svinekjøtt på grunn av ASF-utbruddene (OECD-FAO, 2022).

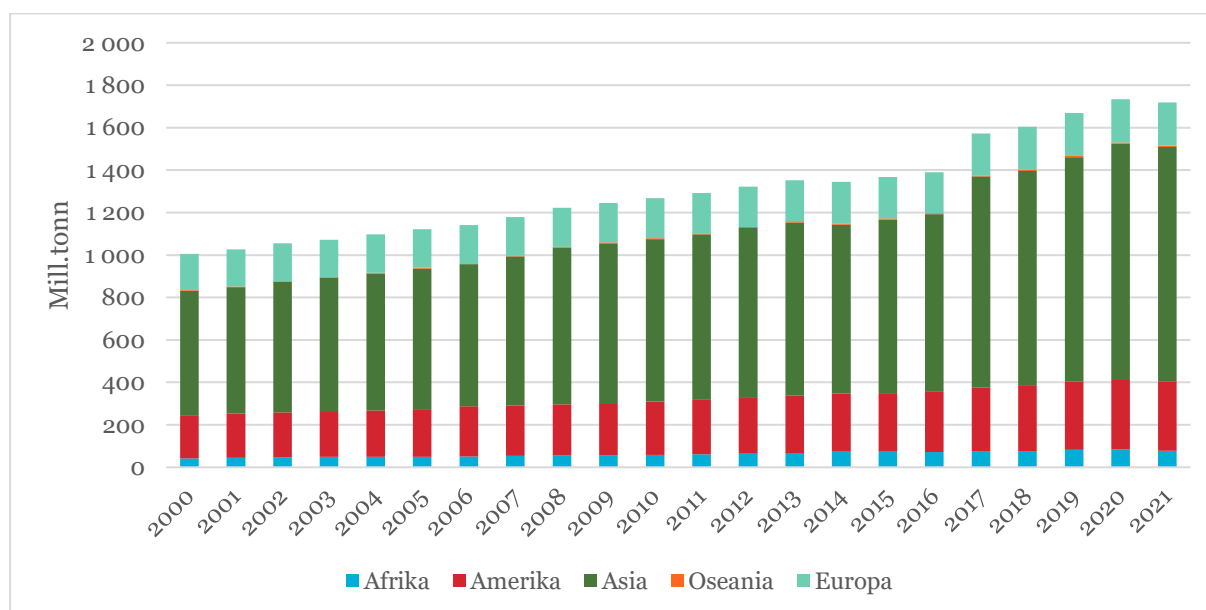
2.4 Egg

Produksjonen gikk litt ned i 2022 i flere store produsentland, noe som skyldtes produksjonsavbrudd ved smitte av fugleinfluensa og økte produksjonskostnader. Dette førte til et historisk prispress.

Produksjon

Egg til konsum produseres i stor grad for å dekke innenlands konsum, og produksjonsstørrelsen henger som oftest sammen med befolkningsstørrelsen i stor grad. Vi fokuserer her på konsumegg fra høns av arten *Gallus domesticus*, som er den vanligste eggvarianten i Europa og globalt.

De siste 20 årene har den globale produksjonen av ferske skallegg fra høns økt med 67 prosent, til nærmere 1 719 mill. tonn i 2021 (siste år med tilgjengelig statistikk). Som vist i figur 36 er produksjonen i Asia betydelig, og har også økt i perioden. I 2021 sto Asia for 64 prosent av verdens eggproduksjon.



Figur 36: Utvikling i produksjon av konsumegg fra høns, per verdensdel, 2000–2021. Mill. tonn

Kilde: FAO (2023b)

Produksjonen i 2021 ble redusert grunnet produksjonsavbrudd knyttet til det stadig økende omfanget av fugleinfluensasmitte, som har preget store produsenter blant annet i Europa og Nord-Amerika. Økte kostnader til viktige innsatsfaktorer som fôr og energi har også lagt en demper på produksjonen i 2022.

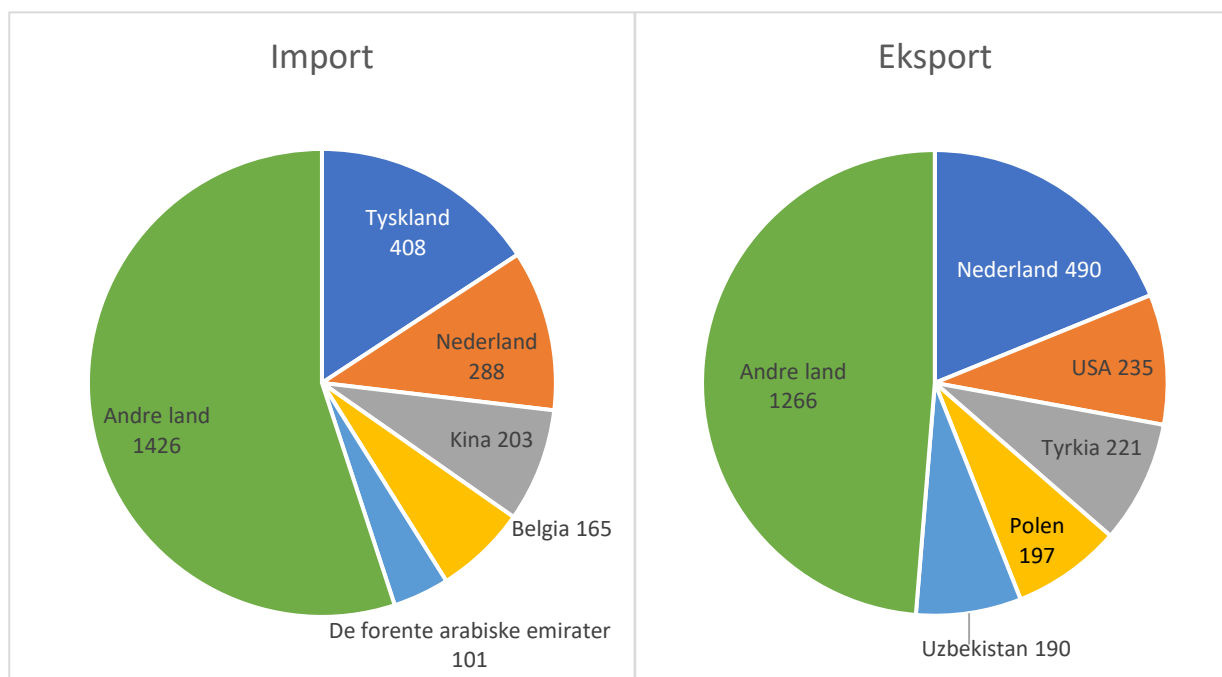
Handel

Andelen av verdens produksjon av skallegg som blir eksportert er relativt lav og utgjør mindre enn én prosent. Dette skyldes blant annet at ferske skallegg har kort holdbarhet og at de ikke kan dypfrys. Flere land har også utfordringer med salmonellabakterien i egg, noe som gjør det mindre attraktivt å kjøpe og selge egg mellom land med og uten disse utfordringene. Salmonella er årsaken til at det er få land Norge kan importere skallegg fra.

I 2022 gikk eksporten fra EU og USA ned grunnet de nevnte produksjonsutfordringene knyttet til høye innsatsfaktorkostnader og fugleinfluensautbrudd, og påfølgende prispress. Flere land, særlig i Asia, har også innført importforbud fra land og områder med fugleinfluensasmitte. EU og USA har på grunn av disse utfordringene økt sin import i 2022. Kina har derimot økt sin eksport, og redusert sin import i 2022 (EU-kommisjonen, 2023c).

FAOs siste statistikk over handel med egg er fra 2021, og hovedtrekkene vises i figur 37 nedenfor. Den globale eksporten av skallegg og eggprodukter var på 2,6 mill. tonn i 2021. Det meste av eksporten er av ferske skallegg, som totalt utgjorde nærmere 2,14 mill. tonn i 2021. Eksporten av flytende egg utgjorde 0,39 mill. tonn og tørket egg (eggepulver) rundt 75 000 tonn.

Europa er den verdensdelen som står for hoveddelen av eksporten, med en eksport på 1,5 mill. tonn i 2021 (samlet for skallegg og eggprodukter). Asia eksporterte 0,752 mill. tonn og Amerika 0,275 mill. tonn. Ganske mange land har både betydelig import og eksport av egg. Nederland er verdens største eksportør, med en eksport på 490 000 tonn i 2021 (skallegg og eggprodukter), etterfulgt av USA, Tyrkia og Polen.



Figur 37: Import og eksport av egg og eggprodukter globalt, fordelt på de største landene i 2021. Mill. tonn

Kilde: FAO (2023b)

EU's produksjon og markedsutvikling preget av fugleinfluensa

De siste ti årene har produksjonen i EU økt med 10 prosent. I årene 2018–2020 var produksjonen nesten på uendret nivå, men den økte med 2,5 prosent i 2021 til 6 471 000 tonn. Produksjonen gikk ned med 2,5 prosent til 6 309 000 tonn i 2022 (estimert). Det forventes en ny økning på 2,5 prosent til 6 461 000 tonn i 2023.

De største produsentene i 2021 var Frankrike (14 prosent), Tyskland (14 prosent), Spania (12 prosent), Italia (12 prosent), Nederland (10 prosent) og Polen (9 prosent). De resterende EU-medlemslandene sto for 29 prosent. Det mest vanlige driftssystemet for hold av verpehøner i EU er i berikede bur (44,9 prosent i 2021), dernest frittgående innendørs på gulv og evt. med etasjesystemer («barn» 35,6 prosent), frittgående med mulighet for å gå ut («free range» 12,8 prosent) og økologisk (6,6 prosent).

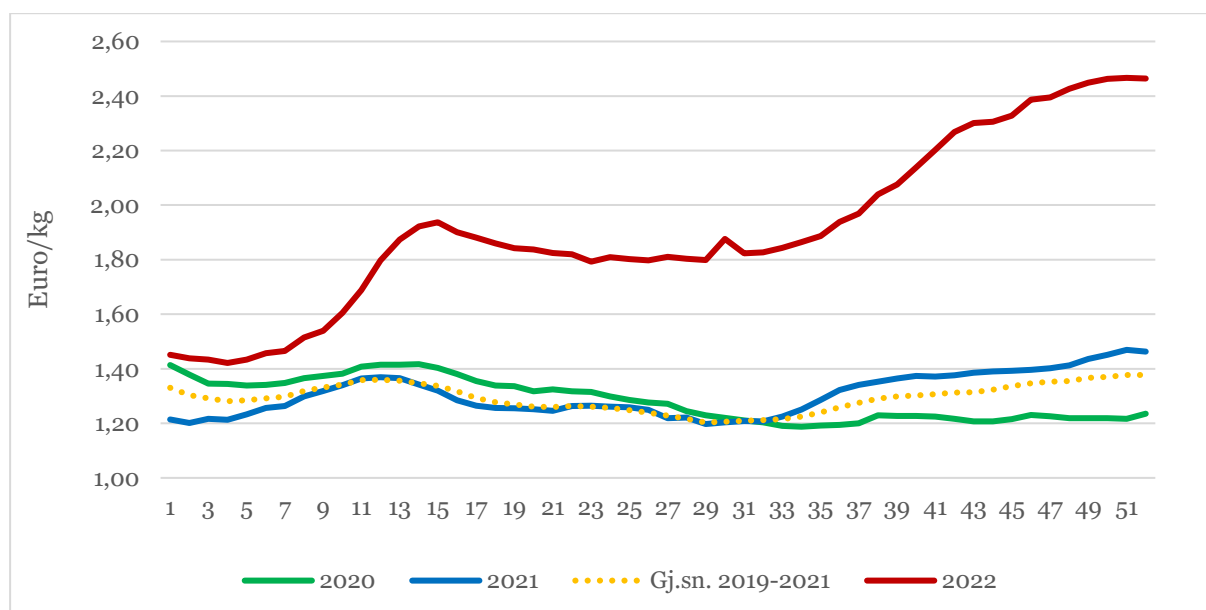
Etterspørselen har vært mer dempet de siste årene da markedet er mer mettet, og korona-tiltak med nedstengte samfunn la også en demper på etterspørselen. Eggsektoren har videre vært noe preget av pressede marginer grunnet økte kostnader til innsatsfaktorer. De siste årene har fugleinfluensasmitte økt i omfang og blitt et stort problem. Smitteutbrudd har ført til stans i produksjonen i flere land i perioder.

EU er en stor eksportør av egg globalt, som omtalt over. EUs eksport økte fra 339 000 tonn i 2020 til 367 000 tonn i 2021, ifølge EU-kommisjonen. Tallgrunnlaget stemmer ikke helt overens med FAO-

statistikken omtalt over. I 2022 viser EU-kommisjonens tall til og med oktober en eksport på 290 000 tonn, en nedgang på 4,6 prosent fra samme periode året før. Endelige tall er ikke klare i skrivende stund. Den største mottakeren av eksporten de siste par årene er Storbritannia, etterfulgt av Japan og Sveits. Videre eksporterer EU til Singapore, Thailand og Sør-Korea, men eksporten har gått sterkt tilbake til disse landene fra 2021 til 2022. Eksporten økte til Storbritannia og Japan i 2022, mens den har gått betydelig ned til de andre landene omtalt. Flere asiatiske land har innført importforbud fra land og områder med fugleinfluensautbrudd, og dette er trolig hovedårsaken til nedgangen i EUs eksport.

Importen til EU er langt mindre enn eksporten, og gikk ned fra 56 000 tonn i 2020 til 37 000 tonn i 2021. I 2022 viser tall til og med oktober en import på 39 000 tonn, som er en økning på nærmere 22 prosent fra samme periode året før. Den økte importen kommer særlig fra Ukraina.

Prisen på konsumegg i EU har hatt en helt eksepsjonell prisvekst i 2022, som vist i figur 38. Den vektete gjennomsnittsprisen i EU på konsumegg per år har økt med hele 43,2 prosent fra 2021 til 2022. I desember 2022 lå prisen hele 71,6 prosent over samme måned året før (EU-kommisjonen, 2023c).



Figur 38: Prisutvikling på egg i EU, 2020–2022 og gj.snitt for 2019–2021. Euro per kg

Kilde: EU-kommisjonen. Ukentlige priser, vektet gjennomsnitt fra EU medlemsland, av klasse A egg på eggpakkerier.

USA har også hatt store utfordringer med fugleinfluensa og kostnadsvekst på innsatsfaktorer, og prisen på egg har økt svært mye i 2022 (USDA, 2022a) og lå langt over EU-prisen. Tilsvarende eggpriser fra Brasil og India lå lavere og var mer stabile, og bidro til økt konkurransekraft fra disse eksportørene i 2022.

Det høye prisnivået på engrosnivå på egg i EU og USA har ført til sterk økning i prisen på egg til forbruker. EUs matprisindeks (food price indices) for desember 2022 viste at for kategorien «melk, ost og egg» var den årlige endringen på 27,8 prosent, og den økte med 1,7 prosent fra november til desember. (EU-kommisjonen, 2023h). USDA markedsrapport for 2022 viser at det var en eksepsjonelt sterk prisvekst på egg på detaljistnivå (CPI consumer price index) i 2022. Detaljistprisene på egg økte med 4,5 prosent i 2021 sett mot 2020. Og prisveksten økte til hele 32,2 prosent i 2022 sett mot 2021 (USDA, 2023b).

Fremtidsutsikter

Det er i hovedsak befolkningsveksten som driver etterspørselen etter konsumegg globalt, og produksjonen responderer relativt raskt på etterspørselsendringer.

For to av de største produsentene og eksportørene, USA og EU, vil fortsatt fugleinfluensa være en stor utfordring i de nærmeste årene. Smitten øker i omfang globalt, og også andre produsentland har nylig blitt rammet. Dette vil kunne påvirke produksjonen i mange land de nærmeste årene og føre til endrede handelsstrømmer.

USDA nedjusterer i sin prognose for 2023 fra januar forventningene til konsumeggproduksjonen i 2023, mye grunnet nyopplaget smitte av fugleinfluensa i desember. Engrosprisen (fra New York) var rekordhøy i desember 2022, og den høye prisen forventes å videreføres inn i 2023. Forventet eksport for 2023 blir nå nedjustert og forventet import oppjustert i siste prognose (USDA, 2023b).

EUs produksjonen gikk ned i 2022 grunnet fugleinfluensautbrudd og kostnadspress, men EU-kommisjonen forventer en økning igjen på 2,5 prosent til 6 461 000 tonn i 2023 – som er omtrent som produksjonsnivået i 2021.

2.5 Poteter, grønnsaker, frukt og bær

Norsk grøntsektor kan styrkes av EUs nye landbrukspolitikk, som vil føre til økninger i priser og dermed jevne ut prisforskjellene mellom Norge og EU.

Markedet for grønnsaker, frukt og poteter er preget av økte kostnader til både produksjon og lagring. Dette påvirker både avlingsstørrelser og viljen til å satse på videre produksjon av samme vekster. Det merkes en dreining fra blant annet produksjon av poteter til korn, på grunn av økt lønnsomhet og lavere risiko for bonden. Det er bekymring for at mange produsenter vil gå konkurs.

Totalimporten av frukt, grønt og poteter til Norge har gått ned med 5 prosent i 2022. Norskandelen i total omsetning økte i 2022 for de fleste grønnsaker. Men norsk produksjon har ikke økt tilsvarende nedgangen i importen, altså har etterspørselen etter grøntprodukter gått ned.

Poteter, grønnsaker, frukt og bær produseres i store mengder over hele verden. På grunn av at Norge handler mest med EU, omtaler vi her produksjonen av poteter, grønnsaker og frukt i EU framfor å omtale produksjonen på verdensbasis.

2.5.1 Konsekvenser av ny landbrukspolitikk i EU for norsk landbruk

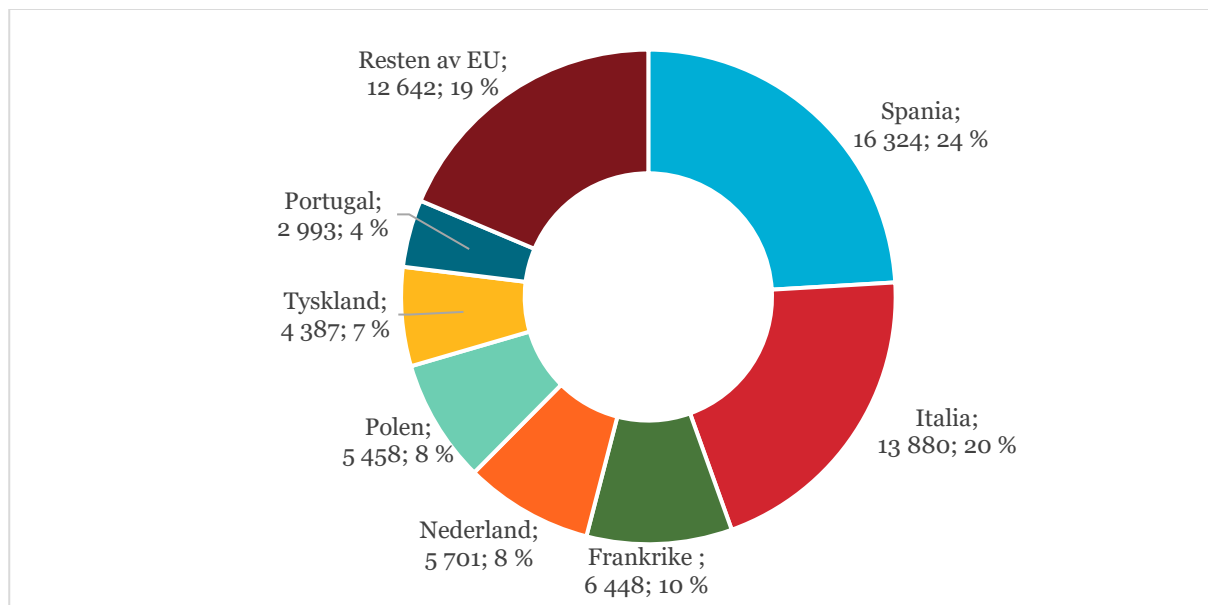
Jamfør kapittel 1.3, er miljø det viktigste fokuset i EUs nye landbrukspolitikk. Norsk landbrukspolitikk er ikke en del av EØS-avtalen, noe som betyr at EUs målsetninger for landbrukspolitikken og bruk av økonomiske virkemidler ikke gjelder for Norge. Samtidig er det et betydelig regelverk knyttet til eksempelvis plantevernområdet og miljøområdet som har konsekvenser for norsk grøntproduksjon. EUs ønsker om høyere standarder på disse områdene vil ha konsekvenser for regelverk som er EØS-relevant og vil uansett påvirke norsk jordbruksproduksjon.

EUs mål om bedre standarder vil medføre økte kostnader for EUs jordbruksproduksjon og økte eksportpriser. Isolert sett vil dette styrke konkurransesituasjonen for norske jordbruksprodukter. Dette gjelder både direkte import og grensehandelen. Nedgang i bruk av plantevernmidler og bruk av gjødsling, samt økning i andel økologisk, vil senke avlingsstørrelsen per dekar.

2.5.2 Grønnsaker

Det er bekymring i EU på grunn av at prisene for frukt og grønnsaker har økt med mellom 10 og 15 prosent i medlemslandene, mens produsert mengde har gått ned med mellom 10 og 15 prosent. Det er også en bekymring at ulike medlemsland innfører ulike regler for bruk av plastemballasje, noe som kan forstyrre det interne markedet i EU og forårsake barrierer for handel mellom medlemslandene.

Produksjonsarealet for dyrking av grønnsaker er på over 2 mill. hektar i EU-27 (Eurostat, u.d.). Tall for 2021 er siste tilgjengelige tall, og areal dyrket med grønnsaker endrer seg lite fra år til år. Til sammen ble det produsert 68 mill. tonn grønnsaker i EU i 2021, en økning på 5,8 prosent fra 2020. Mer enn halvparten av all grønnsaksproduksjonen i EU er konsentrert i tre land rundt Middelhavet: Spania, Italia og Frankrike. Den viktigste kulturen i EU er tomat, som ga en avling på over 67 mill. tonn fra 880 000 hektar. Den nest største kulturen er løk, som ble dyrket på 647 000 hektar i 2021 og ga en avling på 24 mill. tonn. Gulrøtter er den tredje største kulturen etter høstet avling, men fjerde største etter dyrket areal. Det er erter som er den tredje største kulturen etter dyrket areal.



Figur 39: Produksjon av grønnsaker i EU-land, og andel av produksjonen per land, 2021. Tusen tonn og prosent

Kilde: Eurostat

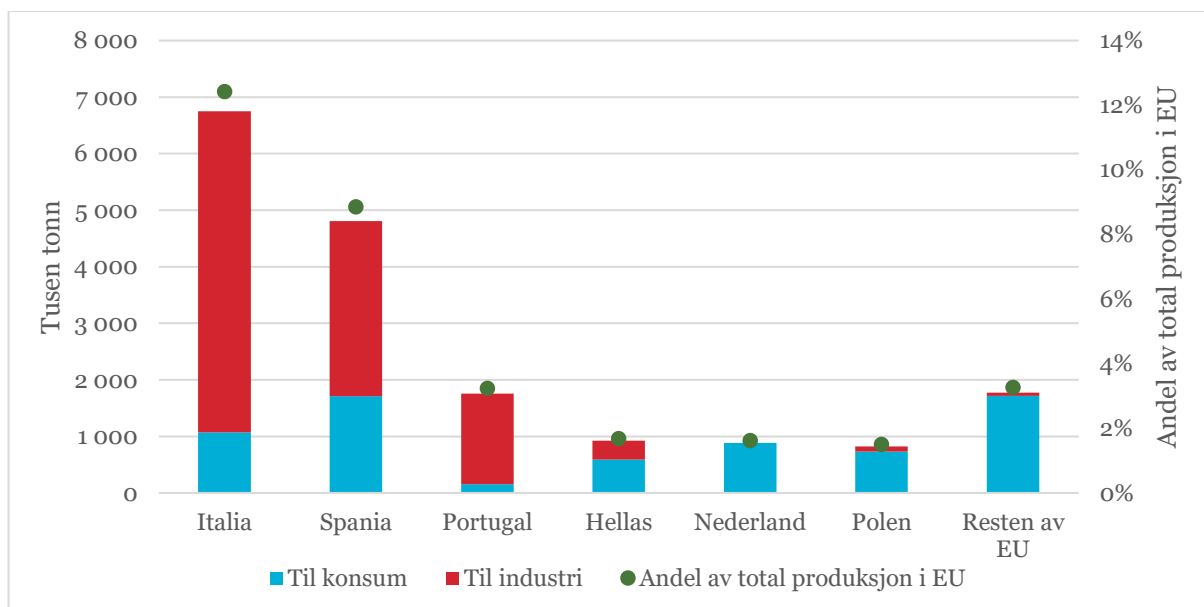
EU-kommisjonens nye landbrukspolitikk med strengere krav til planteproduksjon vil sannsynligvis medføre at produksjonen vil bli noe redusert. Man forventer at avlingsnivået per hektar vil bli redusert på grunn av klimaendringer og værrelaterte begivenheter, mindre bruk av plantevernmidler og gjødsel, og begrenset bedring i planteavlen. Reduksjon i bruk av plantevernmidler gjør produksjonen av både grønnsaker, frukt og poteter mer sårbar for insektangrep. Bedre produksjonsstandarder vil medføre økte kostnader for EUs jordbruksproduksjon, og det er usikkert hvordan produksjonen vil utvikle seg i en situasjon med høy inflasjon og økende priser på energi, drivstoff og andre innsatsfaktorer.

For det norske landbruket er den nye landbrukspolitikken i EU positiv. Sammenlignet med andre land er bruken av plantevernmidler liten i Norge. Og selv om Norge ikke er forpliktet til å tilslutte seg den nye europeiske landbruksmodellen, har vi en forpliktelse til å oppfylle miljøkravene. Det at prisene i EU er forventet å øke, vil sannsynligvis øke konkurransedyktigheten til norsk landbruk og gjøre det mulig å konkurrere på likere vilkår med importen fra EU.

2.5.2.1 Tomat

Produksjonen av tomater i EU har i 2021 økt med 1,3 mill. tonn. Selv om det har vært en nedgang i produksjonen av tomater til konsum i Spania og Nederland, samt nedgang i produksjonen av tomater til industri i Italia og Hellas, har økningen i de andre landene vært sterkere enn nedgangen.

Spania og Italia er de landene i EU hvor man produserer mest tomater. I Italia produserer man i hovedsak tomater til industri. Kun om lag 16 prosent av tomatene som ble produsert i Italia i 2021 var til ferskkonsum. Andelen tomater som går til konsum av den italienske produksjonen har økt med 5 prosentpoeng i 2021.



Figur 40: De største produsentene av tomater i EU. Produksjon i 2021 og fordeling på bruk. Tusen tonn. Andel av den totale produksjonen av tomater i EU. Prosent

Kilde: Eurostat

Tomater til industri

Hermetiserte tomater som produseres i EU, selges over hele verden. EU-kommisjonen anslår at produksjonen av tomater til industri gikk ned med 18 prosent i 2022, sammenlignet med året før (EU-kommisjonen, 2022b). Dette skyldes hovedsakelig tørke på Den iberiske halvøya og i Hellas. På verdensbasis er det estimert at tomatproduksjonen har gått ned ca. 5 prosent grunnet nedgang i produksjonen i EU, California og Ukraina. EU hadde i 2022 en andel av verdensproduksjonen av tomater til industri på om lag 26 prosent, 4 prosentpoeng mindre enn året før. Økte kostnader til prosessering og råvarer i industrileddet medfører økt pris ut fra industri. Aktørene er usikre på hvorvidt økte priser vil påvirke etterspørselen etter industriprodukter og/eller lønnsomheten til produsentene. På lang sikt er den største bekymringen knyttet til produksjon av tomater til industri klimaendringer, som fører til tørrere vær og mangel på vann. Innvirkningen på tomatproduksjonen er dog antatt å være mindre enn på produksjoner som hvete, mais og ris. Det er forventet at både produksjonen og forbruket av tomater til industri vil gå opp i et 10-års perspektiv, på tross av klimaendringer. 2022 anses derfor bare som et dårlig år.

Tomater til fersk konsum

Tomatproduksjonen har sunket i de viktigste produsentlandene i 2022 sammenlignet med 2021, ifølge EU-kommisjonen. I Spania er arealet til dyrking av tomater i vintersesongen 2022–2023 forventet å øke og gi en stor avling. Grunnen til økningen i arealet er en dreining fra produksjon av runde tomater til produksjon av småtomater. Andelen småtomater i totalproduksjon er forventet å være på ca. 43 prosent. Av tomaterne Spania eksporterer, går 90 prosent til EU og Storbritannia. Spania opplever mindre konkurranse i EU-markedet på grunn av nedgang i produksjonen i andre EU-land, grunnet høye innsatspriser. Men konkurransepresset fra marokkanske produsenter, som også eksporterer mye til EU og Storbritannia, øker. I tillegg skal marokkanske produsenter ha økt sin eksport av tomater til Storbritannia, på bekostning av spanske og nederlandske produsenter, som tidligere var hovedleverandører av tomater til øya.

I Frankrike og Nederland er det anslått at produksjonen har gått ned i 2022 sammenlignet med året før, på tross av en økning i dyrket areal. Sesongen i Frankrike starter i mars–april og varer til ca. oktober, og det er ingen vinterproduksjon. I 2022 har franske tomatprodusenter latt være å bruke gass i veksthusene i starten av sesongen, og det er delvis årsaken til produksjonsnedgangen. Også i Nederland har produsentene redusert vinterproduksjonen, i to år på rad, fra 160 000 tonn i vintersesongen 2020–2021 til ca. 35 000 tonn i vintersesongen 2022–2023. Den store nedgangen kommer av den store usikkerheten som rår rundt

lønnsomheten i bransjen grunnet økning i energipriser og pris på andre innsatsfaktorer. I tillegg truer import fra lavinntektsland lønnsomheten i bransjen ved å presse prisene ned.

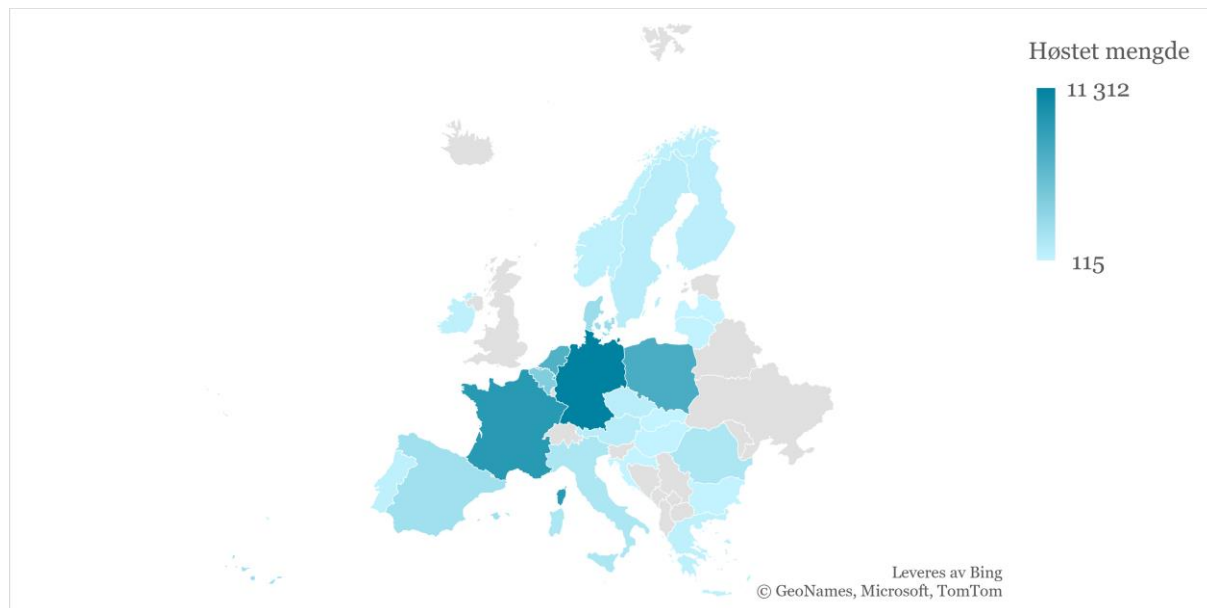
Også i Norge har tomatprodusentene redusert produksjonen kraftig i vintersesongen 2022–2023. I likhet med andre EU-land, sliter norske produsenter med samme usikkerhet rundt energipriser, innsatsfaktorer og den helhetlige lønnsomheten for produksjonen.

Klimaendringer kan på sikt føre til at produksjonen flytter seg lenger mot nord. Forskningsprosjektet Biofresh viser at Norge kan produsere 50 prosent flere tomater per kvadratmeter enn Nederland. «*Ny teknologi, med bruk av kunstig lys, har økt produksjonen av tomater fra 40 til 120 kilo per kvadratmeter i året. Det er fem ganger så store avlinger som i Spania og mer enn dobbelt så mye som i Nederland.*» (Danielsen, 2019).

2.5.2.2 Poteter

Potetproduksjonen i EU er svært konsentrert. I 2021 var 74 prosent av den totale potetproduksjonen i EU i fem land: Tyskland, Frankrike, Polen, Nederland og Belgia. Det ble produsert poteter på 1,4 mill. hektar i EU-27. Totalt ble 1,4 prosent av den dyrkbare jorda i EU brukt til produksjon av poteter, men det er store variasjoner mellom landene. I Nederland og Belgia brukte man henholdsvis 15,8 og 10,3 prosent av den dyrkbare jorda til å dyrke poteter, mens i Tyskland og Polen, som er langt større land, brukte man om lag 2 prosent. Til sammenligning er det 1,4 prosent av dyrkbar jord som har blitt brukt til å dyrke poteter i Norge.

Produksjonen av poteter er synkende i EU, og i 2021 var produksjonen 46 prosent mindre sammenlignet med 2000. Noen av årsakene til etterspørselsnedgangen er forbrukertrender, fokuset på sunn mat, og en misoppfatning av at poteter ikke er sunt. I Norge har Helsedirektoratet fjernet poteter fra anbefalingen om «5 om dagen», ikke fordi poteter i seg selv ikke er sunne, men fordi forbruket av pommefrites, chips og andre usunne varianter har økt.



Figur 41: Høstet mengde poteter i landene i EU med en produksjon over 100 000 tonn, 2021. Tusen tonn

Kilde: Eurostat

Ifølge forbundet for potetprodusenter i nord-vest Europa har produksjonen i området vært ca. 6 prosent mindre i 2022 sammenlignet med 2021 (NEPG, 2022). Årsaken er ujevne værforhold i de ulike landene, med store forskjeller i temperaturer, nedbør og hvorvidt bøndene tok i bruk vanningsystemer. Manglende bruk av vanningsystemer førte til store produktivitetsforskjeller, med avlinger fra 3 000 til 6 500 kg per dekar. Høye produksjons- og lagerkostnader for poteter, samtidig som prisen for korn har vært høyere enn

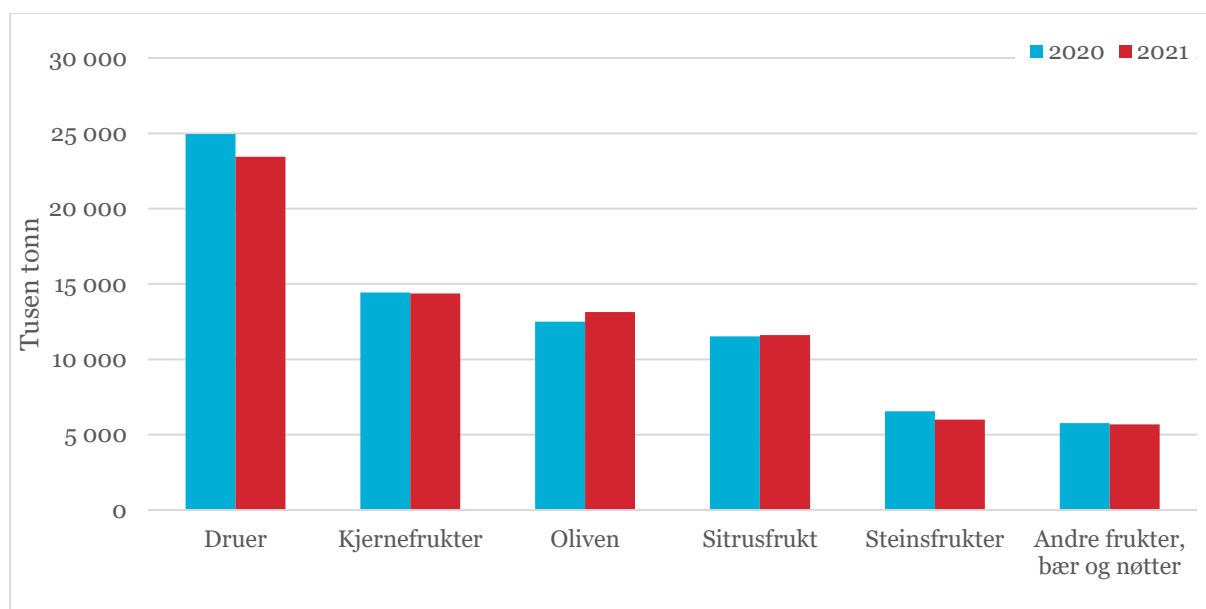
vanlig, har fått bøndene til å så mer korn, særlig bygg og hvete. Høye kornpriser kombinert med at kornproduksjon er forbundet med mindre risiko enn potetdyrking, har også bidratt til å øke kornarealene på bekostning av poteter. Dette medfører en nedgang i potetarealet. NEPG opplyser at strømprisene har økt med 280 prosent mellom oktober 2021 og oktober 2022, mens drivstoffprisene økte med 55 prosent.

2.5.2.3 Frukt

Ca. 95 prosent av drueproduksjonen i EU går til produksjon av vin. EU er verdens største produsent av vin, og ca. 45 prosent av de totale vinproduksjonsområdene i verden ligger i EU, 64 prosent av produksjonsvolumet og 48 prosent av forbruket. Vin er EUs viktigste landbruksprodukt for eksport.

Epleproduksjonen er den største fruktproduksjonen i EU, etter druer. Produksjonen var på 12,5 mill. tonn i 2021 og er anslått å være noe under 12 mill. tonn i 2022. EU mener dog at en produksjon på om lag 11 mill. tonn ville dekket etterspørselen, hvis man tar i betraktning etterspørselen etter epler til fersk forbruk, forbruket av industrielt bearbejdede epleprodukter og mulighetene for eksport.

Prisen på bananer har gått vesentlig opp i Tyskland, både grunnet valutakursendring, men også grunnet at butikk-kjedene ikke lenger subsidierer bananer som en lokkevare i like stor grad som før. Dette kan gi et løft i etterspørselen etter epler i EU.



Figur 42: Produksjon av frukt i EU fordelt på varegrupper. Mill. tonn

Kilde: Eurostat

Sesongen 2022 var preget av ekstreme vær-situasjoner. Frost sent på våren førte til små frukt, mens hetebølger om sommeren førte til skader på fruktskallet, noe som reduserer holdbarheten. Medlemslandene er bekymret for økte produksjonskostnader og vansker med å lagre eplene over lengre tid på grunn av høye energipriser. Det er frykt for at flere produsenter vil gå konkurs. Estimerer anslår at kostnadene hos epleprodusentene har økt med ca. 10 euro per 100 kg epler, eller omtrent én krone per kg. EU har i tillegg mistet markedet i Russland og Hviterussland, noe som skaper et overskudd av epler i det interne markedet. Samtidig er det forventet at importen av epler vil gå ned.

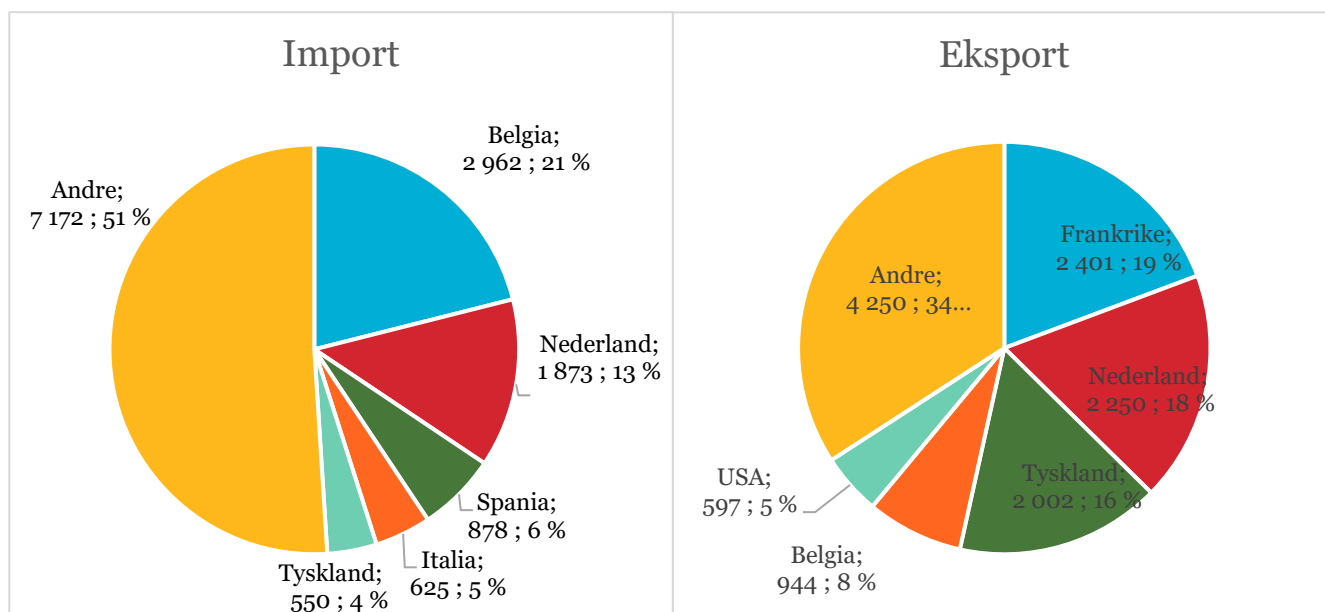
2.5.3 Internasjonal handel med poteter, grønnsaker og epler

Det er kun en liten andel av produksjonen av poteter, grønnsaker, frukt og bær som handles på tvers av landegrensene. Kort holdbarhet for mange kulturer og stor produksjon av lokaltilpassede varianter som forbrukes lokalt bidrar til å begrense eksporten. Nedenfor følger en oversikt over internasjonal handel med poteter, friske grønnsaker og epler. Handelen i EU foregår hovedsakelig internt, dvs. mellom

medlemslandene framfor eksport til land utenfor EU. Unntaket er produkter som bananer, nøtter og andre eksotiske frukter, som man av klimatiske årsaker ikke kan produsere innad i EU.

2.5.3.1 Poteter

Kun ca. 9 prosent av den totale potetproduksjonen i verden blir eksportert (UN Comtrade; (FAOSTAT, 2021). EU utmerker seg ved at de fem største importørlandene og fire av de fem største eksportørlandene på verdensbasis er EU-land. Årsaken er at EU-markedet fungerer som et internt marked, uten handelsbarrierer. 71 prosent av EU-eksporten skjer innad i EU, mellom medlemslandene, mens kun halvparten av importen kommer fra de andre EU-landene. Som figur 43 viser, er Belgia landet som importerer mest poteter i verden og det landet som eksporterer fjerde mest poteter. Frankrike er det landet som eksporterer mest.



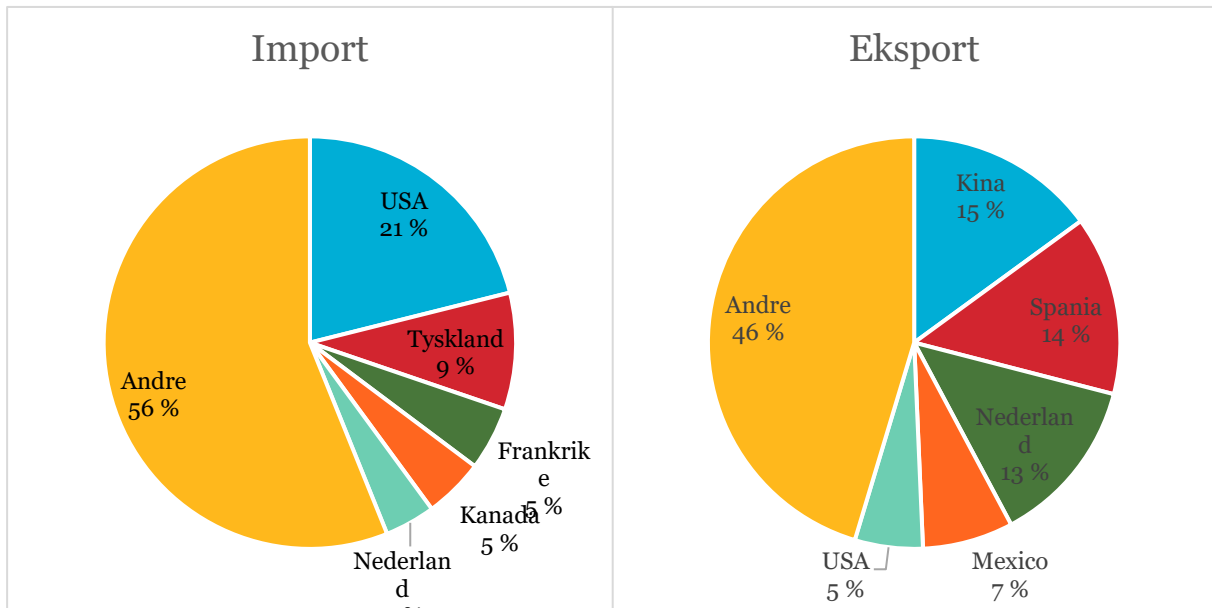
Figur 43: De største import- og eksportlandene av friske poteter i verden i 2021. Tusen tonn og andel av totalimport

Kilde: UN Comtrade

2.5.3.2 Friske grønnsaker

Landene som eksporterte flest friske grønnsaker i 2021 var Kina, Spania og Nederland. Eksporten fra Kina sank med ca. 9 prosent, mens eksporten fra Mexico og Tyrkia økte med henholdsvis 19 og 26 prosent fra 2020.

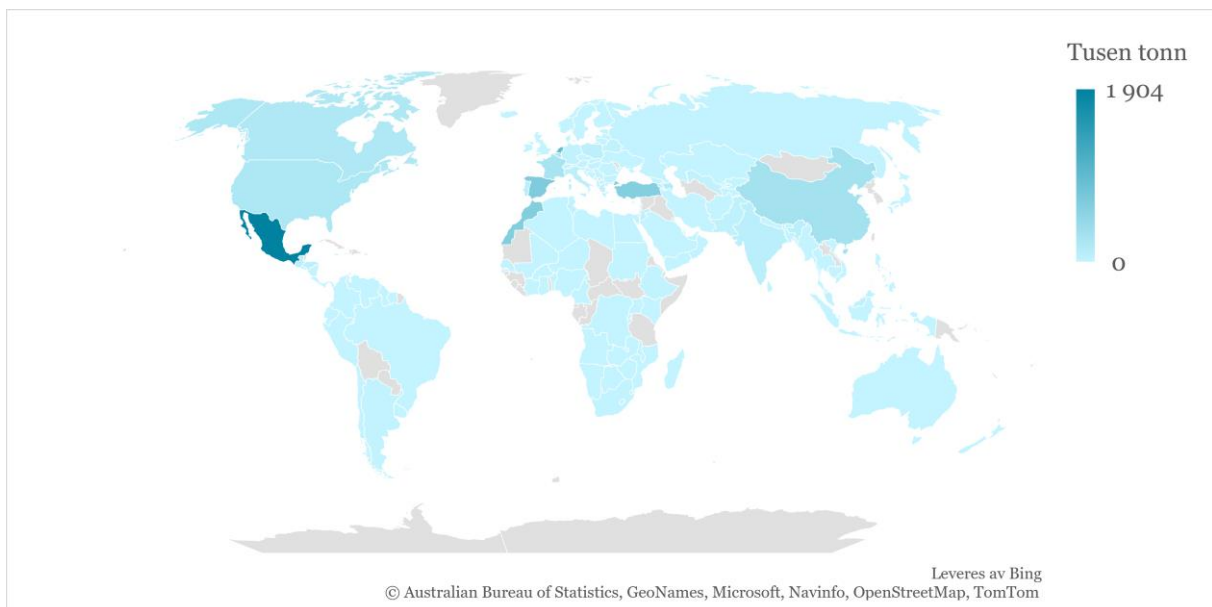
Eksporten fra Storbritannia var 62 prosent mindre enn året før og importen 41 prosent mindre. Det er sannsynlig at dette er et resultat av Brexit, og en konsekvens av at Storbritannia har mistet det interne EU-markedet. Dette gir dyrere import og vanskeligere tilgang til eksportmarkeder.



Figur 44: De største import- og eksportlandene av friske grønnsaker i verden i 2021. Tusen tonn og andel av totalimport

Kilde: UN Comtrade

Mexico var det landet som eksporterte mest ferske tomater i verden i 2021 og har en markedsandel på 27 prosent. Mexico eksporterte ca. tusen tonn mer enn Nederland som var det nest største eksportørlandet. Nederlands markedsandel er 13 prosent av den totale tomateksporten. Kina og Italia er de største eksportørlandene av prosesserte tomater.

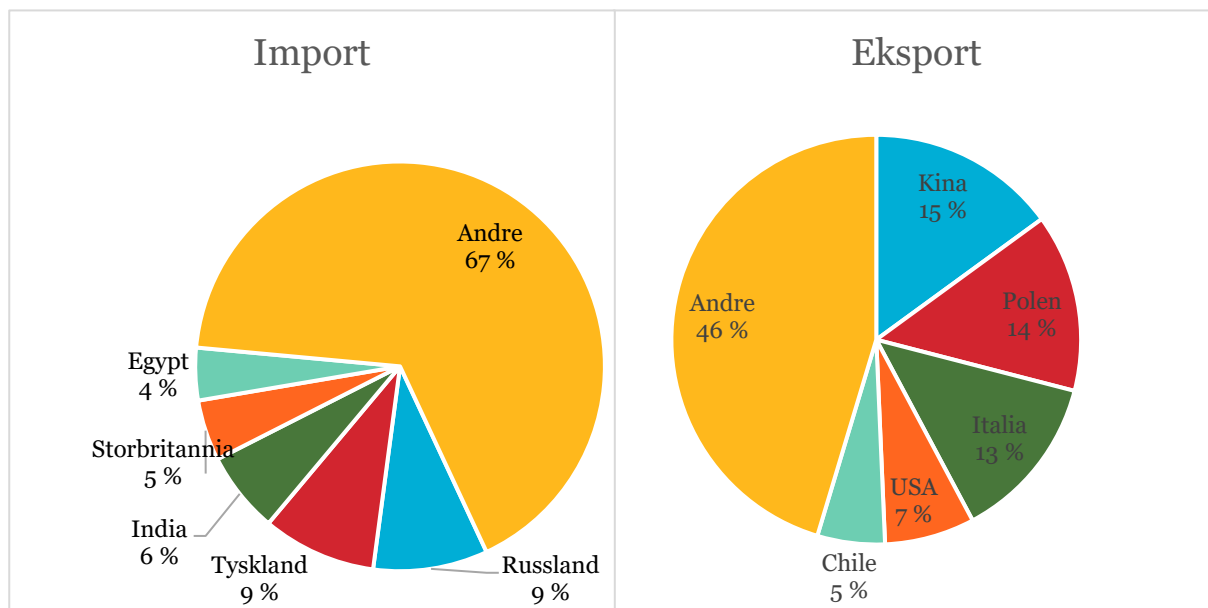


Figur 45: Kart over land som eksporterer tomater, etter eksportmengde. Tusen tonn

Kilde: UN Comtrade

2.5.3.3 Epler

Mens både import og eksport av poteter og grønnsaker er dominert av noen få land, er den internasjonale handelen med epler jevnere fordelt. Hvert land har en mindre andel av den totale eksporten og importen.

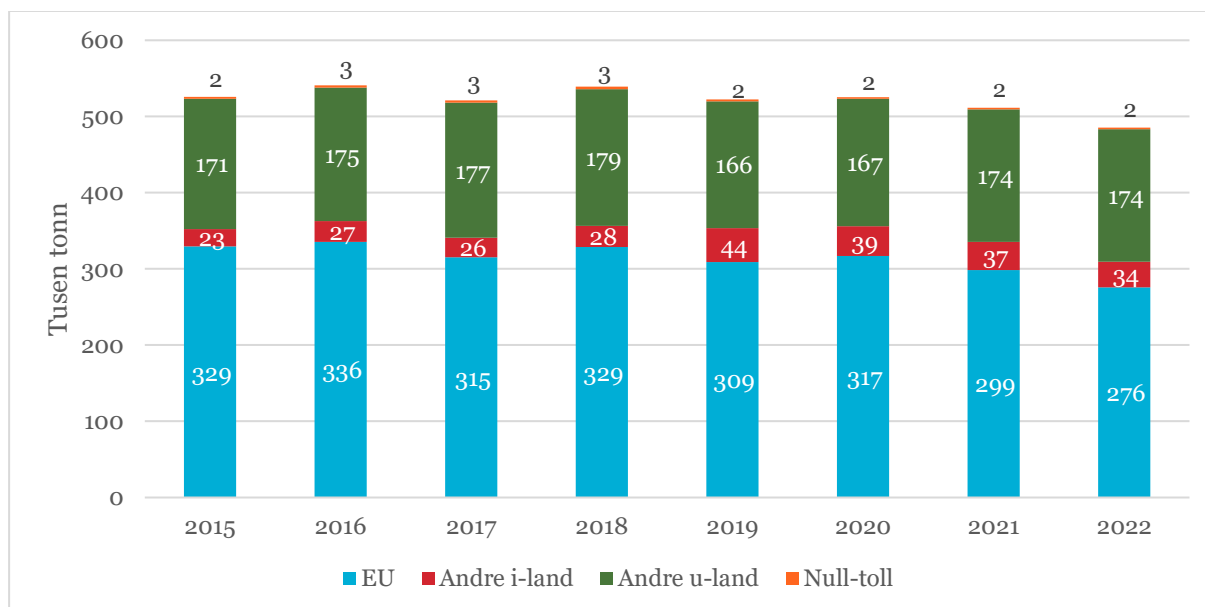


Figur 46: De største import- og eksportlandene av friske epler i verden i 2021. Tusen tonn og andel av totalimport

Kilde: UN Comtrade

2.5.4 Norge og verden

Totalimporten av frukt, grønt og poteter til Norge har gått ned med 5 prosent i 2022. 57 prosent av importen var fra EU. Som omtalt i Markedsrapporten 2022 har norskandelen i total omsetning økt i 2022 for de fleste grønnsaker. Men norsk engrosomsetning har ikke økt tilsvarende nedgangen i importen, altså har etterspørselen etter grøntprodukter gått ned.

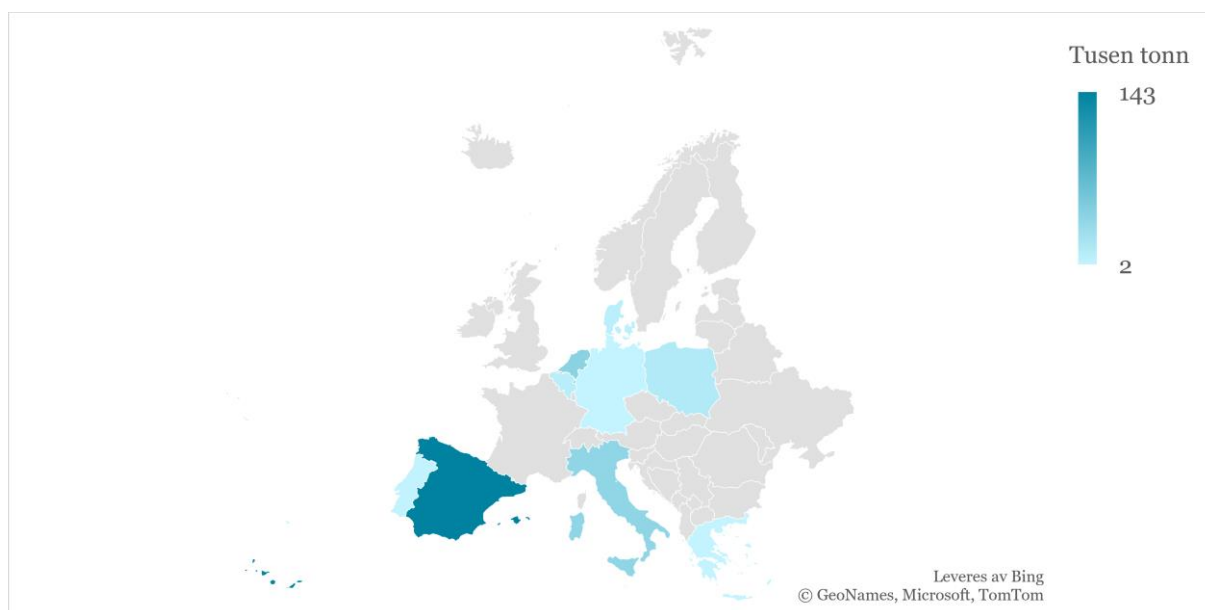


Figur 47: Utviklingen av importen av frukt, grønt og poteter til Norge fordelt på landgrupper, 2022. Tusen tonn

Kilde: SSB

Bananer og sitrusfrukter utgjør den største delen av det totale kvantumet poteter, frukt og grønnsaker som Norge importerer. Det er små endringer fra år til år. Poteter har i mange år vært den tredje største importvaren, men importen har gradvis sunket de siste årene og var 40 prosent lavere i 2022 enn i 2021.

Spania var landet Norge importerte mest fra i 2022, etterfulgt av Costa Rica. Andelen import fra Spania lå på 30 prosent av totalimporten av poteter, grønnsaker og frukt i 2022, og 52 prosent av importen fra EU. I 2022 kom 10 prosent av den totale importen til Norge fra Costa Rica, hvorav 86 prosent var bananer. Resten av importen fra Costa Rica var ananas og andre eksotiske frukter. Importen fra Ecuador til Norge består av 99 prosent bananer og 1 prosent kokebananer. Gjennomsnittlig pris for import av bananer økte med om lag 27 prosent i 2022. Dette kan føre til økt etterspørsel etter andre frukter, eksempelvis epler.



Figur 48: Oversikt over landene i EU som Norge importerer mest fra. Tusen tonn

Kilde: SSB

2.6 Blomster og planter

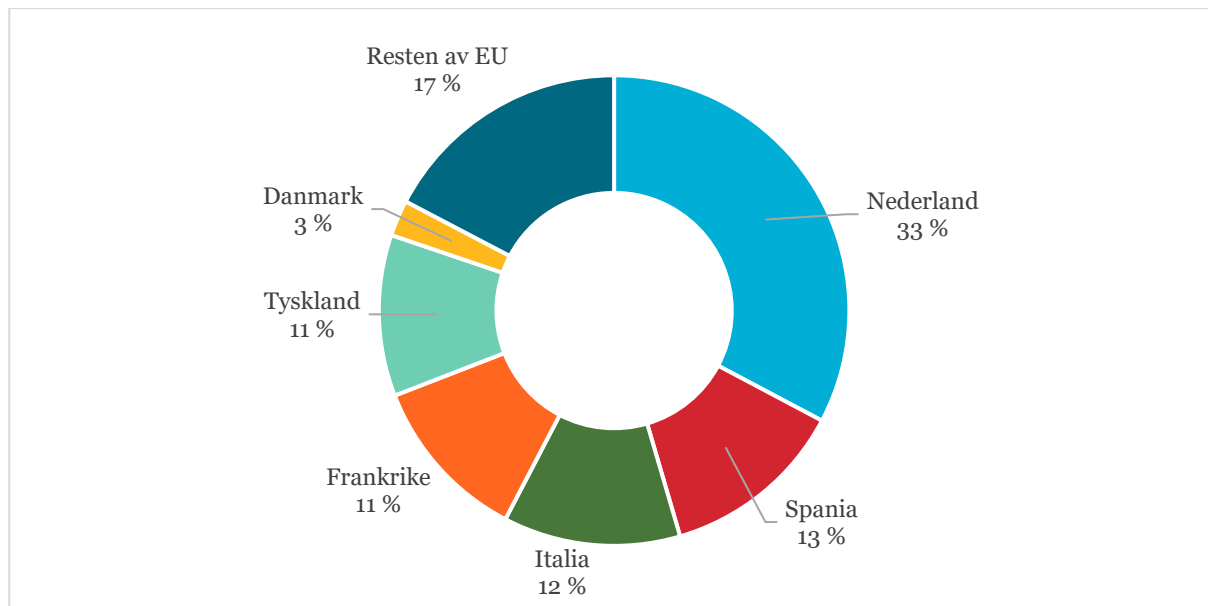
Produksjonen av blomster og planter i EU økte med 8,7 prosent i 2021. Økningen er drevet av sterk økning i Nederland.

Blomsterindustrien er en ferskvareindustri. Tradisjonelt ble blomster dyrket i nærheten av der etterspørselen var. Innbyggerne i Japan, USA og Tyskland var store blomsterforbrukere, og derfor var det også store produsenter i disse landene. Siden 1980-tallet har produksjonen flyttet seg mer og mer fra den nordlige halvkule til den sørlige, der klimaforholdene er gunstigere og produksjonskostnadene lavere (Belgian Development Agency, 2010). Siden har blomsterproduksjonen blitt mer og mer globalisert. Verdikjeden består av bedrifter fra både utviklede- og utviklingsland, som er sterkt avhengige av hverandre. Det amerikanske markedet blir forsynt av blomster fra Columbia og Ecuador, mens Europa blir forsynt med planter fra Kenya og Etiopia. Markedsandelene til disse fire landene i den internasjonale handelen med blomster og planter har vært uendret siden 2016 (van Horen, 2022).

I EU har produksjonen av blomster og planter økt med 8,7 prosent i 2021 sammenlignet med 2020. Økningen er drevet av sterkt økt produksjon i Nederland på 19,3 prosent. Nederlands produksjon er likevel 12 prosent mindre enn i 2010, som var året med den største produksjonen noen gang i landet og totalt i EU. Fra 2011 har produksjonen i EU stort sett gått nedover. Dette sammenfaller med den enorme produksjonsøkningen som har skjedd blant annet i Columbia, Ecuador, Kenya og Etiopia.

Noen av de viktigste landene i blomsternæringen er:

- Nederland – over halvparten av all handel går gjennom dette landet.
- Kenya – produserer en tredjedel av alle verdens snittblomster (særlig roser) og eksporterer i over 50 land (Union Fleurs - The International Flower Trade Association, 2018).
- Colombia og Ecuador – forsyner 90 prosent av markedet i USA med snittblomster.



Figur 49: Produksjon av blomster og planter i EU inkl. juletrær, 2021. Mill. euro

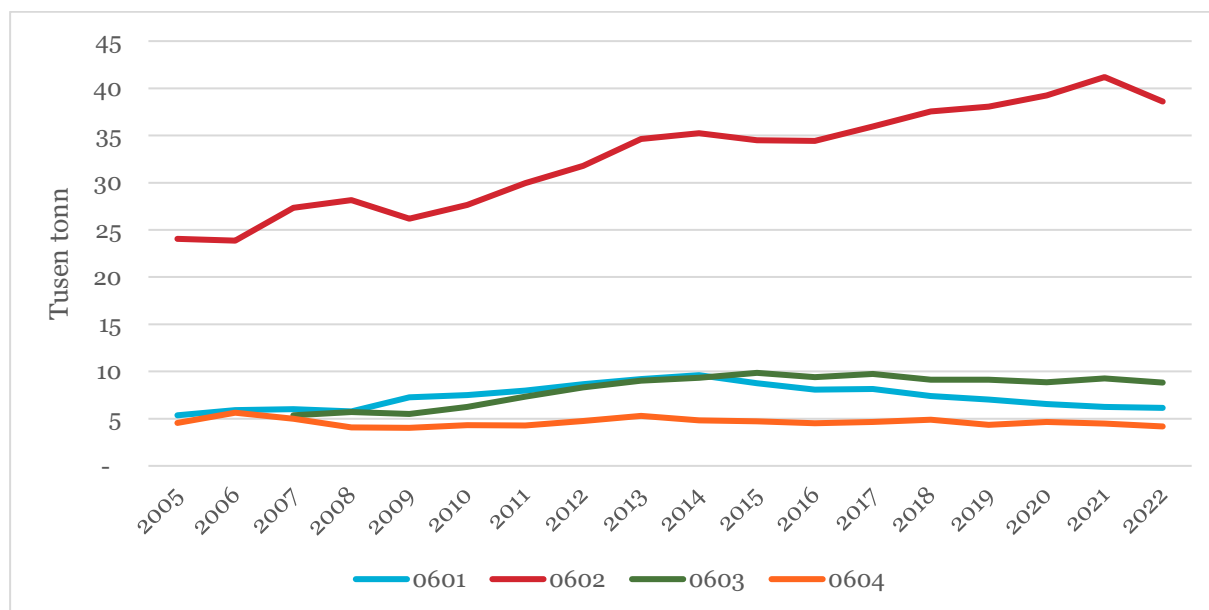
Kilde: Eurostat

2.6.1 Internasjonal handel med blomster og planter

Ifølge Union Fleurs, den internasjonale foreningen for blomsterhandel, skjer ca. 90 prosent av all handel med blomster tollfritt gjennom internasjonale avtaler.

I 2022 importerte Norge færre blomster og planter på alle varenumrene. Handelen med grønne planter økte kraftig under pandemien, og det kan se ut til at importen i 2022 gikk ned til nivået før pandemien. Dette stemmer særlig for posisjon 06.02, import av levende planter.

Importen av løk, rotknoller, stengelknoller og rotstokker på posisjon 06.01 i tolltariffen har gått gradvis ned siden rekordåret 2014. Importen av lauvverk, blad, greiner og andre plantedeler (posisjon 06.04), til bruk i buketter eller pryde, er relativt stabil og går noen prosent opp og ned fra år til år. Posisjon 06.03 er avskårne blomster og blomsterknopper.



Figur 50: Import til Norge fordelt på posisjon i tolltariffen, 2005–2022. Tusen tonn

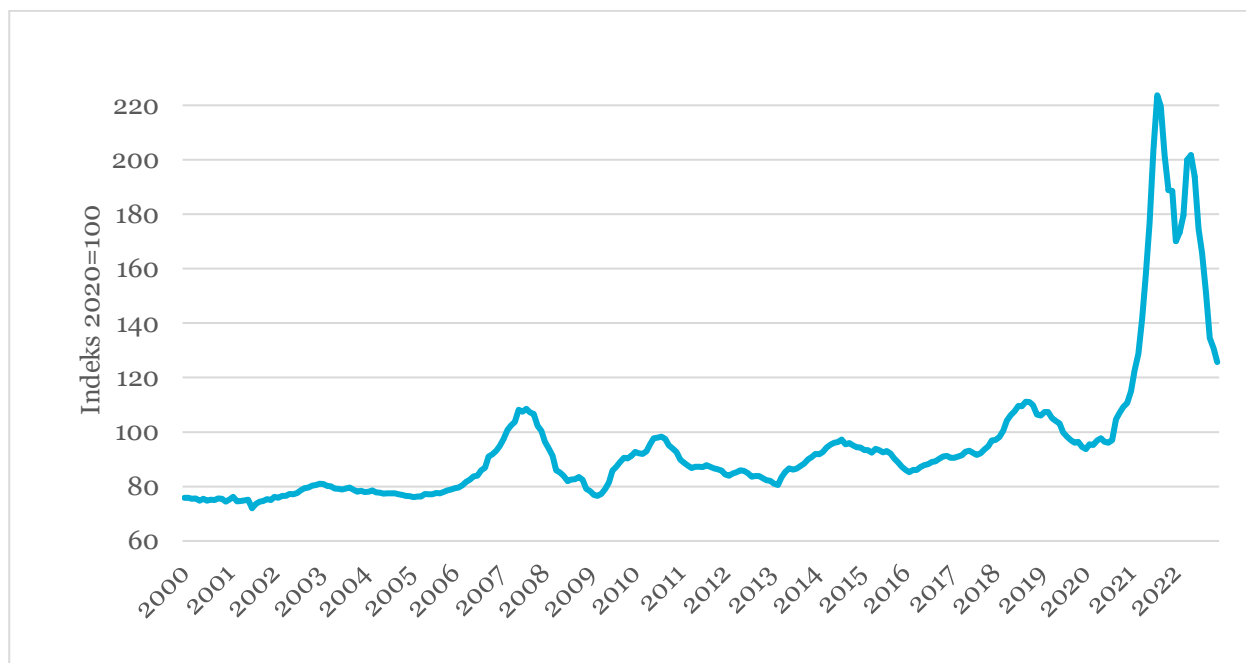
Kilde: SSB

2.7 Skog

Eksportprisene for trelast har falt kraftig i 2022, mens sagtømmerprisene holder seg på et høyt nivå. Stor etterspørsel har ført til økte priser på massevirke i andre halvår.

På nyåret i 2022 økte etterspørselen etter trelast, lagrene ble redusert og trelastprisene økte utover i første halvår. Sommeren 2022 ble det tydelig at særlig selvbyggermarkedet sviktet, og etterspørselen sank utover i andre halvår. På eksportmarkedene har proffdelen av markedet holdt seg noe bedre. Sett i et lengre perspektiv er prisene på trelast fortsatt høye, da det store prisleilet har skjedd fra et ekstremt høyt nivå.

Det er ingen signaler om store endringer i innenlandsmarkedet i første halvår 2023, men det er håp om en bedring utover i andre halvår. På eksportmarkedet er det noen signaler om at nedgangen kan ha snudd og at det er en tendens til oppgang.



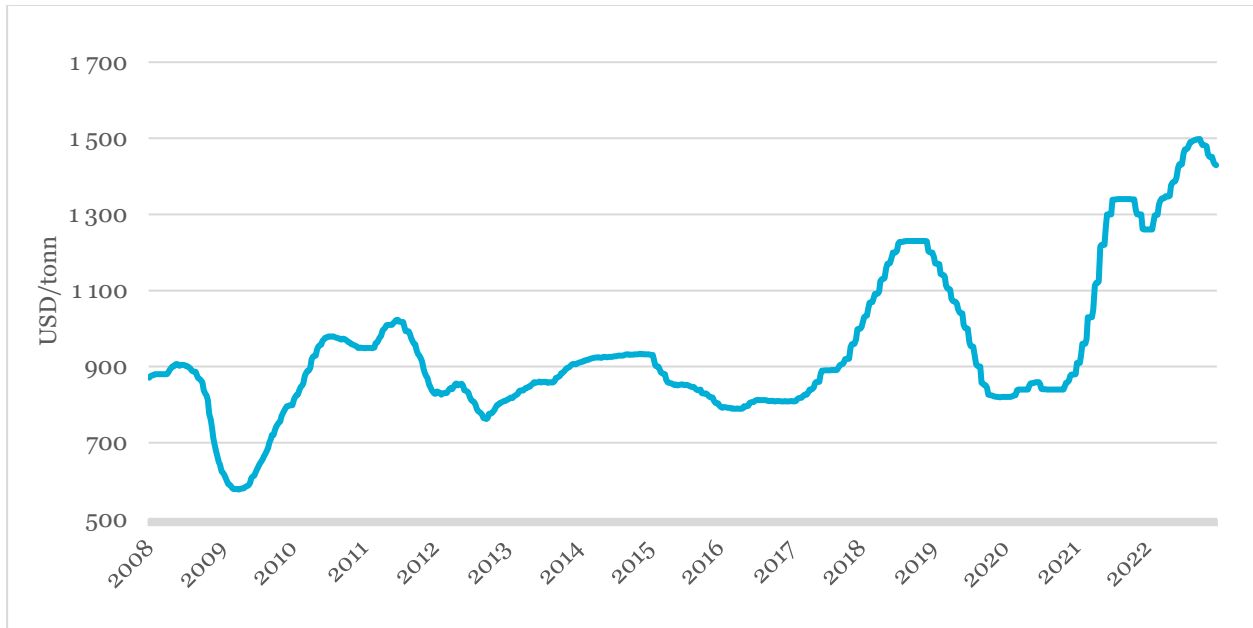
Figur 51: Eksportprisindeks for trelast, 2000–2022. Indeks 2020=100

Kilde: Danske Bank

Sagtømmerprisene har vært mer stabile enn trelastprisene. Det ble en liten nedgang ved inngangen til 2022 og en mindre nedgang i andre halvår, men sagtømmerprisene er fortsatt på et høyt nivå. Etterspørselen etter sagtømmer er fortsatt stor. Den høye avvirkningen i 2022 har funnet sin avsetning gjennom økt eksport. Dette har vært en viktig forutsetning for avsetning av virke ved opprydding av 1,2 mill. kubikkmeter etter stormen som rammet Innlandet, Viken og Vestfold og Telemark den 19. november 2021.

Selv om etterspørselen er stor og prisene høye på sagtømmer, er det usikkerhet rundt priser utover i 2023, ettersom prisleilet på trelast og økte produksjonskostnader merkes godt.

Markedene for grafisk papir har vært i en langsiktig fallende trend, og fallet var ekstra stort i 2020 på grunn av covid-19-pandemien. Trykkpapirproduksjon i Mellom-Sverige ble derfor redusert etter nedstenging av to fabrikker. Dette har gitt økt etterspørsel for de norske trykkpapirprodusentene. Det har medført økt behov for massevirke og en stor prisøkning på massevirke fra andre halvår 2022. Prisene på langfibret sulfatmasse økte utover i 2022 og nådde en topp i slutten av september med et fall mot slutten av 2022.



Figur 52: Eksportpriser for masse, 2008–2022. Amerikanske dollar per tonn

Kilde: Danske Bank

Selv om masseprisene har falt noe helt på slutten av 2022, ligger de fortsatt på et høyt nivå, og etterspørselen etter massevirke er stor. Etterspørselen og prisene på energivirke ligger fortsatt høyt. Bortfall av importert bjørk fra Russland, igangsetting av en ny fabrikk i Finland og omleggingen fra dyrt returpapir til ferskfiber på Norske Skog Skogn vil trolig gjøre at etterspørselen er stor og prisen høy på massevirke også utover i 2023.

Oppsummert kan det se ut til at pris- og avsetningsbildet ved inngangen til 2023 er noe usikkert for sagtømmer, mens det for massevirke ser ut til at etterspørsel og priser vil holde seg framover. Eksporten av sagtømmer var på et meget høyt nivå i 2022, og markedsutsiktene kan tyde på at sagtømmerekseport kan bli en viktig kanal for å holde avvirkningen på et høyt nivå også i 2023. Dette selv om det er liten tro på ytterligere avvirkningsrekord i 2023.

3 Norsk import og eksport av jordbruksvarer

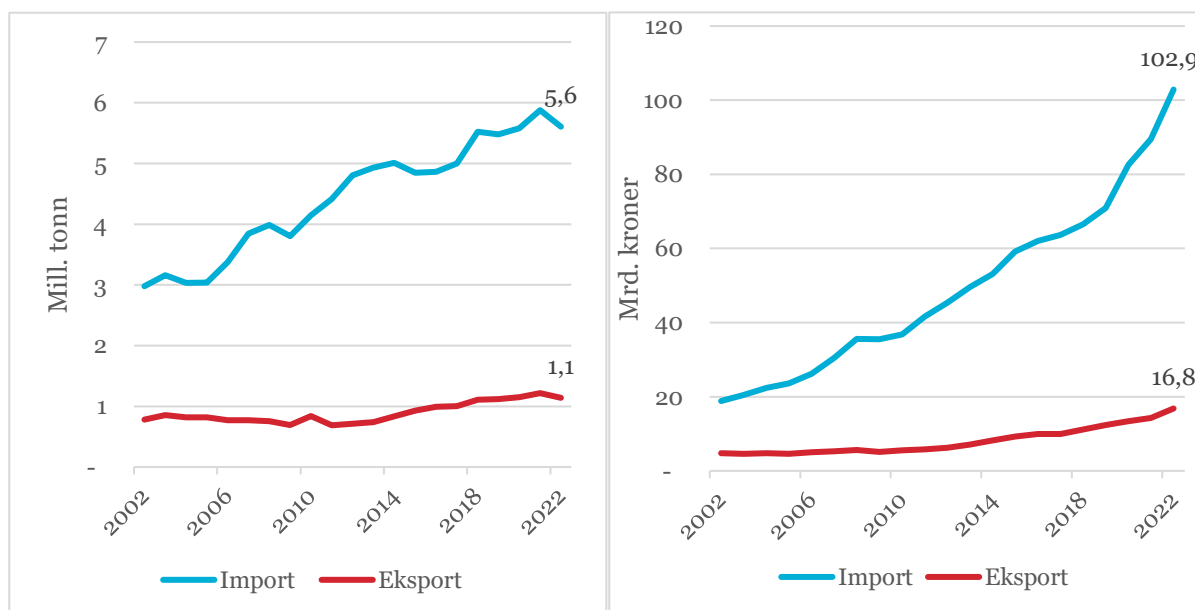
I 2022 ble det importert jordbruksvarer for 102,9 mrd. kroner, en økning på 14,9 prosent fra året før. Varer som ble importert tollfritt utgjorde 90 mrd. kroner i importverdi. RÅK-varer utgjorde 18 prosent av importverdien. Vi handler mest med nabolandene våre, mens import fra de fattigste landene, nulltollandene, utgjorde 1,3 prosent av importverdien.

Eksporten av jordbruksvarer var på 16,8 mrd. kroner. Den økte med 18,1 prosent fra 2021. Osteeksporten økte med hele 30 prosent målt i mengde, og kjøtteksporten økte med 2 prosent. De største eksportvarene, målt i verdi, var blant annet fiskefôr, fiskemel, fiskeolje og soyamel og -olje produsert av importerte soyabønner.

I 2022 økte importverdien av jordbruksvarer, som definert i WTO-landbruksavtalen fra Uruguayrunden, med nesten 15 prosent fra året før. Målt i mengde var det imidlertid en nedgang i importen på 4,6 prosent. Enkelte jordbruksvarer importeres det store kvantum av med lav enhetsverdi, for eksempel hvete. Andre jordbruksvarer, som blant annet sigaretter, har høy enhetsverdi. Utviklingen i importen målt i verdi og mengde henger nødvendigvis ikke helt sammen, fordi sammensetningen av varene som importeres varierer noe fra år til år. Utviklingen i valutakurser er også en faktor som kan påvirke forholdet mellom importverdien og importkvantumet.

Kursen på den norske kronen, jf. kapittel 1.1.2.1, har i gjennomsnitt for 2022 sammenlignet med 2021 svekket seg mot dollar. Kronen svekket seg også mot euro i andre halvår. Veksten i importverdien forsterkes derfor av at importen er relativt dyrere målt i norske kroner.

Verdien av eksporten av jordbruksvarer er omtrent en sjettedel av verdien av importen av jordbruksvarer. Eksportverdien økte med ca. 18 prosent i 2022 sammenlignet med 2021, mens eksportmengden gikk ned. Deler av eksporten er produkter som ikke er basert på norske råvarer. Eksempler på dette er kaffe og produkter basert på soya og importerte erter, samt produkter basert på marine råvarer som klassifiseres under et varenummer som regnes som jordbruksvarer, som for eksempel Omega 3-produkter. Tallene inkluderer også eksport av råvarer som bearbeides i utlandet, for å tas inn i bearbeidet form under ordningen for utenlands bearbeiding (UB). Dette er eksempelvis melk som eksporteres til produksjon av ost i utlandet, for deretter å importeres igjen i form av ost.

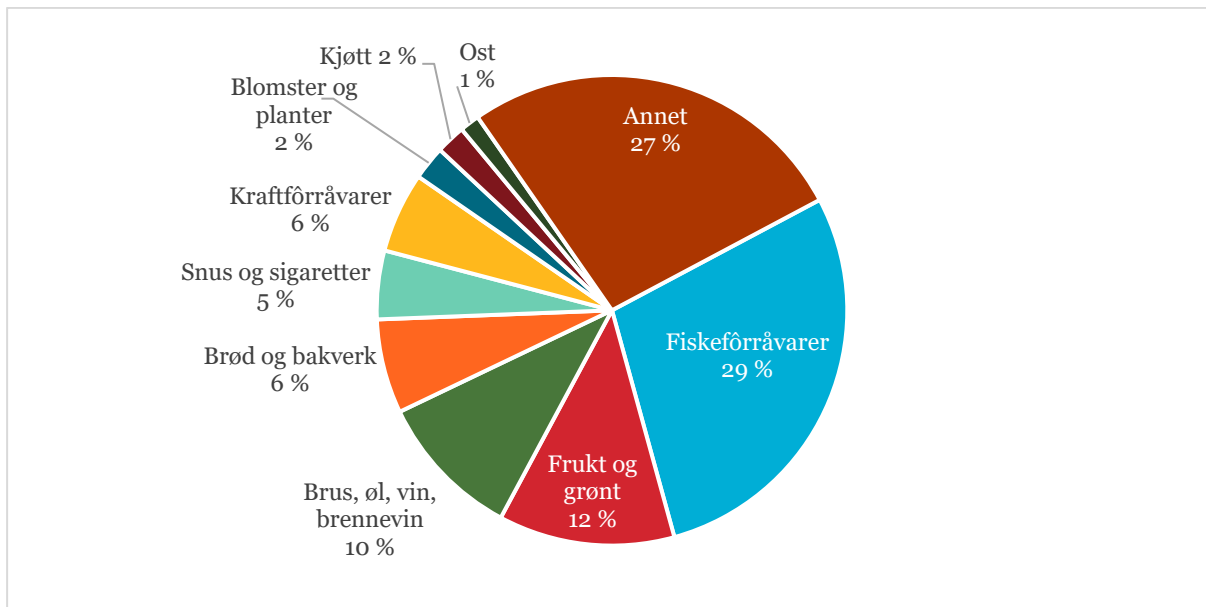


Figur 53: Utviklingen i import og eksport av jordbruksvarer, mengde og verdi, 2002–2022. Mill. tonn og mrd. kr

Kilde: SSBs utenrikshandelsstatistikk

3.1 Import

Importen av jordbruksvarer utgjorde 10 prosent av den totale importen av varer til Norge i 2022, målt i verdi. Av jordbruksvarene ble det i 2022, målt i verdi, importert mest råvarer til fiskefôr, som vist i figur 54. Denne importen utgjorde 29 prosent av jordbruksvareimporten. Import av frukt og grønnsaker utgjorde 12 prosent av importverdien, mens importen av brus, øl, vin og brennevin utgjorde 10 prosent.



Figur 54: Anslått fordeling på import av jordbruksvarer i 2022, målt i verdi med framheving av utvalgte store grupper

Kilde: SSBs utenrikshandelsstatistikk og Landbruksdirektoratet

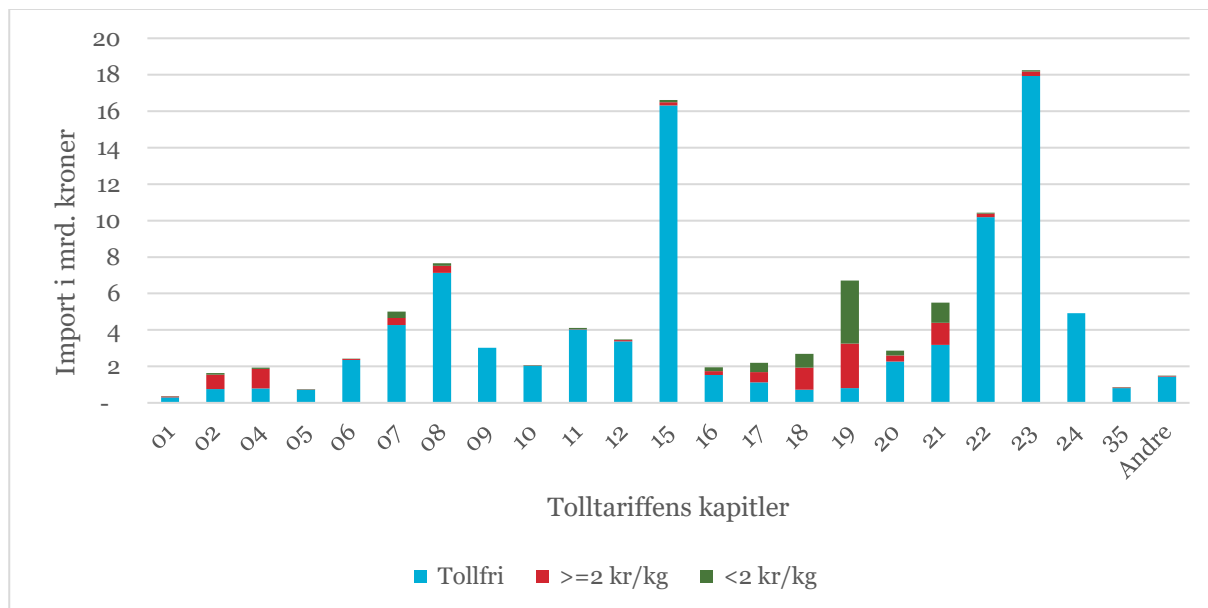
3.1.1 Import per tollsats

I figur 55 vises fordelingen av den tollfrie importen på ulike kapitler i tolltariffen. Det er kapittel 19 som inneholder mest import som ikke har blitt importert tollfritt. Dette kapitlet inneholder import av produkter av korn, mel, stivelse eller melk. Det tollfrie er i stor grad import av bakverk, først og fremst bearbeidede produkter, såkalte RÅK-varer. Importen av RÅK-varer er mer omtalt i Landbruksdirektoratets Markedsrapport 2022.

Varene som går under kapittel 7 og 8 er poteter, grønnsaker, frukt, bær og nøtter. En stor andel av denne importen er tollfri. Mange av disse varene som importeres er varer som ikke produseres i Norge eller som bare produseres i Norge deler av året. Derfor er det ikke toll på disse varene.

Over halvparten av importen under kapittel 15, 21 og 23 er import av råvarer til fiskefôr, målt i verdi. Varene med høyest importverdi er soyaproteinkonsentrat, fiskeolje, rapsolje, fiskemel og ferdig fiskefôr. Det er tollfritt å importere råvarer som skal brukes i fiskefôr. Innenfor disse kapitlene er det også en del import til næringsmiddelindustrien og import av kraftfôrråvarer og råvarer til biodrivstoff.

Kapittel 22 er drikkevarer, og det meste av denne importen er tollfri. Det er kun toll på drikkevarer på basis av melk, melkeerstatninger, øl og noen typer alkohol som brukes til framstilling av drikkevarer.



Figur 55: Importverdi av jordbruksvarer i 2022, fordelt på tollbeløp betalt ved innførsel, og kapitler i tolltariffen

Kilde: Landbruksdirektoratet

Se tabell 17 (Vedlegg) for forklaringer på hva slags varer som importeres under de ulike kapitlene.

3.1.2 Import av jordbruksvarer som produseres i Norge

Importen av kjøtt, poteter, grønnsaker vi produserer i Norge og korn varierer med hvor stort behov det er for å supplere norsk produksjon med importerte varer. Tabell 8 viser importen av basisvarer i 2022.

Importen av korn økte i 2022 med 4 prosent målt i mengde og hele 40 prosent målt i verdi, sammenlignet med 2021. Økningen i importverdi skyldtes kraftig økte priser på korn internasjonalt, særlig som følge av krigen i Ukraina.

Etter en kraftig vekst i kjøttimporten de to foregående årene, ble det importert mindre i 2022. Importen av alle kjøttslag og alle typer kjøttprodukter i kapittel 2 i tolltariffen, i tillegg til bearbejdede produkter under posisjon 16.01 og 16.02, endte på 30 200 tonn i 2022. Dette var nesten 34 prosent mindre enn året før. Importen gikk ned for samtlige kjøttslag, med en spesiell stor nedgang målt i tonn for storfe og svin.

Importen av ost, eksklusiv import etter utenlands bearbejding, har det siste året gått ned med 3 prosent målt i mengde, mens importverdien har økt med 6 prosent. Over de siste ti årene har osteimporten doblet seg.

Importen av friske grønnsaker gikk ned med 5 prosent, målt i mengde, fra 2021 til 2022. Omtrent en tredjedel av denne importen, målt i verdi, er import av varer som vi ikke, eller i liten grad, produserer i Norge, for eksempel paprika, hvitløk, oliven og sopp.

Den totale importen av frukt og bær målt i mengde gikk ned med rundt 2 prosent i 2022, målt i mengde. Verdien av importen gikk imidlertid opp med rundt 7 prosent. Over 80 prosent av importen av friske frukt og bær er av varer som vi ikke produserer i Norge, for eksempel bananer og sitrusfrukter.

Tabell 8: Import i 2022 fordelt på utvalgte varegrupper, samt endringer siste år

	Import i mill. kroner			Import i 1 000 tonn	
	2022	Endring fra 2021	Andel av jordbruksvareimporten	2022	Endring fra 2021
Friske frukt og bær*	6 452	7 %	6 %	337	-2 %
Friske grønnsaker**	2 913	2 %	3 %	121	-5 %
Kjøtt***	2 085	-8 %	2 %	30	-34 %
Korn	2 064	40 %	2 %	486	4 %
Ost****	1 315	6 %	1 %	17	-3 %
Potet	170	-18 %	0 %	27	-34 %

Kilde: SSBs utenrikshandelsstatistikk og Landbruksdirektoratet

*Import under posisjonene 08.03–08.10. **Import under posisjon 07.02–07.09. ***Import under kapittel 2 og posisjonene 16.01–16.02. ****Import ekskl. ost som kommer inn til Norge etter utenlands bearbeiding (UB)

Les mer om norsk produksjon og suppleringsimport av korn, kjøtt, meierivarer og frukt og grønt i Landbruksdirektoratets Markedsrapport 2022.

3.1.3 Import framover

Landbruksdirektoratet forventer at importen framover vil bli påvirket av mange av de samme faktorene som har påvirket den historisk. Det er spesielt to områder som i stor grad påvirker importen: utviklingen i etterspørselen etter råvarer til norskprodusert fiskefôr, og utviklingen i hva slags type mat nordmenn har i kostholdet.

Norsk havbruksnæring påvirker import av jordbruksvarer

Vekst i havbruksnæringen og endret forbruksmønster har ført til økt import av jordbruksvarer. I 2022 utgjorde importen av fiskefôrråvarer nesten 29 prosent av verdien av jordbruksvareimporten.

Så lenge det er vekst i norsk havbruksnæring, er det naturlig å anta at det også vil være vekst i importen av råvarer til fiskefôr.

Matvaner påvirker importen

Endring i nordmenns forbruk har også bidratt til vekst i importen. Fra 2015 til 2022 har importen av drikkevarer økt mye. Importen av vin økte eksempelvis med rundt 12 prosent fra 2015, målt i mengde. Importverdien av mineralvann og energidrikk har gått opp fra 646 mill. kroner i 2015 til nærmere 2,19 mrd. kroner i 2022.

Introduksjon av matvarer og forbrukstrender fra utlandet vil kunne gi økt import av produkter vi ikke kan produsere i Norge, som for eksempel økt konsum av kjøttsubstitutter som er basert på råvarer som ikke produseres i Norge. Økt import kan også skje dersom det blir mer vanlig å spise produkter vi ikke dyrker i Norge, slik som vi har sett i en økt import av avokado.

Klimavennlig mat

Økt fokus på klimaendringer påvirker forbrukervalg i stadig større grad. Hvis dette gir større forbruk av plantebaserte produkter, som ikke blir laget av norske råvarer, vil det gi endringer i importen. Redusert kjøttproduksjon vil gi mindre behov for importerte kraftfôrråvarer, og større import av plantebaserte produkter som substitutt til kjøttet.

Det er ventet at klimaendringer kan føre til mer ekstremvær. Enkelte år kan tørke eller mye regn føre til avlingssvikt, som i 2018 da tørke på sommeren førte til halverte kornavlinger og reduserte grovfôravlinger.

Avlingssvikt vil gi større importbehov enn normalt. I 2018 var importen av korn og grovfôr stor. Dette kan vi komme til å se mer av i årene framover.

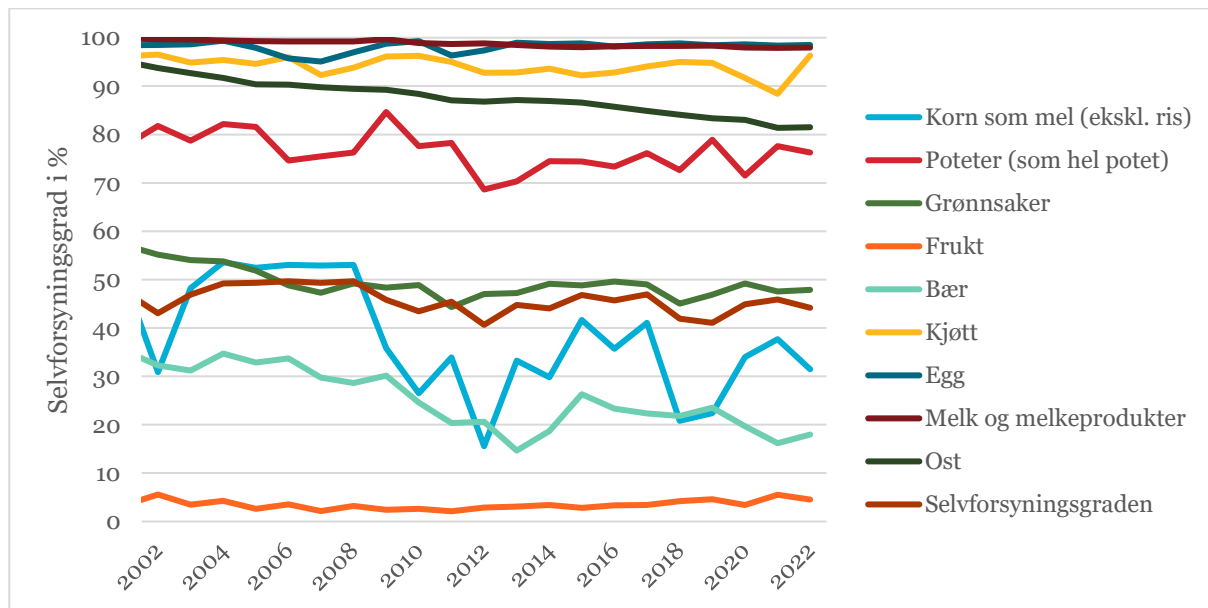
3.1.4 Selvforsyningsgrad

Selvforsyningsgraden er et begrep som blir brukt om andelen norskprodusert av matvareforbruket innenlands. Det totale engrosforbruket er beregnet som norsk produksjon pluss import minus eksport. Fordelingen av norsk og import av det innenlandske engrosforbruket i et enkelt år vil være påvirket av priser, kvalitetskrav, internasjonale handelsavtaler og lignende.

Det er nyttig å være klar over at dette målet ikke viser den teoretiske muligheten for å dekke matvarebehovet med innenlandsk produksjon (kalt selvforsyningsgraden). Eksporten er ikke medregnet. For eksempel blir det både eksportert og importert betydelige mengder ost. For å se på evnen til å dekke matvarebehovet med norsk produksjon bør eksporten tas med (dette blir kalt dekningsgraden). Dekningsgraden for 2022 eksklusiv fisk, er anslått av NIBIO til 46,9 prosent i 2022. I tillegg vil forbruket i en krisesituasjon kunne legges om til større andel planteprodukter (Helsedirektoratet, 2022).

Helsedirektoratets viser i sin årlige rapport om utviklingen i norsk kosthold selvforsyningsgraden målt på energibasis (TJ). Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) utfører beregningen og omregner produksjons- og handelstall fra kg til TJ. Hvordan man fremstiller selvforsyningsgraden, med basis i kg, TJ eller teoretisk i annen valgt måleenhet, avhenger av hva man vektlegger å belyse. Selvforsyningsgraden vil variere ut fra hvilken måleenhet man bruker i beregningen. Det vanligste har vært å bruke TJ, og vi gjengir dette her når vi viser utviklingen i figuren.

Selvforsyningsgraden inkluderer alle varegrupper, både fra landbruk og sjømat. Figur 56 viser utviklingen for noen viktige landbruksprodukter. Selvforsyningsgraden er inklusiv fisk, og var på 44,2 prosent i 2022. Eksklusiv fisk utgjorde den 43,6 prosent. Tallene for siste år er midlertidige og vil kunne bli endret til neste års beregning.



Figur 56: Selvforsyningsgrad fra 2002–2022, målt på energibasis (TJ)

Kilde: NIBIO

Selvforsyningen av melk og melkeprodukter (utenom ost) samt egg lå på nærmere 98 prosent, og ost var på rundt 81 prosent i 2022. Kjøtt samlet lå på 96 prosent. Poteter (alle varianter omregnet til hel potet) lå på 76 prosent. Grønnsaker samlet hadde en selvforsyning på 48 prosent. Korn som mel (ikke medregnet ris) hadde en selvforsyningsgrad på 31 prosent. Bær og frukt hadde en betydelig lavere selvforsyningsgrad, på

hhv. 18 og 5 prosent. For en del produksjoner, særlig korn, vil selvforsyningsgraden variere mye fra år til år avhengig av gode og dårlige avlingsår.

Oppsummert dekker norsk produksjon av meieriprodukter, kjøtt og egg stort sett forbruket. For å dekke forbruket av korn som mel, poteter, grønnsaker og frukt, er vi i større grad avhengig av import. For de varegruppene hvor vi har stor norsk produksjon, bidrar tollvernet til å sikre avsetningen av de norske varene.

3.1.5 Hvor kommer importen fra?

Den største andelen av importen av jordbruksvarer kommer fra EU-land. Importen derfra utgjorde ca. 57 prosent av importverdien i 2022. De siste ti årene har denne andelen variert mellom 61 til 65 prosent. I mengde er andelen av importen fra EU-land noe lavere. I 2022 var den 55 prosent, og de siste fire årene har den variert mellom 52 til 57 prosent.

Importen fra andre i-land enn EU gikk ned med 14 prosent målt i tonn. Verdien av importen økte derimot med ca. 20 prosent. Endringen var mindre enn fra 2019 til 2020, da importverdien økte med hele 4,5 mrd. kroner. Det meste av denne økningen skyldtes at Storbritannia ble inkludert i andre i-land fra februar 2020. Fra land utenfor EU var Brasil, Storbritannia og Russland de tre opprinnelseslandene med størst import av jordbruksvarer målt i verdi. Målt i mengde var importen størst fra Brasil. Størstedelen av importen herfra var fiskefôr og soyabønner.

Tabell 9: Import av jordbruksvarer fordelt på landgruppe importen kommer fra, 2020–2022

	Mengde i tusen tonn			Verdi i mill. kroner		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022
EU	2 978	3 117	3 110	51 140	54 296	58 995
Andre i-land	1 094	1 249	1 073	14 109	15 863	18 990
Nulltolland*	44	46	30	1 291	1 251	1 314
Andre u-land	1 463	1 466	1 393	16 007	18 098	23 568
Total import	5 579	5 878	5 607	82 547	89 508	102 868
Andel fra nulltolland	0,8 %	0,8 %	0,5 %	1,6 %	1,4 %	1,3 %
Andel fra u-land **	27,0 %	25,7 %	25,4 %	21,0 %	21,6 %	24,2 %

Kilde: SSBs utenrikshandelsstatistikk

*Nulltolland: De minst utviklede landene (MUL) og lavere mellominntektsland med en befolkning på under 75 mill. innbyggere. **U-land inkluderer nulltolland og andre u-land.

Importen fra nulltolland utgjorde 1,3 prosent av den totale importverdien, og hoveddelen av importen kom fra Kenya og Mauritania. Les mer om importen fra Kenya og Mauritania i kapittel 3.1.8.

Import fra andre u-land (andre enn nulltollandene) utgjorde 23 prosent av importverdien. Andelen økte fra 2021. Her var det størst import fra Brasil, som utgjorde mer enn en fjerdedel av importen fra andre u-land enn nulltollandene. Peru og Kina var nummer to og tre på listen over opprinnelsesland i denne gruppen rangert etter importverdi i 2022 (se tabell 13). En stor andel av denne importen er import av råvarer til fiskefôr.

3.1.6 Import fordelt på enkeltland

Vi importerer hovedsakelig jordbruksvarer fra land relativt nær Norge. Det viktigste unntaket er importen fra Brasil, hvorav soyabønner og soyaproteinkonsentrat utgjør nesten to tredeler av importverdien. De to landene vi importerer mest fra, målt i verdi, er Sverige og Danmark. Hvilket av disse landene vi importerer mest fra varierer fra år til år, men det siste året har importen fra Danmark målt i verdi økt mest.

Det vi importerer mest av fra Sverige, målt i verdi, er snus, som står for nesten en tredel av importverdien. Annet vi importerer mye av fra Sverige er bakverk, brus, kaffe, sauser, diverse tilberedte næringsmidler, sjokolade og godteri.

Omtrent 30 prosent av importen fra Danmark målt i verdi, var import av råvarer til dyrefôr i 2022. 5 prosent var import av sukker. Omtrent 80 prosent av sukkeret som ble importert til Norge i 2022 kom fra Danmark.

Importen fra Russland gikk ned i 2022, etter å ha økt kraftig i 2021. Importmengden gikk ned med hele 37 prosent, mens importverdien hadde en mindre reduksjon med 16 prosent. En stor del av reduksjonen skyldtes mindre import av fôrråvarer, deriblant rapsolje og mais.

Tabell 10: De ti landene Norge importerte mest jordbruksvarer fra i 2022, målt i mill. kroner

	2020	2021	2022	Endring fra 2021
Sverige	7 555	8 469	8 602	2 %
Danmark	7 236	7 721	8 421	9 %
Nederland	6 371	6 572	7 755	18 %
Brasil	5 138	4 906	6 668	36 %
Tyskland	5 308	5 644	5 713	1 %
Frankrike	4 410	4 702	5 435	16 %
Storbritannia	3 842	3 994	4 907	23 %
Italia	4 242	4 181	4 573	9 %
Spania	4 312	4 272	4 479	5 %
Russland	3 259	4 913	4 147	-16 %
Totalt	82 547	82 547	89 678	9 %
Topp ti utgjør	63 %	67 %	68 %	

Kilde: SSBs utenrikshandelsstatistikk

3.1.7 Import fra u-land

Det er visse varer som i større grad blir importert fra u-land enn andre land. Dette er i stor grad produkter som dyrkes i tropiske strøk, som bananer, nøtter og kaffe. I tillegg kommer en stor andel av importen av frossent storfekjøtt fra u-land, ettersom det eksisterer en tollfri kvote for import av storfekjøtt fra Namibia og Botswana, og en kvote for tilsvarende import fra Eswatini. Posisjoner der spesielt mye av importen kommer fra u-land er vist i tabell 11.

Tabell 11: Posisjoner med dominerende importandel fra u-land i 2022. Omfatter kun posisjoner med importandel >80%

Toll-posisjon	Varegruppe	Import fra u-land (tonn)	Andel av total importmengde	Import fra u-land i mill. kr
2302	Kli, spissmel og andre reststoffer	138 653	93,6 %	1 473
0803	Bananer	80 235	100,0 %	661
0901	Kaffe	38 902	84,5 %	1 928
2304	Oljekaker etter soyaoljeutvinning	6 299	90,9 %	69
0202	Kjøtt av storfe, fryst	3 509	87,1 %	328
0708	Belgfrukter, med/uten belg, friske/kjølte	1 349	90,1 %	73
0409	Honning	1 371	86,7 %	66
0801	Kokosnøtter, paranøtter, akajounøtter (cashewnøtter), friske/tørkede, med/uten skall	720	97,2 %	29
0906	Kanel og kanelblomster	198	92,5 %	17
1603	Ekstrakter og safter av kjøtt, flek, fisk, krepsdyr, bløtdyr og andre virvelløse dyr som lever i vann.	125	89,2 %	6

Kilde: SSBs utenrikshandelsstatistikk

En stor del av importen fra u-land er råvarer som brukes i fiskefôr. Råvarer som klassifiseres under posisjon 23.02 som det importeres mye av, er i hovedsak guarmel fra India som brukes som proteinråvare i fôret.

Importen under posisjon 23.04 er ferdig soyamel hovedsakelig fra Kina, Brasil og India. Det meste av melet som brukes i norsk kraftfôr er derimot prosessert i Norge etter import fra Brasil og Canada.

Over 30 prosent av importmengden av honning kom fra Serbia, og 25 prosent fra Kina. Import av kanel er i stor grad fra Indonesia.

Målt i importverdi var den varen Norge importerte mest av fra u-land i 2021 soyaproteinkonsentrat under varenummer 23.09.9040. Dette er en fôrråvare med høyt proteininnhold som hovedsakelig brukes til fiskefôr. Varenummeret omfatter også andre råvarer som brukes i fiskefôr. Den største andelen av den totale importen, 42 prosent, kom fra Brasil. I tillegg ble det importert mye under dette varenummeret fra Storbritannia og Russland. Importen økte med 1 prosent fra 2021 til 2022, målt i mengde.

Importen av jordbruksvarer fra u-land økte i verdi, med nesten 30 prosent fra 2021 til 2022. Den største verdiøkningen var på råvarer til kraftfôr og fiskefôr, der prisene på verdensmarkedet steg kraftig i 2022 (se avsnitt 2.1.2).

De ti posisjonene der det ble importert mest fra u-land i verdi, er vist i tabell 12.

Tabell 12: De ti største posisjonene (målt i importverdi) importert fra u-land i 2022*

Toll- posisjon	Varegruppe	Verdi i mill. kroner			Mengde i tonn		
		2021	2022	Endring fra 2021	2021	2022	Endring fra 2021
2309	Tilberedt dyrefôr	2 342	3 218	37 %	240 153	230 253	-4 %
1504	Fett og oljer av fisk	2 069	2 505	21 %	113 871	85 105	-25 %
1201	Soyabønner	1 689	1 969	17 %	306 582	244 373	-20 %
0901	Kaffe	1 242	1 928	55 %	34 253	32 879	-4 %
1514	Raps- og rybsolje	1 428	1 924	35 %	131 548	120 122	-9 %
2302	Kli, spissmel og andre reststoffer	998	1 473	48 %	138 063	129 801	-6 %
1109	Hvetegluten	417	1 308	213 %	32 945	68 044	107 %
2301	Mel og pelletter av kjøtt og fisk	743	1 118	50 %	45 748	53 804	18 %
0804	Dadler, fikener, ananas osv.	763	671	-12 %	25 217	22 684	-10 %
0803	Bananer	526	661	26 %	79 826	80 229	1 %
Total import fra u-land		19 349	24 883	29 %	1 511 942	1 423 761	-6 %

Kilde: SSBs utenrikshandelsstatistikk

*Inkluderer både import fra nulltolland og fra andre u-land

Det u-landet som Norge importerte mest jordbruksvarer fra i 2022, var Brasil, og import av fiskefôr og soyabønner utgjorde det meste av denne importen. Import av soyaproteinkonsentrat, under 23.09, utgjorde 45 prosent av den samlede importen fra Brasil, mens import av soyabønner utgjorde 29 prosent. Kaffe sto for 10 prosent av importverdien. I 2022 økte den samlede importen fra Brasil med 36 prosent målt i verdi.

Kina var u-landet Norge importerte mest fra etter Brasil, målt i verdi. Importverdien fra Kina økte med hele 68 prosent fra 2021 til 2022. Også dette er i stor grad fiskefôr. Nesten halvparten av importen, både i mengde og verdi, var fôrråvaren hvetegluten. Det importeres også mange andre jordbruksvarer fra Kina, og sammenlignet med importen fra Brasil og Peru er importen fra Kina jevnere fordelt på flere varer.

Det utviklingslandet vi importerte tredje mest fra i 2022, målt i importverdi, var Peru. Importen fra Peru er hovedsakelig import av fiskeolje og fiskemel, og mye av dette går til fiskefôr. Peru er også det landet Norge importerer mest avokado fra. I 2022 var importen nesten 6 000 tonn, omtrent 40 prosent av den samlede norske importen av avokado.

Hviterussland var u-landet som sto for den fjerde høyeste importen, målt i verdi, til Norge i 2022. Nesten hele importverdien er rapsolje til fôr, som økte i pris også i 2022.

Også importen fra India består i stor grad av import av råvarer til fiskefôr. I 2022 sto guarmel, en proteinråvare til fiskefôr, for nesten 80 prosent av importverdien alene.

Tabell 13: De ti u-landene Norge importerer mest jordbruksvarer fra. Mill. kroner og endring i prosent

	2020	2021	2022	Endring fra 2021
Brasil	5 138	4 906	6 668	36 %
Kina	1 345	1 586	2 668	68 %
Peru	1 629	2 310	2 530	10 %
Hviterussland	775	1 504	2 016	34 %
India	818	1 290	1 863	44 %
Sør-Afrika	624	691	883	28 %
Colombia	568	589	782	33 %
Marokko	397	494	727	47 %
Thailand	566	594	710	20 %
Kenya	529	547	605	11 %
Totalt alle u-land	17 298	19 349	24 883	29 %

Kilde: SSBs utenrikshandelsstatistikk

3.1.8 Import fra nulltolland

Varer fra nulltolland, dvs. de minst utviklede landene (MUL) og andre lavinntektsland med en befolkning på under 75 mill. innbyggere, kan importeres tollfritt til Norge.

Målt i verdi er import av snittblomster, hovedsakelig roser fra Kenya, den største importvaren fra disse landene. Det ble importert snittblomster fra Kenya til en verdi på nesten 400 mill. kroner i 2022, en økning på 6 prosent fra året før. Importmengden derimot gikk noe ned fra 2021.

Den nest største importvaren målt i verdi er fiskefett og -oljer til bruk i fiskefôr, og alt dette ble importert fra Mauritania. Målt i verdi økte denne importen i 2022 med 35 prosent, til nærmere 448 mill. kroner. Målt i mengde var det imidlertid en nedgang i importen på rundt 34 prosent. Samtidig var det derimot ingen import herfra av tilberedt dyrefôr (posisjon 23.09), mens denne importen i 2021 lå på 83 mill. kroner.

Det importeres også mye kaffe fra nulltollandene, men av all import av kaffe til Norge i 2022 utgjorde importen fra nulltolland kun 4 prosent. Mens importen av kaffe fra nulltolland målt i mengde gikk ned med nesten 7 prosent fra 2021, viste eksportverdien derimot en økning på hele 25 prosent. 79 prosent av importen av kaffe fra disse landene kom fra Kenya, mens 31 prosent kom fra Etiopia.

Tabell 14: De ti største posisjonene (målt i importverdi) importert fra nulltolland i 2022

Toll- posisjon	Varegruppe	Verdi i mill. kroner			Mengde i tonn		
		2021	2022	Endring fra 2021	2021	2022	Endring fra 2021
0603	Snittblomster	480	499	4 %	6 252	6 005	-4 %
1504	Fett og oljer av fisk	331	448	35 %	20 027	15 284	-24 %
0901	Kaffe	117	145	25 %	1 800	1 683	-7 %
0709	Andre grønnsaker, friske eller kjølte	30	31	5 %	603	574	-5 %
0804	Dadler, fikener, ananas osv	23	30	31 %	646	844	31 %
0602	Andre levende planter (herunder røtter), stiklinger og podekvister; mycelium	24	24	-3 %	76	66	-12 %
0708	Belgfrukter, med/uten belg, friske/kjølte	24	20	-15 %	410	337	-18 %
1905	Brød, kaker og kjeks	11	15	36 %	295	364	23 %
0905	Vanilje	16	15	-11 %	6	5	-16 %
2008	Frukt, nøtter og andre spiselige plantedeler, tilberedte eller konserverte på annen måte	12	10	-11 %	482	404	-16 %
Total import fra nulltolland			1 251	1 314	5 %	46 335	30 310

Kilde: SSBs utenrikshandelsstatistikk

3.2 Eksport

I 2022 ble det eksportert jordbruksvarer fra Norge for 16,8 mrd. kroner (se tabell 18 i Vedlegg).

Av sentrale norske jordbruksvarer var eksporten av meieriprodukter den største, målt i verdi. Det ble eksportert meieriprodukter for ca. 740 mill. kroner, og eksporten av ost utgjorde rundt 320 mill. kroner av dette.

Andre varer det ble eksportert mye av, var bakervarer, som ble eksportert for 739 mill. kroner i 2022. Herunder er det en spesiell stor eksport av knekkebrød. I 2022 ble det eksportert knekkebrød for mer enn 187 mill. kroner. Til sammenligning lå denne eksporten i årene 2012–2014 på rundt 15 mill. kroner per år. Mer enn halvparten av eksporten i 2022 gikk til USA.

Det er likevel andre varer som det eksporteres mer av fra Norge, men som ikke direkte avtar råvarer fra norsk jordbruk. Blant de største eksportvarene, målt i verdi, finner vi produkter som fiskefôr, fiskemel, fiskeolje og soyamel og -olje produsert av importerte soyabønner.

3.2.1 Eksport av sentrale norske jordbruksvarer

Etter meieriprodukter var kjøtt den jordbruksvaregruppen Norge eksporterte mest av i 2022. Eksporten gikk noe opp fra året før, og endte på 295 mill. kroner, eller litt i overkant av 7 800 tonn. Dette inkluderer alle varenumre under tolltariffens kapittel 2, i tillegg til posisjonene 16.01 og 16.02 som omfatter bearbejdede kjøttvarer.

Målt i mengde var det en spesielt stor nedgang i eksporten av svinekjøtt og fjørfekjøtt. I denne eksporten inngår også eksport av råvarer som eksporteres for bearbejding i utlandet, og som re-importeres i bearbejdet form, som for eksempel spekeskinke og kyllingnuggets.

Rundt 3 500 tonn til en verdi av 195 mill. kroner av kjøtteksporten gikk til utenlands bearbejding i 2022. Det utgjorde over halvparten av eksportverdien og 45 prosent av den totale eksportmengden for kjøtt.

Tabell 15: Eksport i 2022 fordelt på sentrale varegrupper, samt endringer fra 2021 til 2022. Sortert etter eksportverdi

	Eksport i mill. kroner		Eksport i 1 000 tonn	
	2022	Endring fra 2021	2022	Endring fra 2021
Ost	320	23 %	6,05	30 %
Kjøtt*	295	8 %	7,83	2 %
Korn	7	5 %	0,89	11 %
Friske frukt og bær**	6	-4 %	0,36	0 %
Friske grønnsaker***	3	-3 %	0,18	-1 %
Potet	0	40 %	0,04	634 %

Kilde: SSBs utenrikshandelsstatistikk

*Eksport under kapittel 2 og posisjonene 16.01–16.02. **Eksport under posisjonene 08.03–08.10. ***Eksport under posisjon 07.02–07.09

3.2.2 Eksport per land

Som med importen, eksporterte vi i stor grad til våre naboland. Prisstigningen det siste året har bidratt til at eksporten målt i verdi i flere tilfeller har økt, mens eksporten målt i mengde har gått ned.

Vi eksporterte mest til Sverige og Danmark. Den dominerende eksportvaren til Sverige var soyamel, til bruk i dyrefôr, som sto for nesten en fjerdedel av eksportverdien. I tillegg var soyaolje produsert i Norge, ulike tilberedte næringsmidler og ulike fettstoffer til bruk til dyrefôr var de varene som det ble eksportert mest av. Eksporten av alle disse varene økte mye i 2022, og bidro til en samlet vekst i eksportverdi på hele 37 prosent fra året før.

Det ble også eksportert sjokolade og is med kakao til Sverige til en verdi av nærmere 270 mill. kroner i 2022. Dette var en økning på 27 prosent fra året før.

Etter en nedgang i eksporten til Danmark i 2021 økte eksporten i 2022. Det ble eksportert varer dit til en verdi av mer enn 1,94 mrd. kroner. Den største eksportvaren til Danmark i 2022, målt i verdi, var soyaolje, som utgjorde 16 prosent av eksporten. Det ble i tillegg eksportert mye fett og oljer, samt mel og pelleter av fisk til bruk i dyrefôr.

Etter Sverige og Danmark var Storbritannia det landet vi eksporterte mest varer til i 2022, målt i verdi. Selv om eksportmengden totalt gikk ned, økte eksportverdien hit med 3 prosent, til 1,27 mrd. kroner i 2022.

Eksporten til USA har gått ned de siste årene. I 2022 ble det eksportert varer hit til en verdi av 1,22 mrd. kroner, ned 1,5 prosent fra året før. Nedgangen var i stor grad drevet av mindre eksport av ost og drikkevann.

Tabell 16: De ti landene Norge eksporterte mest jordbruksvarer til i 2022. Mill. kroner

	2020	2021	2022	Endring siste år
Sverige	2 212	2 435	3 341	37 %
Danmark	1 978	1 741	1 944	12 %
Storbritannia	1 059	1 235	1 277	3 %
USA	1 367	1 237	1 219	-1 %
Russland	826	1 091	1 130	4 %
Tyskland	846	829	968	17 %
Island	293	504	968	92 %
Tyrkia	356	497	740	49 %
Nederland	390	651	719	10 %
Japan	618	518	558	8 %
Totalt	13 413	14 259	16 833	18 %
Topp ti utgjør	74 %	75 %	76 %	

Kilde: SSBs utenrikshandelsstatistikk

4 Vedlegg

Import av jordbruksvarer fordelt på kapitler, betydelige posisjoner under enkelte kapitler er fremhevet

Tabell 17: Import av jordbruksvarer fordelt på kapitler

Import i mill. kroner	2020	2021	2022	Endring siste år
01. Levende dyr	223	255	358	40 %
02. Kjøtt	1 369	1 763	1 556	-12 %
04. Melk, meieriprodukter, egg og honning	1 656	1 770	1 900	7 %
05. Animalske produkter ellers	674	617	782	27 %
06. Levende planter	2 387	2 412	2 391	-1 %
07. Poteter og grønnsaker	4 175	4 401	4 972	13 %
08. Frukt, bær og nøtter	7 365	7 116	7 484	5 %
09. Kaffe, te og krydder	2 238	2 209	3 006	36 %
09.01 Kaffe	1 805	1 800	2 593	44 %
10. Korn	1 358	1 478	2 064	40 %
11. Mel	3 029	3 223	4 082	27 %
11.09 Hvetegluten	2 599	2 839	3 653	29 %
12. Oljeholdige frø og frukter	2 530	3 475	3 466	0 %
15. Animalske og vegetabiliske oljer	10 693	12 469	16 291	31 %
15.04 Fett og oljer av fisk	4 445	3 949	5 835	48 %
15.14 Raps- og rybsolje	4 711	6 728	7 208	7 %
16. Kjøttprodukter	449	515	537	4 %
17. Sukker og sukkervarer	1 770	2 018	2 174	8 %
18. Kakao og sjokolade	2 367	2 536	2 674	5 %
19. Bakervarer	6 014	6 060	6 665	10 %
19.05 Brød og bakverk	3 890	3 904	4 288	10 %
20. Frukt- og grønnsaksprodukter	2 585	2 646	2 839	7 %
21. Tilberedte næringsmidler	4 553	4 905	5 448	11 %
21.06 Andre tilberedte næringsmidler	2 425	2 493	2 596	4 %
22. Drikkevarer	9 271	9 655	10 356	7 %
22.04 Vin	4 762	4 871	4 875	0 %
23. Tilberedt dyrefôr	12 158	13 846	18 310	32 %
23.01 Mel og pelleter av fisk	2 217	2 826	4 190	48 %
23.09 Tilberedt dyrefôr	7 671	8 174	10 501	28 %
24. Tobakk	5 036	5 568	4 850	-13 %
35. Proteiner, modifisert stivelse osv	224	204	293	43 %
Andre jordbruksprodukter*	423	365	371	2 %
Total import	82 547	89 508	102 868	15 %

Kilde: SSBs utenrikshandelsstatistikk

*Import under kapitlene 13. Skjellakk og gummi osv., 14. Vegetabiliske flettematerialer, 29. Sorbitol, 33. Flyktige vegetabiliske oljer, 38. Stivelse og sorbitol, 41. Råd huder og skinn, 43. Pelsskinn, 50. Silke, 51. Ull, 52. Bomull og

53. Andre vegetabiliske tekstilfibre.

Eksport av jordbruksvarer fordelt på kapitler, betydelige posisjoner under enkelte kapitler er fremhevet

Tabell 18: Eksport av jordbruksvarer fordelt på kapitler

Eksport i mill. kroner	2020	2021	2022	Endring siste år
01. Levende dyr	75	83	86	4 %
02. Kjøtt	255	266	265	0 %
04. Melk, meieriprodukter, egg og honning	618	481	740	54 %
05. Animalske produkter ellers	298	287	362	26 %
06. Levende planter	31	46	50	9 %
07. Poteter og grønnsaker	13	9	7	-17 %
08. Frukt, bær og nøtter	36	39	42	7 %
09. Kaffe, te og krydder	61	52	62	19 %
10. Korn	9	6	7	5 %
11. Mel	113	116	54	-53 %
12. Oljeholdige frø og frukter	72	68	48	-30 %
15. Animalske og vegetabiliske oljer	2 767	2 732	3 516	29 %
15.04 Fett og oljer av fisk	1 928	1 762	2 241	27 %
16. Kjøttprodukter	38	39	69	79 %
17. Sukker og sukkervarer	31	35	52	47 %
18. Kakao og sjokolade	352	338	403	19 %
19. Bakervarer	508	525	739	41 %
20. Frukt- og grønnsaksprodukter	140	139	140	1 %
21. Tilberedte næringsmidler	2 186	2 425	2 862	18 %
21.06 Andre tilberedte næringsmidler	2 009	2 162	2 496	15 %
22. Drikkevarer	1 031	1 102	1 122	2 %
23. Tilberedt dyrefôr	4 110	4 810	5 540	15 %
23.01 Mel og pelleter av fisk	1 184	1 659	1 498	-10 %
23.04 Soyamel	824	847	934	10 %
23.09 Tilberedt dyrefôr	1 893	2 140	2 853	33 %
35. Proteiner, modifisert stivelse osv	226	224	304	35 %
41. Rå huder og skinn	194	264	280	6 %
43. Pelsskinn og varer derav	207	129	21	-84 %
51. Ull og dyrehår, garn	18	20	27	35 %
Andre jordbruksprodukter*	25	23	36	56 %
Total eksport	13 413	14 259	16 833	18 %

Kilde: SSBs utenrikshandelsstatistikk

*Eksport under kapitlene 13. Skjellakk og gummi osv., 14. Vegetabiliske flettematerialer, 24. Tobakk, 29. Sorbitol, 33. Flyktige vegetabiliske oljer, 38. Stivelse og sorbitol, 50. Silke, 52. Bomull og 53. Andre vegetabiliske tekstilfibre.

Referanser

- Agri Analyse. (2023). *Bondens prisindeks*. Hentet fra <https://www.agrianalyse.no/bondens-prisindeks/category890.html>
- AHDB. (2023). GB deadweight sheep prices. Hentet fra <https://ahdb.org.uk/lamb/gb-deadweight-sheep-prices>
- Baffes, J., & Koh, W. C. (2023). *Fertilizer prices ease but affordability and availability issues linger*. Hentet fra <https://blogs.worldbank.org/opendata/fertilizer-prices-ease-affordability-and-availability-issues-linger>
- Belgian Development Agency. (2010). *The European Market for Fair and Sustainable Flowers and Plants*. Hentet fra <https://proverde.nl/Documents/ProVerde%20-%20The%20European%20Market%20for%20Fair%20and%20Sustainable%20Flowers%20and%20Plants.pdf?x15400>
- Bondebladet. (2022). *Gjødselprisen faller*. Hentet fra <https://www.bondebladet.no/aktuelt/gjodselprisen-faller/>
- CEPEA. (2022). Top destination of Brazilian Beef, China puts pressure on import value. Hentet fra <https://cepea.esalq.usp.br/en/brazilian-agribusiness-news/top-destination-of-brazilian-beef-china-puts-pressure-on-import-value.aspx>
- Clal.it. (2023). *World: Farm-gate milk prices*. Hentet fra Clal.it: https://www.clal.it/en/index.php?section=latte_world
- Dairy Australia. (2022). *In focus 2022 Australian dairy industry*.
- Danielsen, P. I. (2019). *Norge - et tomatland?* Hentet fra <https://www.nibio.no/nyheter/norge-et-tomatland>
- Destatis. (2023). Slaughtered animals, quantity slaughtered: Germany,. Wiesbaden, Tyskland.
- EU-kommisjonen. (2022a). *EU agricultural outlook for markets, income and environment, 2022-2032*. Brussel: European Commission, DG Agriculture and Rural Development. Hentet fra https://agriculture.ec.europa.eu/data-and-analysis/markets/outlook/medium-term_en
- EU-kommisjonen. (2022b). *Minutes. Meeting of the Expert Group Fruit and Vegetables Market Observatory*. Hentet fra https://agriculture.ec.europa.eu/system/files/2022-11/summary-fv-mo-tomatoes-2022-10-21_en.pdf
- EU-kommisjonen. (2022c). *Short-term outlook for EU agricultural markets, Autumn 2022*. Hentet fra https://agriculture.ec.europa.eu/system/files/2022-10/short-term-outlook-autumn-2022_en_1.pdf
- EU-kommisjonen. (2023a). *DG AGRI - Beef Production*. Hentet fra <https://agridata.ec.europa.eu/extensions/DashboardBeef/BeefProduction.html>
- EU-kommisjonen. (2023b). *DG AGRI DASHBOARD: DAIRY PRODUCTS*. Hentet fra Milk market observatory: https://agriculture.ec.europa.eu/system/files/2023-02/dashboard-dairy_en.pdf
- EU-kommisjonen. (2023c, Februar). *Eggs*. Hentet fra Market monitoring: https://agriculture.ec.europa.eu/farming/animal-products/eggs_en
- EU-kommisjonen. (2023d). *Food Safety*. Hentet fra Avian influenza: https://food.ec.europa.eu/animals/animal-diseases/diseases-and-control-measures/avian-influenza_en

- EU-kommisjonen. (2023e). *Milk Market Observatory*. Hentet fra [eu-raw-milk-prices_en.pdf](https://agriculture.ec.europa.eu/system/files/2023-02/eu-raw-milk-prices_en.pdf):
https://agriculture.ec.europa.eu/system/files/2023-02/eu-raw-milk-prices_en.pdf
- EU-kommisjonen. (2023f). Monthly market prices- Dashboard. Directorate-General for Agriculture and Rural Development. Hentet fra <https://agridata.ec.europa.eu/extensions/DashboardPrice/DashboardMarketPrices.html#>
- EU-kommisjonen. (2023g). *Poultry*. Hentet fra EU Market Situation for Poultry: https://agriculture.ec.europa.eu/farming/animal-products/poultry_en
- EU-kommisjonen. (2023h, Januar). *Price dashboard*. Hentet fra Food price indices december 2022: https://agriculture.ec.europa.eu/data-and-analysis/markets/price-data/price-dashboard_en
- EU-kommisjonen. (2023i). *Sheep Meat Dashboard*. Hentet fra https://agriculture.ec.europa.eu/farming/animal-products/lamb-mutton-and-goatmeat_en#marketmonitoring
- EU-kommisjonen. (2023j). *European Commission Agriculture and rural development*. Hentet fra Milk and dairy products Prices per week: https://agriculture.ec.europa.eu/document/download/413a6600-3082-4a9a-82a0-b9f6048b5449_en?filename=eu-dairy-commodity-prices_en_o.pdf
- Eurostat. (u.d.). *Crop production in EU*. Hentet fra <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>
- FAO. (2022a). *FAO Meat Price Index*. Hentet fra <https://www.fao.org/markets-and-trade/commodities/meat/fao-meat-price-index/en/>
- FAO. (2022b). *Food Outlook – Biannual Report on Global Food Markets*. Roma. Hentet fra <https://www.fao.org/documents/card/en/c/cc2864en>
- FAO. (2022c). *Meat market review, Emerging trends and outlook*. Rome: Food and Agricultural Organization of the United Nations. Hentet fra <https://www.fao.org/markets-and-trade/publications/detail/en/c/1620239/>
- FAO. (2023a). *FAO Food Price Index*. Hentet fra <https://www.fao.org/worldfoodsituation/foodpricesindex/en/>
- FAO. (2023b). *Faostat Data*. Hentet fra <https://www.fao.org/faostat/en/#data>
- FAOSTAT. (2021). *Crops*. Hentet fra <http://www.fao.org/faostat/en/#data/QC>
- GlobalDairyTrade. (2023). *Global Dairy Trade*. Hentet fra GDT Events Results: <https://www.globaldairytrade.info/en/product-results/>
- Helsedirektoratet. (2022). *Utviklingen i norsk kosthold*. Hentet fra https://www.helsedirektoratet.no/rapporter/utviklingen-i-norsk-kosthold/Utviklingen%20i%20norsk%20kosthold%202022%20-%20Kortversjon.pdf/_/attachment/inline/b8079boa-fefe-4627-8e96-bd979c061555:e22da8590506739c4d215cfdd628cfaaa3b2dbc8/Utviklingen%20i%20nor
- Landbruk24. (2022). *Ny priseksplosjon på gjødsel*. Hentet fra <https://landbruk24.no/ny-priseksplosjon-pa-gjodsel/>
- Mattilsynet. (2023). *Afrikansk svinepest*. Hentet fra <https://www.mattilsynet.no/dyr/dyresykdommer/afrikansk-svinepest>
- Milchland Niedersachsen. (2023). *Notierungsbericht*. Hentet fra https://milchland.de/wp-content/uploads/2020/12/Ergebnisse_Notierung.pdf

- Ministry for Primary Industries NZ. (2022). *Situation and Outlook for Primary Industries - December 2022*.
- Mintec. (2022). Mintec- Dashboard. Hentet fra <https://www.mintecanalytics.com/default>
- MLA. (2023). Australian red meat exports: 2022 in review. Hentet fra <https://www.mla.com.au/news-and-events/industry-news/australian-red-meat-exports-2022-in-review/>
- National Bureau of Statistics of China. (2022). National Economy Withstood Pressure and Reached a New Level in 2022. Hentet fra http://www.stats.gov.cn/english/PressRelease/202301/t20230117_1892094.html
- NEPG. (2022). *6% less potato production in the NEPG zone. Sky high production and storages costs could reduce area in 2023*. Hentet fra <http://nepg.info/wp-content/uploads/2022/11/221115-NEPG-press-release-GB.pdf>
- Norges Bank. (2023). *Valutakurser*. Hentet fra <https://www.norges-bank.no/tema/Statistikk/Valutakurser/>
- OECD-FAO. (2022). *OECD-FAO Agricultural Outlook 2022-2031*. Paris.
- Rabobank. (2022). China's Pork Market Starts a New Cycle: A Different Cycle in a Transitional Time. Hentet fra <https://research.rabobank.com/far/en/sectors/animal-protein/chinas-pork-market-starts-a-new-cycle.html>
- Süddeutsche Butter- und Käse-Börse e.V. Kempten. (2023). *Notierungen für Butter und Käse*. Hentet fra https://www.butterkaeseboerse.de/media/080223-amtliche_notierung.pdf
- UNCTAD. (2022). *Review of Maritime Transport 2022*. Geneve: UNCTAD.
- Union Fleurs - The International Flower Trade Association. (2018, 02 08). *The floriculture supply-chain: characteristics and prospects*. Hentet fra https://unionfleurs.org/wp-content/uploads/2018/11/UF_Characteristics-of-the-Flower-Supply-chain_FEB-2018.pdf
- USDA. (2022a, Desember). *Economic Research Service*. Hentet fra Avian influenza outbreaks reduced egg production, driving prices to record highs in 2022: <https://www.ers.usda.gov/data-products/chart-gallery/gallery/chart-detail/?chartId=105576>
- USDA. (2022b). *Livestock and Poultry: World Markets and Trade*. Hentet fra https://apps.fas.usda.gov/psdonline/circulars/livestock_poultry.pdf
- USDA. (2023a). *Agricultural Marketing Service*. Hentet fra https://mymarketnews.ams.usda.gov/public_data?slug_id=1048
- USDA. (2023b). *Livestock, Dairy, and Poultry Outlook: January 2023*. Hentet fra <https://www.ers.usda.gov/webdocs/outlooks/105645/ldp-m-343.pdf?v=790.5>
- USDA. (2023c). Record U.S. FY 2022 Agricultural Exports to China. Hentet fra Record U.S. FY 2022 Agricultural Exports to China: <https://www.fas.usda.gov/data/record-us-fy-2022-agricultural-exports-china>
- USDA Agricultural Marketing Service. (2023). *Individual Dairy Market News Commodity Reports*. Hentet fra International Biweekly price sheet: https://www.ams.usda.gov/mnreports/md_da199.txt
- USDA Economic Research Service. (2023). *Livestock, Dairy, and Poultry Outlook: January*.
- van Horen, L. (2022). *A Mixed Bouquet of Developments in Floriculture*. Hentet fra https://research.rabobank.com/far/en/documents/179560_Rabobank_A-Mixed-Bouquet-of-Developments-World-Floriculture-Map-2021_vanHoren_January2022.pdf

Verdensbanken. (2023). *Commodity Markets*. Hentet fra
<https://www.worldbank.org/en/research/commodity-markets>

ZuivelNL. (2023). *OFFICIELE NEDERLANDSE ZUIVELNOTERING*. Hentet fra
<https://www.zuivelnl.org/marktinformatie/zuivelnoteringen>

LANDBRUKSDIREKTORATET OSLO**POSTADRESSE:**

Postboks 1450 Vika, 0116 Oslo

BESØKSADRESSE:

Innspurten 11D, 0663 Oslo

TELEFON: 78 60 60 00

E-POST: postmottak@landbruksdirektoratet.no

LANDBRUKSDIREKTORATET ALTA**BESØKSADRESSE:**

Løkkeveien 111, 9510 Alta

LANDBRUKSDIREKTORATET STEINKJER**BESØKSADRESSE:**

Skolegata 22, C-bygget, 7713 Steinkjer

www.landbruksdirektoratet.no
